QK 41 .D64 1566

FRVMENTORVM, LEGVMINVM, PALVSTRIVM ET AQVATILIVM HERBARVM, AC EORVM, QVAE EO PERTINENT, HISTORIA:

REMBERTO DODONÆO MECHLINIENſI Medico auctore.

ADDITAE SVNT IMAGINES VIVAE, *exactiſsimæ, iam recens non abſque haud vulgari diligentia & fide artificioſiſsimè expreſſæ, quarum pleræque nouæ, & hactenus non editæ.*

Mo. Bot. Garden,
1893

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXVI.
CVM PRIVILEGIO.

REVERENDO ET AMPLISS. DOMINO D. VIGLIO ZVICHEMO, S. BAVONIS GANDAVENSIS PRAEPOSITO, SVMMI SENATVS BELGICI PRAESIDI, ET ORDINIS AVREI VELLERIS CANCELLARIO,

Remb. Dodonæus medicus

S. D. P.

TRIA SVNT REVERENDE & ampliſſime Præſul, in quibus, & per quæ medendi ars conſtat, curationeſque morborũ perficiuntur: Morbus, Ægrotus, & Medicus, non modò artis, ſed & naturæ miniſter: veluti Hippocrates Cous medicorum omnium, omnium & medicorum & philoſophorũ ſententia & iudicio princeps, ſexto Epidemiorum libro ſcriptum reliquit. Oppugnant ſe mutuo, & inter ſe certãt, medicus & morbus. Medicus etenim laborat conaturque vt ægrotantem ſeruet, atque à morbo liberum faciat.

ciat. Morbus verò in perniciem & cladem vergit ægrotantis. Ægrotus eſt, in quo certamen peragitur, qui ſi morbo quoque reluctetur, & medico audiens imperata fecerit exequaturq́;, & ab inutilibus, parum conuenientibus ac noxijs abſtinuerit: hoc eſt, ſi ſe oportuna facientem prębuerit, inq́; nullo deliquerit, ſocius ac collega efficitur medico: morbo autem hoſtis. Duobus verò ſimul certantibus, ægrè inualeſcere morbus poteſt, & futuræ aduerſus morbum victoriæ maxima ſpes eſt Quemadmodum econtrà deſperandum, ſi ægrotus quæ morbus dictat & appetit, exequens, medico aduerſetur, atque ab eo deſciſcens vtilia opportunaq́; neglexerit. A morbi namq; partibus ſtans, vires eius non parum auget, & ſeipſum in periculū ac vitæ ſuæ diſcrimen adducit: ſibi in primis, deinde & medico, quem deſerit, iniuriam faciens. Medicus autem, qui certamen cum morbo init, tribus vtitur inſtrumentis, quibus morbos ipſos aggreditur, ac ſuperare nititur: victus videlicet ratione, medicamentis, aut manu. Præter enim hæc tria, nulla ei alia ſunt veræ & legitimæ curationis inſtrumenta. Quæcunq; enim ſunt appellata morborū

medica

medica remedia aut præſidia, ad aliquod horũ trium referuntur; vel enim ad victus rationem pertinent: aut ex numero ſunt medicamentorũ: vel manus aliquod opus. Atque hinc etiam θεραπευτικὴ, totius artis medicæ pars poſtrema, in tres partes diſtributa eſt: in διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν καὶ χειρουργικὴν. Cheirurgice, artifice manu & opere aliquo externo, ſanitati cõſulit: Pharmaceutice, medicamentis; quorum non vnum, ſed varia ſunt genera; morborũ violentiæ reſiſtit. Diætetice autem, idonea, bene conſtituta ac ſalubri victus ratione, omnibus corporis morbis & malis affectionibus ſuccurrere docet. Inter has potior & præſtantior diætetice eſt, vtpote, quæ ſępe ſola ad morborum curationem ſufficiat, & ſine qua vel cheirurgice, vel pharmaceutice commodè conſiſtere non valent. Neutra enim harũ ad ſcopum & finem ſuum, facilè aut feliciter peruenire poteſt, abſque benè & ſalubriter conſtituta victus ratione. Nam vtcunque ſuo loco luxata, fracta, diſtorta, reſtituta ſint: vſtiones, ſectiones rectè ceſſerint: deligaturæ optimæ, tamen niſi proba victus ratio acceſſerit, ſæpe non modò non prodeſt artifex manus, ſed

 etiam

etiam non raró in diſcrimen æger adducitur, vel in peius delabitur. Medicamenta etiam quantumuis efficacia, eam tamen, quam pollicentur opem præſtare non poſſunt, ſi victus ratione aut non adiuuentur, aut conturbentur; ſicuti Galenus ad Pamphilianum libro de Theriaca ſcribit: vt ſanè vel his de cauſis, diætetice reliquis duabus θεραπευτικῆς partibus ſit præferenda, & victus ratio alijs inſtrumentis, quibus in morborum oppugnatione medicus vtitur, longè potior ſit habenda. Iam eſt & diætetice tutiſſima, ſecuriſſima, ac iucundiſſima medendi via, quam medicus, ſi quando morbi violentia, magnitudo, aut conditio patitur, reliquis remedijs anteferre debet. Eſt etenim & huius officij tutò & iucundè curare. Iucundius autẽ & tutius non poteſt, quàm per victus rationem, quæ omnis periculi exors eſt, nihilque ingrati ſecum adfert. Facit præterea diætetice, non ſolùm ad morborũ tutas, iucundaſq; curationes, ſed ad ὑγιεινὴν & ſanitatis conſeruationem, vnica & ſola plurimum poteſt. Nec enim corporis aut humorum temperiem ſolam meliorem reddit, ſed & eorũdem in æquabilitate ſua naturali temperiem conſeruat.

Quæ

Quæ certè quanta diætetices inter omnes medicinæ partes præſtantia ſit, ſatis oſtendunt,& nullo modo audiendos eos eſſe demonſtrant,qui tam ſecurá,tutam, gratamq́ue curandi viam negligunt,ac in ſolis aliquot pharmacis,nec ſatis tutis,nec ſępenumerò iucundis, ſed crebrò ingratis,periculoq́; frequentiſſimè non carentibus, curationis omnem ſpem temerè collocant: in paucis aliquot remediorum ac compoſitionum formulis (quæ ſecreta ipſi ſua appellant, veriùs impoſturas dixerint) totius artis ſummá compræhenſam perperam exiſtimantes. Cuiuſmodi ſunt plerique indocti,& quotquot ſe ab Aſclepiadarum rationali ſecta ſeparantes, ſola fallacia experimenta ſequũtur. Qui quum nullam aut exiguam artis cognitionem habeant, veræ methodi imperiti, ſubinde litteraturę omnis rudes,vel etiam prorſus ἀναφαλϐήτοι,ſeſe tamen pro medicis venditare, miſeroſq; homines in periculum adducere non pudeſiunt, artis huius profeſſionem & impunè quidem facientes. Artis dico, tam magnæ, tam multarum,propemodumq́; infinitarum rerum cognitionem requirentis, vt ad integram & vniuerſam cognoſcen-

dam, hominis vnius vita non ſufficiat; tantum abeſt vt paucis aliquot remedijs compræhendi queat. Sed hæc eſt artis medicæ fatalis quædam conditio, vt perpetuò ſub ea lateant homines φιλαργύροι, & impoſtores audaciſſimi, qui non artis cognitionem affectẽt, ſed ex artis vmbra ac titulo ſolum lucrum & vnicũ turpem quæſtum venentur. Tales Hippocrates perſonatos medicos appellat, ſimillimoſq; ijs ait, qui in Tragœdijs introducũtur; quemadmodũ enim hi figuram, habitũ, ac perſonam eorũ quos referũt habent, illi autẽ ipſi verè non ſunt; ſic & iſti, fama quidem, titulo ac nomine, re autem & opere minimè ſunt medici. Complures verò huiuſcemodi, in omnibus vrbibus, & ciuitatibus, necnon in omnibus propemodum vicis reperiri, nec nouum nec admirandum eſt, quando nec illæ antiquiſſimæ Hippocratis & Galeni ætates, nec vllum poſterius ſeculũ à talibus Harpyijs fuerit vacuum, & in hac artium ſola, quod Plinius ſcribit, eueniat, vt cuicunq; medicum ſe profeſſo credatur. Verùm hæc parerga. Ad diæteticen redeo, omniũ partium medicinæ ſecuriſſimam, ac ægrotantibus iucundiſſimam, cuius inuentionem

tanti

tanti diuinus Hippocrates fecit, vt eum, qui primus ægrotantium victum à ſanorũ diſcreuit, & in morbis ſalubrem victus rationis modum oſtendit, non minus de humano genere meritum exiſtimet, quàm illum, qui agreſtem, ſordidum ac ferinum quondam hominibus victum, in elegantiorem, ac eum, quo nunc vtimur, commutauit. Non minoribus certè iſte honoribus dignus eſt, quàm Ceres, quæ frumēti vſum hominibus monſtraſſe fertur, prius quernis glandibus veſci ſolitis, cui ea de cauſa diuinos honores gentilis antiquitas inſtituit. Neque enim ad alimentum ſubminiſtrandum ſolum, verùm & ad ſanitatem & ſalutem reperta eſt. Victum ſiquidem & viuendi modum, ex quibus morbi & dolores fiunt, in ſalubriores permutare docet. Quod longè maius eſt, quàm ſanis meliorem ac humanæ naturæ conuenientiorem victum commonſtraſſe. Paulò autem prolixiùs de hac medicinæ parte egimus, quòd plurima & quę præcipua in acutiſſimis & grauiſſimis morbis diætetices inſtrumenta ſunt, liber contineat, quem ad te ampliſſime Præſul damus. Pręter alia ſiquidem (quæ qua occaſione acceſſerint,

in præfatione ad lectores ſcripſimus) frumentorum & eorum, quæ ex his preparantur ac conſiunt, hiſtorias continet. Quorum vſus non modò in ſecunda valetudine, verùm & in aduerſa & pręcipuus quidẽ ac ſaluberrimus. Reperiũtur ſanè multa & plæraq; etiã delicatiora, necnon ſumptuoſiora alimẽta, vel ab animalibus deſumpta, vel ex fruicibus arboribúſue decerpta, vel ab alijs herbis collecta: at nulla ęquè hominũ vitæ ac ſaluti vtilia aut neceſſaria, vti frumẽtacea. Reliquis ſiquidẽ alimẽtis, nec ſemper, nec ꝑpetuò egemus, & aliquo tempore carere nõ ſolum poſſumus, verùm & ab ijs abſtinere ſubinde expedit: abſque frumentaceis autem hominis vita vix ſuſtineri poteſt. Panis etenim eſt, qui cor & corpus hominis confirmat. Frumẽtacea etiam vt plurimum ſunt, quibus in acutiſſimis & grauiſſimis morbis ægrotantium & vita ſuſtinetur, robur ſeruatur, mala intemperies commutatur, morbi oppugnanturq́; depelluntur q́;, atque ſanitas reuocatur. veluti ex veterum medicorum ſcriptis, ſatis euidẽs. Hippocrates ſiquidem in ijs libris, quos de ratione victus in morbis acutis reliquit, ptiſanam in ardentioribus febribus,

& alijs

& alijs morbis acutis commendat, atq; reliquis omnibus edulijs præfert: tantuſque eſt in eius laudibus, vt plærique libri titulum commutantes eum, de ptiſana appellarint. Alij veteres, Galenus, Archigenes, Oribaſius, Aëtius, Aretæus, Paulus, nõ modò ptiſana, ſed & chondro, alica, trago, & ſubinde farre cùm in his, tum in aliis morbis vtuntur, rebus ex frumentis factitijs. Quorum plæraque, quibus ignorantiæ tenebris immerſa, & paucis noſtræ ętatis medicis cognita fuerint, quales item circa nõnulla frumentorum aut leguminum errores temporum infelicitate irrepſerint, non fuerit operæprecium hîc referre. Nobis certè curæ fuit, hiſtorias omnium eorum quæ hoc libro deſcribuntur, qua potuimus diligentia proſequi, & obſcura quidem luce donare; erroribus verò implicata, ab ijs vindicare. Quid autem præſtiterimus; eos malumus, qui hæc lecturi ſunt, iudicare, quàm temerè multa de noſtris lucubrationibus polliceri: affirmare tamẽ poſſumus, paradoxa plæraque, & à communi medicantium & aliorum opinione, à nobis ſcripta eſſe: ſed veterum auctorũ teſtimonijs ſic comprobata & defenſa, vt nullum de

his

his dubitandi doctis locum ſuperfuturum credamus. Hunc autem qualemcunque ocij & ſtudiorum noſtrorum tenuem fructum, & gratum tibi, reuerende Præſul, & acceptum futurũ omnino confido. Poſteaquàm enim me iamdudum, & ab eo tempore, quo vir clariſſimus ac vndequaque doctiſſimus D. Ioachimus Hopperus, Regis conſiliarius, cognatus meus, me tibi inſinuaret, ac in amicitiam tuam perduceret, ſingulari ſemper beneuolentia proſequutus fueris, noſtram quoque hanc frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum hiſtoriam, fauore ſuo ac patrocinio apud te nõ carituram, ſperare debeo, quam non alio ſtudio, niſi vt meæ erga tuam reuerentiam obſeruantię ſymbolum eſſet, tibi nuncupare conſilij noſtri fuit. Probante verò & hoc conſilium noſtrum, eodem D. Hoppero, ſumma tibi amicitia, omnibuſq́ue adeo officijs coniuncto, maiori etiam cum confidentia, hanc ipſam hiſtoriam ſub clariſſimi ac ampliſſimi nominis tui patrocinio in lucem emitto. Bene vale, Præſul ampliſſime. Idibus Nouembris, A°. M. D. LXV.

Remb.

REMB. DODONÆI AD LECTORES PRÆFATIO.

DE STIRPIVM HISTORIA commētarios, quos vulgari lingua paſſus ſum ſemel atque iterum in vulgus venire,eos Latinè me daturum & promiſi & iam dudum exhibere cogitaui. Sed me hoc cogitantem multa ſæpe remorata ſunt,inter quæ nō poſtrema eſt ſed pręcipua,artis ipſius medicæ exercitatio,ſiue vti vocāt πράξις. Quæ ſubinde ita totú requirit,occupat& detinet hominem,vt parum ocij, temporiſque exiguum,ad alia ſtudia relinquat. Acceſſit & hæſitatio quædam de ipſo ſcribendi ordine ac methodo, quæ & nonnullam quoque tarditatem & cunctationem attulit. Nec etenim ſatis penes me ſtatuere potueram, quam potiſſimùm ex duabus viam ſequerer, aut methodum amplecterer: commentarer ne videlicet in ſtirpium hiſtorias,quę apud Dioſcoridem extāt,vt aliquando me pollicitum memini:vel potius propoſitam & inceptam rationem ſeruarem, ac nouam veluti ab integro hiſtoriam contexerem. Et ſubinde quidem in Dioſcoridem commentationes magis placebant, vtpote quæ auctoritatis nō parum ab ipſo Dioſcoridis opere, cui fuiſſent iungendæ, videbantur accepturæ, & ſtudioſis ea de cauſa gratiores futuræ, quàm ſeorſim conſcriptæ hiſtoriæ. Dioſcorides ſiquidem omnium perfectiſſimè, vt de eo Galenus teſtatum reliquit,de materia medica tractatum cōfecit,nec vllum,qui in ea quaſi harena deſudarunt,

parem

parem aut ſecundum habet. In eadem etiam opinione omnis poſt Galenum poſteritas fuit, quæ ſemper plurimum Dioſcoridi detuliſſe comperitur. Sed tamen quum multæ ſtirpes in poſteritatis cognitionem venerint, quas prior & Dioſcoridis ætas ignorauit: non paucæ etiam apud Theophraſtum, Plinium, ac ſubinde apud alios auctores reperiantur, à Dioſcoride præteritæ ac omiſſæ, quæ ſenſim innoteſcere cœperunt: melius ac vtilius videbatur, noſtram qualemcunque methodum, noſtrumque ordinem ac inſtitutum proſequi, quàm in Dioſcoridē commentarios cōſcriptos dare. Neque enim tam commodè aut oportunè recentiores illæ aut poſteriores ſtirpes, vel à Dioſcoride præteritæ, commentarijs inſeri potuiſſent, quàm in noſtra hiſtoria ſuo ordine deſcribi. Sunt & iam à Dioſcoride non paucæ deſcriptæ noſtro ſeculo incognitæ, de quibus commentari nō admodum refert, quando earum amplior, aut dilucidior, vel formæ deſcriptio, vel virium explicatio exhiberi aut proponi nequeat; ac de ijs præterea adferri queat nihil, quàm apud veteres ſcriptū reperitur. Omitto apud Dioſcoridem nō pauca eſſe loca corrupta, ac variis modis deprauata: quædam obſcura: multarum ſtirpium deſcriptiones vel omiſſas, vel mutilas & imperfectas: quarundam verò acceſſione ſuperfluorum aliundè tranſlatorum permixtione confuſas. Iam & comparationes ſtirpium vel partium earum ad alias aliarúmue partes, ſæpe minùs proprias, veluti tuſſilaginis & cynocrambes foliorum, cum hederæ folijs comparatio, acanthi cum lactucę, cannabis cum fraxini, quinquefolij ad mētham

tham, hyoſcyami cum ſmilacis, item & centaurij magni ac androſæmi capitulorum, cum papaueris capitibus, & ſi quæ aliæ diſſimilium, non appoſitæ, impropriẹ vel ineptæ comparationes tales ſunt. Quæ omnia corrigere, emendare, reſtituere, dilucidè explicare, aut notare, ocij quidem non exiguum, laboris verò plurimum requirerent, fructum tamen non admodum magnum ſtudioſis allatura. Quorſum enim opus his corrigendis, reſtituendis, annotandis tempus laboremque impendere, quibus præteritis ac diſſimulatis, ſingulorum hiſtoriæ plenè deſcribi poſſunt? In commentarijs certè hæc diſſimulari non poſſent, qui obſcura explicari, mutila ac imperfecta ſuppleri, minus rectè aut propriè ſcripta emendari, errores corrigi, ac in acceſſoria, ſuperflua, confuſaque ſeueram animaduerſionem omnino requirunt: ſi modò veri commentarij & non inconditi centones futuri ſunt. In noua autem hiſtoria hæc leuiter attigiſſe, aut obiter notaſſe abundè, & pluſquam ſatis fuerit. Relictis igitur & poſthabitis tandem in ſtirpium hiſto rias, quæ apud Dioſcoridem extant commentarijs (in quibus tamen aliquouſq; progreſſus fueram) ad priorem methodum & à nobis attentatam rationem, his de cauſis, me conuerti: ſingularumq; ſtirpium nouam, integram, plenam & perfectam, qua potui breuitate, hiſtoriam meditari cępi, omiſſis ac ſuccisis ſuperfluis, ac ijs quæ ad ſingularum hiſtoriam videbantur, non neceſſariò requiri, vel ſine diſcrimine omitti poſſe; exiſtimās me ita commodius, faciliùs, citiùs conatibus noſtris colopho nem ſupremamq; manum (quod diu in noſtris vo-

tis fuit)impoſiturum. Nam huiuſmodi ſuccinctæ & quodammodo in epitomen contractæ hiſtoriȩ, minus ocij,minuſque laboris requirunt,quàm abſoluti & quales animo conceperamus commentarij,qui breues eſſe,propter eas quas ſcripſimus cauſas, non potuiſſent. Verumtamē & ne ſic quidem voti compotem fieri datum fuit. Pluribus ſiquidem impendētibus,tam paucas omnino horas negocijs ſuccidere licuit,vt multis menſibus non alia hiſtoriarum pars, quàm quæ modò in lucem datur,à nobis conſcribi potuerit;ita certè vt niſi plus ocij ſtudijs noſtris alicundè acceſſerit,non tam citò, quàm vel nos optaremus,vel vos fortaſſe benigni lectores cuperetis, extrema ſupremaq́ue illa manus operi noſtro imponi poterit. Conabor tamen nihilominus idipſum ſucciſiuis horis, Deo annuente, valetudine permittente,& vita comite, ad abſolutionem finemq́; perducere, & ſi non integrū opus ſimul, particulatim ſaltem,quod proximum eſt,idipſum edere. Quod & cum minori laborum tædio à nobis fiet,& ſtudioſis ſimplicium, ſpero non ingratum futurum. Fruentur enim interea operis aliqua parte, & minus ipſis moleſta & noſtra cunctatio, & abſoluti operis expectatio ea de cauſa, futura eſt. Placuit certè hoc conſilium noſtrum, multis haud vulgaris eruditionis viris, cùm quos Belgium fouet ac habet nō paucis, tùm & exteris quibuſdam: inter quos & ſunt viri doctiſſimi Ioannes Buſchius in Academia Ingolſtadienſi,medicinȩ profeſſor publicus, & Laurentius Hiel Saxoniæ ducis medicus, qui viſa hac noſtri operis parte, ad eius editionem me plurimum adhortati

hortati ſunt. Damus itaque nunc candidi lectores, hanc vnam noſtrorum de ſtirpium hiſtoria librorũ partem, & eam quidem quartam, ſed multis modis, ſupra in vulgari lingua editionẽ, & mutatam & auctam. In qua frumentorum leguminũq́; quæ vno nomine Latinis quidem fruges & Cerealia ſemina, Græcis σιτήρα ϗ δημητρία σπέρματα appellantur, complexi ſumus hiſtorias, & eorum quæ eò pertinere, necnon ſtirpium earũ, quæ ipſis coniungi poſſe videbãtur. Pertinent verò ad frugũ harum hiſtoriam, omnia ex frumentis factitia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptiſana, polenta, maza, βύνη, zythum, & ſi quę ſunt alia eiuſcemodi. Faciũt eodem & alia multa ſemina à Theophraſto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, repoſita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα ſiue edulia enumerantur, cuiuſmodi ſunt ſeſami, eryſimi, lini, cannabis, fenogræci, & aliorum ſimilium, veluti & fegopyri, quibus vel prior ętas in cibis vſa eſt, vel noſtra hæc vtitur. Iam & frugum vitia, tam ex ipſis frugibus degenerantibus, & per cæli aut ſoli inclementiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas exeuntia ipſis moleſta, frugibus etiam opor tunè ſuccedunt: commodè ſaltem omitti, aut ab ijs ſeiungi non poſſunt. Cum quibus non inconcinnè nec præter inſtitutum aruorum quoque ac pratorum peſtes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur. Additæ ſunt paluſtrium multarũ & aquatilium herbarũ deſcriptiones, quia nulli noſtri operis parti commodius quàm huic coniungantur. Paluſtrium etenim plurimę iumentorũ aliorumq́;

pabula quadrupedum ſunt, veluti & multarum frugũ vitia, & ipſæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autẽ paucas quidem, aut nullas, animalia hæc paſcuntur, ſed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in paluſtrium conſortium traxit. Deſcriptæ autem ſunt paluſtres non omnes, ſed quæ huic parti congruere magis viſæ ſunt; non paucas ſiquidem de induſtria & data etiam opera omiſimus, quæ videlicet aptiùs alijs locis inſeri poſſunt, vt ſunt Polygonon fœmina, hippuris, ſcordiũ, ophiogloſſum, orchies, bellis, & menthæ, marrubij, ranunculi, chelidonij, cotyledonis, tithymali, & aliarum ſpecies paluſtres, ſuis aut alijs generibus iungendæ. Sunt verò & inter paluſtres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionem, vel terna cohærentia folia, ab alijs paluſtribus trifolijs diuelli non potuerunt. Et propter has maximè rationes horum omnium hiſtorias in vnam hãc, vt diximus, partem contraximus. Quam quum typis ſuis excudendam recepiſſet Chriſtophorus Plantinus elegans in primis ac diligens Typographus, ne qua in parte diligẽtia eius deeſſe videretur, icones etiam nouas eſſe cupiuit, & recenter ex viuarum plantarum imitatione delineatas. Quod vti mihi diſplicere non potuit, ſed gratiſſimum fuit; ita etiam hac in parte, quam potui ſollicitudinem adhibui, procurauique, vt earum, quæ colligi potuerunt, aut ab amicis conquiri, optima fide imagines, quàm fieri poſſet artificioſiſſimè depingerentur. Vulgatiſſimas pleraſq; cuiuis non incognitas, aut aliâs inutiles omiſimus. Anblatum ex Valerij Cordi libris mutuati ſumus.

Paucu-

Pauculas quas inclinante anno, tales quales optabamus, conquirere nō licuit, vel reperire negatum fuit: maluimus non depingi, quàm ex alijs imaginibus non optimis peiores exhibere. Neque enim dubium eſt, quin nonnullarum ſtirpium circunferantur imagines, vel perperam depictæ, vel corruptæ; quædam etiam, quas ementitas, & ad Dioſcoridis, vel alterius deſcriptiones confictas, non temerè ſuſpicari licet. De ijs autem, quæ huic hiſtoriæ additæ ſunt, affirmare poſſumus, eas ex viuarum herbarum imitatione depictas. Quali autem artificio vſus ſit pictor his exprimendis; qui icones cum viuis plantis conferre volet, facilè perceperit: nobis certè veris ac viuis proximè redditæ ac expreſſæ videntur. Valete, & præſentibus candidè fruimini, interea dum florum ac odoratarum, coronariarum, & vmbelliferarum herbarum hiſtoriam paramus. Mechliniæ, Nonis Nouembribus. Anno M. D. LXV.

hybernum. L.
Dod. pempt. 489

REM-

REMBERTI DODONÆI
MECHLINIENSIS MEDICI HIſtoria frumentorum, leguminum, paluſtrium, & aquatilium herbarum, ac eorum, quæ eò pertinent.

DE TRITICO. CAP. I.

TRITICVM FOLIO EXIT SECA- *lis minori, in herba, quod autumno ſatum, per hyemem eſt, inde emollito cælo culmis aſſurgit plurimis geniculatis, hordei altioribus, quorũ tertio aut quarto geniculo ſpica gignitur, vt plurimum mutica; interdum tamen ariſtis nonnullis breuibus cincta, grana proferens, colore flaua, è glumis ac folliculis ſuis facilè concidentia, quæ & exiguo aut nullo negocio in area exteruntur, radicibus firmatur multis ac tenuibus.* Trimeſtre *quod vere ſeritur, paucis radicibus paucisq́ culmis conſiſtit; ſurſum enim continuo nititur & celeriter confirmatur, vt* Theophraſtus *ſcribit; eius vſus,* Columella *ait, agricolis gratißimus: vbi enim propter aquas aliamúe cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Prouenit triticũ in omnibus ferè culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipſis natalibus locis ſortita, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate inter ſe differunt; teſtis* Theophraſtus. *Seri triticum læto pinguiq́ ſolo poſtulat, eoq́ magis aprico & ſicco quàm riguo.* Nam *in ſicco, vti* Columella *refert, melius coaleſcit; in humido verò & vliginoſo degenerat, ac poſt tertiam ſationem in ſiliginem, hoc eſt leuius & candidius triticum, conuertitur; quæ rurſus in præſtantius triticum ſiue robum, biennio tranſit, ſi in conueniens ſolum*

1.

3.

tranſlata, grauiſſima eius grana ſerantur: auctor Plinius. Appellant Belgæ hoc frumēti genus vulgari lingua **terwe**, *Germani* **weyſſen**, *Galli* bled ou fourment, *Itali* grano, *Græcis* πυρὸς, *Latinis triticum eſt. Significat autē triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex ſpicis tritum ac trituratione repurgatum eſt, in quo ſignificato Iuriſconſultus nōnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. oblig. propriè tamen idem cum eo quod Græcis* πυρός *eſt.*
I. *In tritici verò genere durum, ſolidumq́ue, & quod rutilo colore non ſolum extrinſecus ſplendet, verùm etiam diffiſum eundem interius refert,* Robus. *Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omne frumentum diſcernitur) &*
II. *nitore præſtat. Aliud genus mollius, leuius, interiori medulla laxius, candidumq́ue, quale quod laudatiſſimū in Belgio prouenit,* Siligo. *Siligo à veteribus appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo ſuauitatem commendat, ac tritici etiam delitias nuncupauit. Siliginem (inquit) propriè dixerim tritici delitias: candor eſt, ſine virtute & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ ſunt & Galliæ Comatæ: lib. xviij. cap. viij. Columella, eius quidem ſpeciem in pane præcipuam concedit, ſed tamen quia pondere deficit, tritici vitium eſſe cenſet. Quod extrinſecus (inquit) albidum, intus etiam conſpicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet: nec nos tanquam optabilis agricolis, fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur. Quod*
III. *vere ſeritur, Galli, Ruellio auctore, martium vocant; noſtri* **Somertertwe**/ *Græcis* τρίμηνος πυρὸς καὶ σιτάνιας, Setanium. *Latinis trimeſtre triticum ac ſetanium. Trimenon autem ſiue trimeſtre dicitur, quòd tertio à ſatione menſe, Italiæ matureſcat. A tritico ac ſiligine potiſſimum, cui candore leuitateq́ue ſimile eſt, eiusq́ue idcirco genus quoddam, ſolo ſatio-*

ſationis tempore differt. Quod ſi enim maturius ſereretur, commodius proueniret. Neque enim vllum natura trimeſtre triticum: quippe idem ſatum autumno melius reſpondet: Columella.

TRITICVM *autem, vt inquit Galenus, frequentiſſimè ac ſumma cum vtilitate ab hominibus vſurpatur. Inter ea plurimum habẽt alimenti, quæ denſa ſunt, totamq́ ſubſtantiam habent adeo conpactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò iјs ſunt contraria, quæq́ dentibus facilè franguntur, fractaq́ rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Vt medicamentum verò foris impoſitum, primi eſt ordinis excalefacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtè poteſt. Habet etiam quiddam lentoris obſtruentisq́ naturæ. Tritica, Dioſcorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morſibus proſunt manſa & impoſita. Farina cum hyoſcyami ſucco imponitur aduerſus neruorum rheumatiſmos: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Setaniorũ farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino impoſita prodeſt: eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus ſuccurrit: contra tuſsim & exaſperatas arterias, cum mentha & butyro decocta efficax eſt. Tritici γύρυς ſi ex aqua mulſa aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Furſures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus cõmodè imponuntur: cùm rutæ verò decocto cocti turgentes mammas cedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt. Siliginis grana, Plinius lib.* XXII. *combuſta & trita in vino amineo, oculis illita, epiphoras ſedãt. Tritici verò combuſta, iјs quæ frigus vſſerit, præſentaneo*

 ſunt

ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonſillis faucibusq́ gargarizatione proſunt.

DE TRITICO TYPHINO. CAP. II.

REPERITVR *verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; ſpicam verò ariſtis longis & duris hordei ſimilitudine munitam; granum autem durum, denſum, colore fuluũ, tritico minus, quodq́ facilè è glumis ſuis exteritur. Naſcitur in quibuſdam Hiſpaniæ, ac inſularum fortunatarum agris. Phalaridis enim ſemini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur. Vnde collectũ atque in hortis ſatum, ea qua depictum eſt, forma prodijt. Suſpicari quis poſſet ſemen hoc typham eſſe, cuius Theophraſtus & Galenus meminerunt. Sed quum typhæ granum, multiplici folliculo incluſum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, typha propriè eſſe non poteſt: licèt tamen ex typha natum, & degeneratũ eſſe poßit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei ſimillimum eſt. Inter ea enim quæ tritico ac zeæ ſimilia, leuiſſimum eſt, tenui ac ſimplici culmo aſſurgit, vt de typha Theophraſtus ſcribit. Semen eius paruum quoque eſt, & exile, denſum item & coactũ, atque colore quàm triticum magis ruffo, vt Galenus de typha ſcriptum prodidit. Iam & ſpica ariſtas habet longas ac duras, quales typhæ eſſe ex veterum pleriſq; locis manifeſtum eſt. Quæ omnia tam magnam huius frugis cum typha ſimilitudinem oſtendunt, vt planè non aliud quàm ex typha triticum, ac typhinum quoddam triticum eſſe videatur. Nam & typha, auctore Theophraſto, in triticum tranſit, ſi piſta ac purgata, ſeratur. Rationi autem conſentaneũ videtur triticum ex typha natum ſimilitudinis plurimum*

cum

cum ea retinere, non ſecus ac triticum ex zea genitũ, quod culmo ſpicaq́ zeam refert.

Triticũ Romanum.

HVIC *non admodum diſsimile videtur, quod Hieronymus* Tragus, welſch weyſſen/*hoc eſt, triticum Italicum aut* Romanum *cognominat: nam & huius ſpica ariſtas habet longas & aſperas;eſt tamen culmis, ſpicis, atq; granis maius, ſpicas etenim habet pleniores,rotũdioresq́ quàm triticum; ſemen verò pulcherrimum atque triticeo ſimile, vti* Tragus *refert. Scritur frequentius in Alſatia, rarius in aliјs Germaniæ regionibus, idq́ locis potiſsimum montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur, nam ab hoc vno ferè abſtinent, quòd durioribus eius ariſtis offendantur.*

DE PANE EX TRITICO. CAP. III.

PANIS *nomen à Pano dici Varro putat, Meſſapij redundantiam & ſaturitatẽ πανίαν (teſtis Athenæus) appellant, vnde Latini nomẽ panis, Ruellius ait, deflexerũt. Conficitur autẽ panis ex omni quidẽ frumẽto, ſed ex tritico longè præſtantiſsimus. Veluti etenim triticum reliquis omnibus frugibus præſtat, ita & ex tritico panis, reliquorum omniũ frumentorum panificia antecellit. Sunt huius panis aliquot genera, quæ à triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperũt. Moliti ſiquidem tritici, partes quædam tenuiores ſunt ac puriores, aliæ craſsiores impurioresq́, quas inter ſe commixtas ac confuſas, tota farina continet. Puriſsima, molliſsima, nec nõ tenuiſsima ea eſt, quæ ab omnibus furfuribus exactiſsimè repurgata. Dicitur hæc Latinis flos & ſiligo, tranſlato à candidiore ac leuiore tritico nomine, quod propriè, vt diximus, ſiligo nũcupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγνιν appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine deſtituti σεμιδαλίς (inquit)*

Flos. Siligo.

Græcum

Græcum nomen & antiquum; σιλίγνις verò neque Græcum, neque ipſam, aliter poſſum exprimere: lib. primo de aliment. facul. Alij tenuiſſimam hanc partem, γύρυν, ac παιπάλην appellari exiſtimant. Heſychius tamen γυρύτην ἄρτον, αὐτόπυρον interpretatur, & παιπάλην, hordei milijq́ non farinæ tenuiſſimũ, ſed ἄλευρον λεπτὸν, hoc eſt, farinam tenuem. Plinius puriſſimam tritici farinam Latinè etiam pollinem nominat, ſic tamen vt inter eum & florem, diſcriminis nõnihil faciat. Flos ſiquidem puriſſima ei eſt farina ſiliginis, ſiue candidioris tritici: pollen verò tritici alterius. Pollinem (ait) appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Verùm in hoc ſignificato pollinis nomen à Cornelio Celſo non vſurpatur, qui per pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit: vtpote ex quo panes fiunt cibarij autopyris impuriores infirmioresq́, veluti hæc ipſius verba euidenter commonſtrant. Ex tritico firmiſſima ſiligo: ſimila deinde: cui nihil ademptum eſt (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior eſt: ex polline infirmiſſimus cibarius panis. Quæ Cor. Celſi verba, cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Aegineta hunc in modum ſcripta ſunt: τροφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμιδαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἧττον μὲν τρέφει. Quod cùm Marcellus Vergilius obſeruauerit, ac in commentarijs quos in Dioſcoridem edidit, ſcriptum reliquerit, admirari animo ſubit, qua ratione vel argumento inductus pollinem exiſtimare potuerit, tenuiſſimũ puluerem magis eſſe quàm farinam, qualis circa molas plerunque, & loca in quibus panis pinſitur, parietibus hærens inuenitur. Nam ſi panis ex polline cibarius, ac ῥυπάρῳ Græcorum reſpondet, (vt ordo ipſe oſtendit) pollen Cor. Celſo non puluis vel farina tenuiſſima, ſed aliud nihil eſſe poteſt, quàm ſordidior farinæ pars, furfurum multum habens,

Pollen.

Marcelli error.

habens, ex qua puriſsima molliſsimaq; farina excuſſa eſt. Ex polline ſiquidem panem, poſt αὐτοπύρους *Celſus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos* ῥύπαρος. *Poſt florem ſiue ſiliginem, ſimilago, quæ & ſimila eſt, à Græcis* σεμίδαλις *dicta, & tenuis quædam farinæ pars, ſed ſiligine impurior, vtpote ex qua non omnes excuſsi ſunt furfures, ſed craſsiores tantùm repurgati. Medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confuſaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc diſticho:*

Similago.

Nec dotes poteris ſimilæ numerare nec vſus,
Piſtori toties cùm ſit & apta coquo.

Ex craſsioribus verò moliti tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina eſt, ex qua flos ſiue ſiligo, hoc eſt, tenuiſsima farinæ pars excuſſa eſt: altera verò, craſsiorum partium furfures ſunt. Priorem Cor. Celſus, vt diximus, pollinem appellat: vnde & excuſſoria, per quæ floris fit ſecretio, pollinaria Plinio dicuntur. Poſteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα *nominant; Palladio cretura eſt: pleriq; vtriculos & exta tritici dici volunt: alij Græcè* κυρίβια *appellant, quæ tamen Galenus hordei purgamenta interpretatur, in expoſitione linguarum Hippocratis. In horum omnium medio farina eſt, omnes frumẽti partes in ſe continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceſsit, Latinè farinam dixeris confuſaneam, Græci communi nomine,* ἄλευρον *nuncupant. Ex hac panis coctus* αὐτόπυρος *nominatur, &* συγκόμιστος, *quaſi confuſaneus, quoniam caſtratus nõ ſit, ſed ſimul omnia ferat, item &* ἀλευρίτης, ξηροπυρίτης, πύρινος, *ac teſte Heſychio* γυρύτης. *Sed ex puriſsima, molliſsima nitidiſsimaq; farina Siligineus ac* σιλιγνίτης *dicitur. Ex ſimilagine verò ſimilagineus &* σεμιδαλίτης. *Qui autem ex polline ſiue furfuracea farina, coactus eſt,* ῥύπαρος *nuncupatur, ac Latinè cibarius, gre-*

αὐτόπυρος ἄρτος.

Siligineus panis.
Similagineus panis.
Cibarius panis.

garius,

garius, ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus:

Sed tener & niueus molliq́ꝫ ſiligine factus
Seruatur domino. Iuuenalis Sat. 5.

Pacuuius ſordidum panem canicaceum, Feſtus Pompeius aceroſum nominat. Ex horum genere πιτυρίας, *hoc eſt, furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit.* Furfuraceus panis.

Parantur porrò omnes panes, aut cum ſale & fermento, aut abſque his: item aut in clibano furnóue coquuntur, aut in craticula, aut ſub cineribus, vel alio modo. Qui fermentum ac ſalem accepit, ζυμίτης *& fermentatus; abſq; fermento verò factus* ἄζυμος, *non fermentatus, & à Nicandro Colophonio* δάρατος *appellatur; teſtis Athenæus.* Κλιβανίτης ἢ κριβανίτης *ac furnaceus, dicitur in furno coctus, idem Varroni teſtuaceus; nam* κλίβανον *teſtum nominat. Ex horum genere* ἰπνῖται *quoque ſunt, in minoribus furnis cocti.* ἐσχαρίτης *ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos,* ἐπαντρακὶς *Athenæo dicti, aut foci pauimentum, aſſati. Eſcharitem, Athenæus ait, paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum, vt multā habeat ob delitias, ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat, ac rurſus eſurire eos, qui antea ſatis comederant.* Εγκρυφίας, *ſiue* ἐγκρυπτὸς, *Latinè ſubcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris. Eſt &* διπυρίτης *ſiue* δίεφθος *biſcoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus eſt. Inter panes autem (vt Galenus in libr. de alimentorū facultatibus ſcribit) ſiligineus plurimum alimenti præſtat: poſt ipſum autem ſimilagineus: tertio loco medius, qui &* συγκομιστὸς καὶ αὐτόπυρος: *quartum poſt hunc eſt* ῥυπαρῶν *ſiue ſordidorum genus, in quibus* πιτυρίας, *hoc eſt, furfuraceus; poſtremus eſt, minimumq́ꝫ omnium nutrit, & omniū maximè*

Margin notes: ζυμίτης ἄρτος. Azymus panis. — Furnaceus. — Eſcharites. — ἐπαντρακὶς — Subcineritius. — Biſcoctus.

maximè per aluum ſecedit. Concoctu autem inter panes, *ſunt facillimi, qui plurimum ſunt fermentati*, & *probiſſimè ſubacti, quiq́; in clibano igne moderato cocti ſunt. At qui ſuper craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, interiores autem crudæ. Cæterum ijs, quos ſubcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quandam aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cætera omnia pariter adſuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet, propemodum ſunt deterrimi. Panis cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, præſertim herbis ſuccisue quibuſdam permiſtis. Vetus panis, ac aridus, cùm per ſeipſum, tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet. Recens autem muria maceratus & impoſitus, vetuſtas impetigines ſanat. Quod ex pane ſit cataplaſma, vt Galen. libr. de facul. ſimplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum quum ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq́; ea quæ in alto reſident.*

DE ZEA. CAP. IIII.

ZEA *ſiue vt vulgò ſpelta, culmis ſpicaq́; tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis, geniculatis, hordei altioribus; ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſq; ariſtis, grana multiplici folliculo, à quo non facilè deglubuntur, incluſa. geminis vtriculis duo ſimul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, tritici granum referunt. Radix ei quoque, vt tritici, multiplex. Naſcitur qualicunque ſolo*

etiam

etiam humidiori, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduerſus longioris temporis humorem habet, læto tamen pinguiq; melius proficit. Mutatur atq; in triticum tranſit, ſi piſta atq; purgata ſeratur, idq; non protinus, ſed anno tertio; vt Theophraſtus tradit. Spelta, vt diximus, vulgò nominatur, Germanis **Speltz**/ *nõnullis verò* **Dinkel**/ *noſtris* **ſpelte**, *Gallis* eſpeautre, *Italorum pleriſque* pirra farra, *Hetruſcis* biada, *Inſubribus* alga, *quaſi alica. A Græcis* ζέα καὶ ζειά *nuncupatur. Zeæ autem genera Dioſcorides duo facit, vnam* ἁπλῆν *ſiue ſimplicem; alteram* δίκοκκον, *quæ in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Eſt autem ſpelta Dioſcoridis quidem dicoccos, quæ eadem eſt cum Theophraſti ac Galeni Zea. Antiquiſſimi ac priſci Latinorum, Zeam ſiue ſpeltam, far nuncupauere, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus.* Far. *Nominabant (inquit) priſci Romani ſacras nuptias, vocabulo ſuo* φαῤῥακία, *quia coniuges veſcerentur eodem* φαῤῥός, *quod nos Græci* ζέαν *dicimus. Idem affirmat Aſclepiades apud Galenum,* κατὰ τόπους *lib. 9. ita ſcribens:* φάῤους ὃ καλοῦσι ζέαν. *Appellatur verò far iſtud Latinis quoque ador, adoreum & ſemen adoreum, ac à poſterioribus propter frugis præſtantiam, peculiari nomine, ſemen.* Adoreum. *Hôc populum Romanum tantùm, è frumento* CCC. *annis vſum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor ſcribit: far Cluſinum candoris nitidi: far quod vocatur venniculum rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumq; maioris ponderis, quàm cluſinum: ſemen trimeſtre quod dicitur halicaſtrum, idq; pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum halicaſtro conuenire ſpelta poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac vere ſereretur, verùm quum autumno ſeratur, venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti venniculum, ſic & ſpelta, pondere*

præſtat

præſtat ac candida eſt. Nutrit Zea hordeo, vt Dioſ. tradit, potentius, εὔστομος, hoc eſt, ori grata eſt, (Galenus εὐστόμαχος, hoc eſt, ventriculum iuuat, legit) panificia ex eo confecta minus quàm ex tritico nutriunt. Galenus Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodo tritici & hordei eſſe, in lib. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit.

DE FRVMENTO MONOCOCCO. CAP. V.

QVOD *Germani* einkorn/ *hoc eſt, monococcon, ſiuè vnius grani appellant, ad zeam recentiores quoque referunt, breuioribus eſt & tenuioribus quàm Zea culmis: ſpicæ in ordines quoſdam veluti hordei digeſtæ ſunt, ac ariſtas habent aſperas, ſemina parua ſunt, zeæ granis minora, ſingulis ſingula vtriculis contenta, à quibus nõ in area, ſed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, ariſtis, ſemineq́ nigri ex rubore coloris eſſe, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis ſatum, tritico aut hordeo colore ſatis ſimile enatum. Naſcitur aſperis & montoſis pleriſque Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus ſeritur, ſeriùs tamen ac ſubinde Septembri demum mẽſe matureſcit.* Tinkel *ac* Dinkelkorn *à quibuſdam etiam appellatur, ab aijs* Sant Peters korn/ *id eſt, D. Petri frumentum, à nonnullis* Blicken/ *agro VVormatienſi* Einkorn, *quod monococcon ſonat. Noſtri temporis ſcriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac ἁπλῆν ſiue ſimplicem Zeam Dioſcoridis eſſe volunt, & nec temerè quidem. Poteſt verò idem, & Mneſithei Zea eſſe,* Zea Mneſithei. *quam ipſe typha ſua deteriorem facit. Typhæ nimirum, quæ Theophraſto Zea eſt; Zeam autẽ, tranſlatis & tranſpoſitis vocabulis, aliud omnino genus nominans, quod communi*

muni Græcorum zea,à Theophraſto ac alijs deſcripta,longè ſit deterius. Nam ſimplex Dioſcoridis zea, cum Mneſithei Zea conuenire videtur, & non alia de cauſa zeæ generi adſcripta, quàm quòd aliud eius nomen ignoraretur;à Mneſitheo autem zea nominaretur. Simplicis ſiquidem Zeæ Theophraſtus,Diocles,& alij plerique Dioſcoride vetuſtiores non meminerunt. Mneſithei autem hanc zeam, Galenus nec temerè nec abſque ratione, conuenire cum eo frumento ſuſpicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ brizam appellant, frumentum typhæ Græcorum, quæ in Aſia naſcitur,non ariſta modò, ſed & tota planta ſimillimum,ex quo panis fit,ater, grauis odoris, ac membranoſam ſubſtantiam habens, cum qua monococcon iſtud non exiguam quoque ſimilitudinem,ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex monococco conficitur, ex rubore nigricat: ſordidus atque ingrati ſaporis, Trago teſte, eſt, veluti ex briza factus. Conuenire præterea monococcon iſtud videtur, cum ea farris, ac frumenti barbati, ſiue, vt vulgò Galli nominare conſueuere, bladi apud Ruellium ſpecie, quod rubrum agricolæ appellant frumentum;partim etiam locar, quaſi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quaſi loculis inuolutum condatur; partim item pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facilè ſentiunt rubiginem. Nam iſtud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret: in perflatis & excelſis,etſi bene conualeſcat,ſationem tamen inibi damnant. Similitudinem quoque nonnullam, fortaßis & monococcon cum farre venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, ſimile aut idem ſit,nec ne,quis diuinauerit? Multa ſiquidem ſunt frumentorum genera, ſuis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum ſeminibus ſimilia videantur, in aliquo tamen

Briza.

Frumentum loculare.

Far venniculum rutilum

tamen ſubinde differunt. idq; partim loci natura: partim cultus, atque humanæ induſtriæ occaſione; quæ ambo ad mutationem & ſeminum, & herbarum, plurimùm poſſunt. Ex monococco autem panis confectus, ater eſt & hominibus ingratus, vti Tragus ait.

DE AMYLEO FRVMENTO. CAP. VI.

ZEÆ *generibus non perperam quoque accedit, Amyleum Germanis dictum frumentum, æſtiuum ſiue trimeſtre genus, quod culmo ac grano triticum proximè refert; cæterum ſpicam habet, ariſtis quibuſdam hordei ferè ſimilitudine cinctam, ac in duos verſus digeſtam. Semen folliculis includitur, & non ſecus ac Zea, repurgari poſtulat. Seritur vere. Germani, quia ex eo amylum conficiunt,* **Amelkorn** *appellant, Latinè Amyleum frumentum dixerimus. Exiſtimant Tragus & Fuchſius trimeſtre triticum eſſe, ſed quùm granum habeat glumis conditum, ex tritici generibus eſſe nequit. Inter farra citiùs reponendum fuerit, inter quæ halicaſtrum forte erit. Hoc enim, teſte Columella, vere ſeritur, & trimeſtre eam ob cauſam cognominatur.* Far halicaſtrum.

DE ORIZA GERMANICA. CAP. VII.

AD *zeam quoq; referre conſentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum eſt culmis geniculatis, ſpicis, ariſtis aſperis, atque acutis, hordeo ſimile, ſingulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam continetur, ac hordei, aut zeæ modo deglubitur. Ex æſtiuarum ſiue trimeſtrium frugum, numero eſt. Apud Mediomatrices, cum alijs trimeſtribus ſe-*

minibus lætiſsimis agris ſeritur. Nomen huic Orizæ Germanicæ *à vulgari nomēclatura* Hieronymus Tragus *inuenit, qui & ipſam farris ſpeciem, ac tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatem, nobis haud videtur aſſequutus. Nam tragus ille chondro aſsimilis, ex olyra aut conſimili aliquo, res factitia eſt, vt* Galenus *teſtatur, tantum abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit. Cæterum olyræ magis ſimilis oriza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zeæ generi adſcribitur; aut Plinij ſantalo, farris Gallici ſpecie, nitidiſsimi grani, illic brance, ait Plinius, vocant: aut certè farri cluſino, quod fortè idem cum Plinij ſantalo eſt. vtrumque enim candidum, & cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ aliâs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc oriza, vel cluſinum, vel olyra ſit, ſola vtique erit vernalis ſatio. Nam olyra & cluſinum far, ex hybernis ſementibus ſunt, adeò certi, de pleriſque frumentaceis, definiri nihil poteſt: cùm propter veterum ipſorum breuitatem; tum frumentorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eandem rem alijs aliter ſubinde appellantibus. Ruellius farris Gallici, ſiue frumenti barbati genus quoddam eſſe ait, cuius granum candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm locularis, quod, inquit, cluſinum putatur; iſtud autem an ſimile ſit vel idem cum oriza Germanica, expendendum eſt. Vtilis autem oriza Germanica, ad multa culinæ opera; cibis admixta ori grata eſt: cum lacte oriza modò decocta, probè alit.*

Santalum Plinij.

Far cluſinū.

DE ZEOPYRO. CAP. VIII.

ANNVMERATVR *prætereà & Zeis, quod Germani* Kern *appellant. naſcitur hoc, inquit* Tragus, *eodem quo ſpelta modo, niſi quod ſemen huius non perinde ac zeä*

ſiue

ſiue ſpeltæ glumis ac folliculis inuoluatur, ſed in area facilè exteratur, veluti triticū, cui ſubluteo colore ſimile eſt. Seritur pleriſque Germaniæ locis, ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus hordei vſum præbet. ζεόπυρον quoddam eſſe videtur, vtriuſque enim ſimilitudinem ac naturam habet, ζειᾶς videlicet ac πυροῦ ſiue tritici. Cum chondro aut àlica rebus factitijs (quod Tragus ſuſpicatur) nullatenus conuenit. Zeopyron ſiquidem, vt Galenus in lib. de alimentorum facultatibus ſcribit, vtriuſque naturam refert: ac ſicuti nomē ex zea & pyro compoſitum, ita ſubſtantia eius inter vtrumque media quodammodo eſt, veluti ſi ex vtroque eſſet commixta.

DE OLYRA AC TYPHA, EX THEOphraſto, Galeno & alijs. CAP. IX.

OLYRAM ac typham Mneſitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum exiſtimauit, ſed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophraſto accedens: qui olyram à typha diſtinguunt. Olyram Dioſcorides Zeæ generi aſſcribit. Theophraſtus olyram ac typham inter ea quæ maturè ſeruntur, ac tritico ſimilia ſunt, enumerat, & olyram quidem ait, zea ac bromo molliorem atque infirmiorem; typham verò omnium leuiſſimam, nam ſimplici culmo aſſurgit, & ſolo tenui contenta eſt; nec, vti Zea, pingue lætumq́ꝫ deſiderat. Vtramque præterea ſcribit multiplici folliculo includi: ac typham vti zeam in triticum mutari ſolere, ſi piſta ſeratur, idq́ꝫ non protinus, ſed tertio anno. Plinius òlyram Latinis arincam dici affirmat. Ex arinca, inquit, dulciſſimus panis: ipſa ſpiſſior quàm far, & maior ſpica, eadem ponderoſior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumētis dari, ab Homero dicta; hæc eſt enim, quam ὄλυραν

 vocant.

vocant. Recentiores typham cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius typhæ, quæ in paludibus enaſcitur, de qua infra ſuo loco. Typhæ ſemen, Galenus ait, corticem extrinſecus veluti olyra ac hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in hordeis quidem ac olyris eſt albus; in triticis verò ſubflauus: typhæ autem vel triticis ſunt flauiores. Quin & harum corpus coactum eſt, ac denſum, quod fortaßis ad ſeminis paruitatem nonnihil adfert momẽti. Eſt enim id tritico longè exilius: quãquàm non deſint, qui ipſum quoque in tritici numero ponant; velintq́; id ſemen eſſe, cuius Homerus meminit, quum Hectorem equos ſuos alloquentem facit, his verbis:

Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρυνα πυρὸν ἔθηκεν:

Hoc eſt, Triticum enim vobis primũ prædulce ferebam. Aiunt enim typham paruum triticum eſſe, eamq́; equos ſine noxa mandere, verum autem triticum non abſq; noxa. Nec abſurdè certè typham quis exile triticum vocauerit, quum ei, & colore, & denſitate, & caliditate ſit aßimilis. Vtrumque autem ſemen olyræ videlicet ac typhæ in Aſia eſt frequens, & potißimùm in regione, quæ eſt ſupra Pergamum, adeò vt ruſtici ipſi panibus ex ijs factis ſemper vtantur, propterea quòd triticum omne in oppida comportent. Olyrini ſanè, ſi modò ex bona olyra fiant, poſt triticeos ſaltem ſunt præſtantißimi: ſecundi autem ab his ſunt typhini. Quòd ſi olyrini ex vitioſo ſemine ſunt facti, typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatiſſima typha facti, olyrinis longè ſunt præſtantiores; aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cùm enim maſſa eorum ſit tenax ac ductilis, denſatur maiorem in modum; & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuſcemodi, poſt vnum aut duos dies, ac multò magis ſequentes aliquot, comederit, putaturus ſit lutum ven-

triculo

triculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc quum eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumq́ cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον *appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum eſt paratus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoque hominibus in delicijs habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum eſt, vel ipſis ruſticis manditur inſuauiùs: præterea concoctu eſt difficilior, ac tardiùs per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametſi ab hordeaceo, quod ad deiectionē attinet, multùm relinquitur; non tamen in eo adeò, vt miliaceus, eſt vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt, nutrit, vt penè triticeo ſyncomiſto par ſit. Congeritur autem in panes typhæ ſemen repurgatum, omniq́ vſu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à ruſticis* ἀπότερμον, *hepſemate, quod alij* σίρεων *nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum ſale eſitatur. Et de zea atque ei ſimilibus hactenus: nunc ex his factitia ſequuntur, quæ apud veteres in vſu eſſe ſolent, vt ſunt: far, chondrus, halica, tragus, & ſimilia.*

DE FARRE FACTITIO. CAP. X.

FAR *aliâs naturale frumentū, quod Græcis, vti oſtendimus,* ζέα καὶ ζεία *appellatur; aliâs res factitia artisq́ & non naturæ opus, de illo ſuperioribus capitibus, de factitio verò nunc acturi. Fuiſſe autem iſtud apud veteres illos Romanos, quos pulte farracea non pane longo tempore vixiſſe Plinius ſcribit, ex farre frumento factum, nomen ipſum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde tranſlatum eſt, ad cuiuſuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes far conſici tra-*

 dit,

dit, repurgatum. atque in partes confractum. Nam & far hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Aegypto ex olyra far confici ſcriptum reliquit. Modum autem conficiendi farris, Archigenes apud Aetium Sermone I X. *oſtendit* σῖτον, *id eſt, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeq́; extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atq; in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craßiſsimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato. Porrò factitium iſtud far, præſertim ex zea ſiue farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum chondro aut alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcirco idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando far chondri modò coqui ſcribit. Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondro ſiquidem gypſo harena addita (vt paulò poſt dicetur) purgatur. Far abſq; his cum aqua ſola. Differt etiam ab halica; far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtißimi vixerunt: halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompei nondum cognita, cui non ſolùm aqua, ſed & creta candorem teneritudinemq́; confert. Differentiam præterea horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap.* V I I I. *vtriuſque vti diuerſis vtens, & eorum inter ſe comparationem faciens. Quòd autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauiq́; ex hordeo & auena conficiunt, farri ſimillimum eſt, ac eius quoddam genus, Germani* Grupē/ *Hollandi* gort *appellāt, & ex hordeo quidem* gerſtene grupen/ gerſten gort / *ex auena verò* haberen grupen/haueren gort. *Cæterum far quod ex zea factum eſt, facultate chondro aut halicæ quodammodo*

ſimile

ſimile eſt, nutrit ea de cauſa valenter, ſed tardiùs deſcendit ægriusq́; concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoq; admiſcetur. Ex hordeo autem vel auena far leuius eſt, minusq́; alimenti adfert. Eſt & far apud Aëtium cognomento cluſinum, non naturale aliquod far; verùm puls quædam farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII. Far cluſinū.

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas;
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

DE CHONDRO ET HALICA.
CAP. XI.

CHONDRVS *& ἄλιξ ex factitiarum ſimiliter rerum numero ſunt. Fit autem vtraque ex ζea, & chondrus quidem ex zea dicocco, Dioſcoride auctore. Theophraſtus & ex hordeo ſylueſtri bonum fieri chondrum tradit. Galenus chondrum ex tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex triticeo genere ipſum confici, non quòd tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperam ſibi perſuaſerunt. Non enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vti diximus, factitia. Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes, chondrum Latinè halicam ſiue alicam, interpretantur, chondrum omnino idem cum halica eſſe putantes; qua in re, non parum à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & halica differunt, veluti abunde vnus pro multis, Paulus Aegineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt libr.* I. *cap.* LXXVIII: *aut vnam alterius loco ſubſtituens, veluti cap.* XIX. XXXIX. *&* LXII. *libri tertij. Differunt au-*

tem hæc inter ſe, non quidem toto genere, ſed quodammodo, veluti genus & ſpecies, aut potiùs vt vnius generis duæ ſpecies. Nam halica ſiue alica, Latinis ac Plinio generalius eſt nomen, Græcorum cùm χόνδρον, *tum* ἄλικα *ipſis peculiariter nominatam, ſub ſe continens. Eſt enim vna halica ex zea, quæ ſemen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib.* XXII. *res Romana eſſe fertur, Magni Pompei tempore nondum in vſu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè* ἄλιξ *dicitur, & à* χόνδρῳ *ipſo præparationis modo differt; non enim gypſo & arena veluti hîc repurgatur, ſed creta candorem perfectionemq́ue ſuam aſſequitur. Eſt verò & altera halica, ex zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorũ chondro ſimillima. Gypſo ſiquidem & harena, veluti chondrus perficitur: licèt tamen halica quidem ex degenerante; chondrus verò ex dicocco zea fiat. Nam præparandi ratio apud vtraſque nationes conſimilis, eandẽ eſſe rem prorſus oſtendit, quemadmodum & ea diſsimilis res diuerſas. Non enim tam ſpecies frumenti, quàm præparandi conficiendiq́ue ritus ac modus conſiderandus. Frumenti enim aliqua diuerſitas, ſpeciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex zea & hordeo far: ex zea & hordeo ſylueſtri chondrus: ex hordeo & tritico ptiſanæ confici poſſunt. Qua autem ratione chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de agricultura, ſiue* τῶν γεωπονικῶν, *Conſtantino Imp. dicatis à Caſsiano Baſſo, docetur his verbis: Zea tunditur & in feruentem aquam inijcitur, ac premitur; deinde gypſum album tuſum cribratũ, & harenæ albiſsimæ ac ſubtiliſsimæ ad gypſum pars quarta paulatim admiſcetur, donec zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus ne aceſcat. Poſtquam verò rurſus totus perpurgatus fuerit, per cribrum denſius*

denſius excutiatur. Optimus eſt chondrus, qui primùm excuſſus eſt: ſecundum locum habet, qui ſuccedit: deterior autem tertius eſt. Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. *tradit. Halica fit, inquit, ex zea quam ſemen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excuſſis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium; grandiſſimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem ſuum, quo præcellunt, iam tamẽ Alexandriæ præferuntur. Poſteà, mirum dictu, admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremq́ue & teneritatem adfert. Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem ex zea, quæ in Africa degenerat. Pinſunt cum harena, & ſic quoq; difficulter conterunt vtriculos, fitq́ue dimidij modij menſura, poſteaq́ue gypſi quarta pars inſpergitur, atque vt cohæſit farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſſima eſt: rurſus quæ tranſit, arctiori cernitur, & ſecundaria vocatur: item cribraria, quæ ſimili modo, in tertio remanſit cribro anguſtiſſimo, & harenas tantùm tranſmittente. Et hactenus quidem Baſſi, & Plinij verba: ex quibus manifeſtum eſt, ἄλικα à chondro differre, & chondrum cum ſecunda Plinij halica conuenire; vtramq; item rem factitiam eſſe, & non peculiaria frumentorum genera. Cæterum chondrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit & glutinoſos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniã quàm primùm craſſeſcens incocta permanet. Probatur magis χύλος ipſius ex integro chondro benè decocto, expreſſus ptiſanæ ſimilis. ἄλιξ in cæteris chondro quidem reſpondet, ſed aluum magis adſtringit. Galenus chondrum valenter*

nutrire,

nutrire, ac ſuccum lentum habere affirmat: ſiue in aqua duntaxat coctus, cum mulſo, vino dulci, adſtringentíue: ſiue cum oleo ſaleq́ue frixus ſumatur. Atque eo modo, inquit, chondrum medici ptiſanæ fuiſſe confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrorum fuiſſe cibatũ. Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus πτισάνην πυρίνην, chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum eo videlicet qui prior eſt, halicam etiam coqui ac edi apud Romanos ſolitam, Martialis in Xenijs hoc diſticho oſtendit:

χονδροπτισάνη.

Nos halicam, mulſum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

DE TRAGO. CAP. XII.

TRAGVS chondri, vt Dioſcorides ait, ſimilitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in libr. de alimentorum facultatibus, ex nobiliſſima olyra ait, quum, vt decet, fuerit excorticata: in commẽtarijs verò lib. primi de ratione victus in morbis acutis, ἐκ τῶν ζειῶν, hoc eſt, ex Zeis, quarum vtique olyra ſpecies eſt. Caſſianus Baſſus tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. XVIII. ex tritici ſemine in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, olyra facilis fertilisq́ue: eiuſdem lib. ca. X. A chondro & halica & materia, ſed potiſſimum ipſa præparatione differt; chondrum ſiquidem, gypſum & harena perficiunt: halicam creta emundat; tragus ſola aqua maceratus excorticatur. Eius conficiendi modum, Baſſus tertio de agricultura lib. ſic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturq́ue, & in ſole calido ſiccatur; deinde idem rurſus fit, donec ei pelliculæ & quicquid

quicquid fibroſum eſt, in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iſte, ſubinde cognomento frumentaceus, ad diſcrimen eiuſdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus ſit. Nam vt veterum auctorum teſtimonijs abundè conſtat, res factitia eſt. Oribaſius ad Euporiſtum lib. III. *tragum farrim appellat groſſam, eum farris quandam ſpeciem eſſe innuens: quod non abſurdum, aut à veritate alienum videtur; farri enim tragus aſsimilis eſt, non in alio ab eo differens, quàm quòd non vt illud mola confringatur, ſed integer repurgatus aſſeruetur; vt ex vtriuſque præparandi formula ſatis patet; quam ob cauſam tragus farris groſſa non impropriè nominatur. Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effuſa* ἕψημα, *aut vinum dulce, aut mulſum infundentes, ſuperinijciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minus quàm zea, Dioſcorides ait, nutrit.*

DE AMYLO. CAP. XIII.

AMYLVM *ex ſiligine fit, vt Cato ſcribit; item & ex Zea: optimum verò ex ſetanio, auctore Dioſcoride. Fit etiam in Germania hac ætate ex eo, quod* Amelkorn/ *id eſt, amyleum frumentũ nuncupatur, quod veluti Zea quadam trimeſtris ac halicaſtrum (vti ſcripſimus) eſt. Rationem conficiendi paucis complexus eſt Cato cap.* LXXXVII. *Dioſcorides latiùs his verbis tradidit. Purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt nocte, quum emolliri ceperit, effundatur ſenſim, ſine agitatione aquæ, quo minus quod vtile eſt vnà effluat. Vbi molliſsimũ factũ fuerit, effuſa aqua pedibus calcare oportet, deinde affuſa aqua iterum calcare, tum enatãtes ibi furfures, cribro exci-*

excipiendi, reliquumq́ per colum traiectum, confeſtim in tegulis nouis ſub ardentiſsimo ſole ſiccandum. Nam ſi vel modicè humidum manſerit, acorem contrahit. Amylum autem ex eo nomen habet, quod abſque mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce amydum appellant; Germani Ammel / kraftmeel; *Brabanti* Ameldonck *&* *quòd glutine inde facto, mulierum pepla inalbentur, ac firmentur*, ſtyſſel. *Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum ſiccius eſt: læuigandi exaſperatas partes vim obtinet. Dioſcorides ſanguinis reiectiones potu cohibere, contraq́ oculorum fluxiones, cœlotetas, puſtulasq́ efficax eſſe addit; quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vſus eſſe, ad alia tamen conueniens. Galenus, lib.* VII. κατὰ τόπους *amyli loco, ſiligine, id eſt, puriſsima tritici farina vtitur.*

DE ATHERA ET ΚΟΛΛΑ, SIVE GLVTINE. CAP. XIIII.

ATHERA *ſorbitio eſt, inquit Dioſcorides,* ὥσπερ πολτάριον ὑγρον, *id eſt, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuiſsimè molita. Apud Belgas non ex zea tantùm, ſed ex quauis etiam puriori farina coquitur; veluti ſecalis, hordei, frequentiſsimè autem tritici, cum tenui cereuiſia, vel alio liquore permixta. Eſt autem edulium quod citò concoquitur, facileq́ nutrit, infantibus idcirco & ſenibus conueniens, interiora tamen viſcera nonnihil obſtruens. Datur capite dolentibus, ex tenuiſsima ſecalis, vel hordei farina; dolorem enim ſopit, & ſomnū clementer conciliat.*

Κόλλα. *Atherâ craſsius & ſolidius eſt gluten, Græcis* κόλλα, *ex ſimilagine & farina tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam quam habet obſtruendi vim, ſanguinis excreationibus prodeſt.*

Πολτός. Puls. *In vtriuſque medio* πολτός, *ſiue puls, eſt*

ſoli-

ſolidior quidem ac ſpiſſior atherâ; liquidior verò glutine, & minùs glutine, plus autem quàm athera viſcera obſtruens. Atheræ, aut potius pultis genus eſt, edulium, quod Galenus ex multa tritici farina lacti permixta fieri ſcribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuerſa inferior Germania frequentiſſimè vtitur. Cibus boni ſucci & multi alimenti, ſed eos qui ipſo aßiduè vtuntur, offendens. Nam in hepate obſtructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

DE ROGGA SIVE SECALI.
CAP. XV.

SECALE *ſolio quum primùm prodit, rubeſcit; inde vt reliqua frumenta viret, numeroſis culmis aſſurgit, tritici tenuioribus, longioribus, quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus, ſpica in ordines & verſus digeſta, breuibus non acutis ſed innocẽtioribus ariſtis cingitur: quæ quum floret, erecta eſt; ſemine verò prægnans, procumbit ac deorſum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum: quod è glumis facile concidit, ac ſæpenumerò ſponte exilit: radices multæ, tenues, fibroſæ. Naſcitur cum in Germania ac apud alias nationes plurimas, præſertim Septentrioni ſubiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam ſterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ Campania, quæ hoc frumentum, licèt arida ac ſterilis, feliciter progignit. Qualicumque enim ſolo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido; fæcũdiori tamen ac lætiori melius præſtantiusq́ue. Seritur autũno, quod & lætius; item & vere, æſtiuũ, altero gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiori ac tenuiori, granoq́ue leuiori. Germani* rocken/ *Belgæ* rogge *appellant: Hiſpani* centeno, *Itali* ſegala, *Galli* ſeigle, *veteris latinæ nomenclaturæ veſtigia retinentes. Plinio ſecale eſt,*

de quo

de quo lib. XVIII. cap. XVI. ſic ſcribit : Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia; id autem, quod ſecale & farrago dicitur, occari tantùm deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam vocant, deterrimum (ſed veriùs aterri- Plinij locus
mum) & tantùm ad arcendam famem vtile. fæcunda, ſed emendatus.
gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum, & tamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt, naſcitur qualicumque ſolo cum centeſimo grano, ipſumq́ pro letamine eſt. Quæ Plinij verba frumentum rocken *ac* rogge *dictum, cum ſecali conuenire ſatis commonſtrant. Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam farrago; verùm non ſecus, quàm far, hordeum, auena, triticúmue, ſubinde farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumq́ pabulo cedunt. Farrago ſiquidem, quam Græci* Farrago.
γράστιν appellant, generale nomen eſt, ad omnem viridem ſegetum herbam, quæ pabuli cauſa ſeratur. Seritur ea, ex recrementis farris prædenſa, admixta aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex hordeo: Plinius, atque inde farrago, quod far ſit ferro cæſum: aut quod primùm in farracea ſegete ſeri cœptum, Varrone auctore, dicitur. Ex hordeo farraginem facere docet Columella: farraginem, ait, in reſtibili ſtercoratiſsimo loco, & altero ſulco ſerere conuenit. Ea fit optima cùm Cantherini hordei decem modijs iugerum obſeritur, circa æquinoctium autumnale, ſed impendentibus pluuijs, vt conſita rigataq́ imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiã. Nam frigoribus quũ alia pabula defecerint, ea bubus cæteriſq́ pecudibus, optimè deſecta præbetur: & ſi depaſcere ſæpius voles, vſque in menſem Maium ſufficit. Quod ſi etiam ſemen ex ea voles percipere, à calendis Martijs pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda eſt, vt ſit idonea frugibus. Similis ſatio auenæ, quæ autumno ſata, partim cæditur in fœnum, vel

Mo. Bot. Garden, 1893

pabulum, dum adhuc viret: partim ſemini cuſtoditur. Iam & ex tritico farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati: vt farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην γράστιν, *id eſt, triticeam farraginem, equulis maximè probat: ea ſi non adſit,* κριθίνην, *quam Eumelus iȷs refert, poſt trimatum dari ſolitã. Hoc modo & ſecale farraginis genus eſt, quando videlicet pecudum iumentorumq́ per hyemem pabulum efficitur. Recentiores roggam ſiliginem ferè interpretantur, qua in re quantum hallucinentur, ſatis ex iȷs, quæ capite De tritico ſcripſimus, apertum eſt. Nam ſiligo candidius ac leuius triticum eſt, ac tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautiſsimus panis & piſtrinarum opera laudatiſsima fiunt, ac ſecale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, menſis ac cibis dicatus. In non diſsimilem errorem lapſi videntur, qui* rocken *cum olyra conuenire autumant: olyra ſiquidem candida eſt, ac vtriculis multis continetur; ſecale verò præter quod nigrum eſt, glumis nullis implicatur. Ruelliȷ coniectura plus veriſimilitudinis habet, qui ſecalem à briza non longè diſsidere credi ſcribit, atque inde putari nomẽ bizi panis in Galliæ vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex ſecali fit grauis, firmus, con coctu non facilis, qualem ex briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex ſecali panem; extrita litera* r, pain biz *Galli nuncupant: ſic vt ab inuicem non diſsidere exiſtimari poſsint, niſi ſecalis granum nudum foret, briza vero glumis implicitum, quod hæc inter ſe differre manifeſte oſtendit. Quòd verò brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet quòd eam typhæ perſimilẽ Galenus ſcribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat, ex ipſorum nempe folliculorum admixtione, contra* Briza.

planè

planè quàm ſecalinus, qui triticeo ſyncomiſto mēbranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur. Porrò ſecale proximum inter frumenta à tritico triticeisq́ue ſeminibus locum habet: Panis ex eo factus, lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probè coctus beneq́ue fermentatus fuerit, minus lentus eſt, non admodum ægrè conficitur, citòq́ue deſcendit, nondum tamen triticeo ſyncomiſto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum, ac firmum præſtat, nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis ſcorbuck *aut* ſcoorbuyck *dictum. Admiſcetur huic non rarò triticū, vt leuiorem gratioremq́ue panem efficiat, qui ſecalino puro minus grauis ac lentus eſt, & teneritudinem ſuam triticeo diutius retinet. Secale autem vt medicamentum, tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citius abſceſſus maturant & rumpunt, quàm ex tritico facta. Farina confuſanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.*

DE HORDEO. CAP. XVI.

CVLMO *hordeum eſt, quàm triticum breuiori fragilioriq́ue, pluribus articulis geniculato, ſolio in ſtipula latiori, ſcabrioriq́ue, ſpica longarum, aſperarum, mordaciumq́ue ariſtarum vallo munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus conſtat, ſubinde binis, aliás ternis quaterniſue, vt plurimū,*

vti Theophraſtus ait, ſenis, ſed, vt Tragus, etiam octonis. Spiſsior autem poſituq́; arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur, radices ſubſunt frequentes tenueſq́;. Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſsimum, atque ex omni frumento minus calamitoſum, quodq́; celerrimè reddit fertiliſsimumq́;. Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaq́; terra, & vel prævalida vel exili. Naſcitur paſsim, ac vniuerſæ familiare Europæ eſt: cùm autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioq́; menſibus ſeritur. Græcis κριθὴ dicitur, Germani gerſten/ Belgæ gerſte/ Itali orzo, Galli orge nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυςιχὸν recentiores appellant, ac Germani groſʒ gerſten. Quod ſex verſuum ἑξαςιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ eſt. Aliud duorum verſuum διςιχὸν, à Columella Galaticum, à Germanis futer gerſtē/ klein gerſt, id eſt, exiguum ac paruum hordeum nominatur. Quod magnum & plenũ, ſpicamq́; gerit erectam, ἀχιλλαῖς κριθὴ, ab Hippocrate vocatur; ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ἐπτεόκριθυς; ab ærugine hoc minus infeſtatur. Ad hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud hordeum, quod Gallicè ſecourgeon dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, quum annonæ premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur & in Gallia, quod mundum hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſpontè gluma concidit, cætera hordeo ſimile, γυμνόκριθον ac nudum hordeũ, tale à Galeno, in lib. de aliment. facult. appellatur. Cæterum hordeum, vt Galenus in lib. de aliment. facultat. non eandem cum tritico facultatem habet. Siquidem triticum palam calefacit: hordeum verò non modò nõ calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo feceris,

Secourgeon.

γυμνόκριθον.

ris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à tritico ſucci ſpecie, quam vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem triticum craſſum & lentum eſt: hordeum autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit. Panes hordeacei triticeis multò minus alunt, qui tamen ex præſtantiſſimo hordeo conficiuntur, minus à triticeis in eo ſuperantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex hordeo eiuſmodi citiſſimè per aluum ſubducuntur, quod reliquis non minimùm accidit, ſi triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò triticeis, verùm etiam olyrinis, & multò magis typhinis, friabiliores, nihil in ſe lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potiſſimùm ſi facti ex peiore hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne ptiſanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit. Laudatiſſimum autem quod candidum, vbi pinſitum eſt, apparet, nonnihilq́ denſitatis ac ponderis (quantum hordeo datum eſt) habet. Porrò quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt, ac rugoſum. Hordeum primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. de facultat. ſimplic. habet etiam pauxillum abſterſionis: paulò etiam plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſunt cortices. Hordeum, Dioſcorides inquit, abſtergit, vrinam cit, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulſa aqua cum ficu decocta, inflammationes & œdemata diſcutit: duritias, cum pice reſina & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem & papaueris calice, dolores finit, qui latus excruciant: aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine, fœnograeco & ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida,

cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum myrto verò aut lentiſco, aut malicorio, aut ſylueſtribus pyris, aut rubo, alui profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, lepris ὠμὴ λύσις.
medetur. Eſt autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtura æqualis, fænigræci, ſeminis lini, & farinæ hordeaceæ. Cremor verò farinæ hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice, contra articulorũ fluxiones prodeſt. Habet præterea & hordeum multiplicem vſum, nam ex eo ptiſana, polenta, maza, maltum & ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.

DE PTISANA. CAP. XVII.

PTISANA *ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, διὰ τοῦ πτίσσειν, purgatorum, eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm hordeaceam ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem, πτισσάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo, frumentorũ aliorum quorundam ſemina mundata, alicubi (quod tamẽ rariſsimum) ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κριθῶν cap. πτισσάνην πυρίνην, & ex oriza ptiſanam Plinius, dixit: ad hordeaceæ nempe ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter ptiſanæ nominatæ. Eſt autem ptiſana hæc aliud nihil, quàm hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum. πτίσσειν, id eſt, macerare, tundendoq; expurgare hoc oportet, ac in ſole ſiccare, deinde rurſus πτίσσειν, rurſusq; ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo*

decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in geoponicis. Humectat autem & refrigerat ptiſana, eduliumq́ eſt (Hippocrates ait περὶ διαίτης ὀξείων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcoſitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica & mediocriter humida: ſitim minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit: non malè turbat: nec in ventre intumeſcit, quum ſaltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quãdo in coctione, quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multũ ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, quum planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniјcere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis anethi aut porri quippiam, idq́ initio ſtatim admiſcere: hæc Galenus. Noſtro tempore raro aut nunquam, horum aliquod additur, ſed ſacharum ferè, & aqua è roſis albis ſtillatitia ei admiſcentur; & ſubinde amygdala aliqua amara, vt palato gratior ſiat: aut ſeminum melonum vel cucumeris nonnihil, præſertim quando impenſius refrigerandũ, aut ſomnus ea conciliandus eſt. Admiſcetur ei & nonnunquam amygdalarum dulcium χύλος, ſiue ſuccus, (officinæ lac amygdalinum vocant) præſertim quum aluum liquidiorẽ cohibere vtile eſt. Fit item ex ptiſana potus, quem officinæ ptiſanam nominant, quum tamen nec ptiſana, nec ptiſanæ χύλος ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè nõ ex ſola ptiſana, ſiue hordeo mundato, ſed & ex glycyrrhiza, & vuis paßis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt iјs qui inflammatione pulmonis, partiumq́ reſpirationi deſeruientiũ, vel renum veſicaq́ exulceratione

ceratione aut inflammatione laborant. Plus alimenti (inquit Dioſcorides) ptiſana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ aſperitates, exulcerationesq́ pollet.

DE POLENTA. CAP. XVIII.

POLENTA *hordei frixi farina eſt, quam Græci propriè ἄλφιτον nominant, quanquam ſubinde τοῦ ἀλφίτου nomen, de omni alia præſertim rudiori farina, ſed impropriè, dicatur. Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigūt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentq́ prius quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum hordeum, recens purgant, madidumq́ in pila tundunt, atq; in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recēti hordeo mediocriter frixo, laudatiſsimam fieri ait, atque ex hac mazas præparari; deficienti autem recenti hordeo, nonnunquam & ex alijs ipſam confici, omnemq́ rectè factam boni eſſe odoris, eam verò ſuaueolentiſsimā, quæ ex optimo & recenti hordeo, quod ariſtam nōdum habet ſiccam, eſt cōfecta. Exiguum autem corpori, vt Galenus quoq; tradit, polēta alimentū dat, & priuatis quidē ac ab omni exercitatione abſtinētibus ſatis multū; ijs verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm ſatis eſt. Deſiccat verò multò magis quàm hordeū: aluum etiam (Dioſcorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.*

DE MAZA. CAP. XIX.

MAZA *ex polenta humido aliquo permixta & ſubacta cōficitur. Et aliqua quidem, cum ſola aqua ſubigitur;*

aliæ verò, aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horũ permixtis. Cum aqua autem eam ſubigi, præter quod ex libro Hippocratis de dieta ſecundo ſatis euidens ſit, teſtis quoque eſt Xenophon ſexto παιδίας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionem adhortatur, & à conſuetis non admodũ receſſuros oſtendit. ϗ γὰρ ὅςις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμυγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει· ϗ ὅςις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, id eſt, Etenim qui polenta victitat. mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum. Subigi verò mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit, & ſimiliter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci ſubacta eſt, nõ edendam conſulit. Idem mazam oleo & melle quàm maximè ſubactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit. Heſychius verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam. Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex alphitis, mazam veteres vocarunt, ipſamq; præparare μάττειν dicebant, poſteà verò neceßarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes, ſtudioſeq; paulatim immutantes nomen ipſum mazæ in ματτύαν commutarunt, ita appellantes omnẽ cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipſos cibos præparare dixerunt, atque inde fortaßè, quæ ex amygdalis & ſacharo placentæ conficiuntur, in officinis maſſepanes, hac ætate adhuc nominantur. Porrò maza, vt Galenus ait, panibus hordeaceis ægrius concoquitur, magisq; ventriculum flatu implet, in quo etiam ſi diutius manſerit, turbationem excitat. Citius autem ſubducitur, ſi commixta diutius fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur, citiùs etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit.

DE

DE CRIMNO. CAP. XX.

CRIMNON, *inquit Galenus in commentarijs libri ſecundi prædictionum Hippocratis, craßior polentæ pars appellatur, quæ grandiuſcula effracto inuehitur hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioſcorides, quem Galenus etiam in lib. de facultat. ſimplic. ſequitur, non polentæ modo, ſed & tritici, zeæ, ac olyræ ſiue antea toſtorum, ſiue non toſtorum craßiorem farinam* κρίμνον *appellat, crimni nomen ad rudiorem craßioremq́ farinam, cuiuſuis frumenti transferens. Solo molæ diſcrimine, ac trituræ modo à farina ſiue* ἀλεύρῳ *differt.* ἄλευρον *enim dicitur, quando granum in tenuißimas partes quàm exactißimè contritum eſt;* κρίμνον *verò rudior farina, quæ fragmenta maiuſcula ipſorum granorum continet.* πόλτον, *id eſt, pultem ex eo faciunt, inquit Dioſcorides, quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementius aſtringit, ſi Zea ex qua fit, prius torreatur.* Ἄλευρον.

DE MALTO SIVE BYNE. CAP. XXI.

MALTVM *à recentioribus nuncupatum, ex hordeo quoque fit. Nam ipſum hordei granum eſt, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emiſit, ac poſtremò cum ipſis germinibus ſiue enatis ligulis, toſtum ac reſiccatum eſt. Noſtri* **mout**/ *Germani* **maltz**/ *recentiores maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, hordeum hoc modo præparatum* βύνην *nominat. Ad beræ ſiue ceruiſiæ decoctionem conficitur, & laudatißimum quidem Martio & Aprili menſibus. Qualitatem habet ſiccam quidem hordei intenſiorem, frigidam verò multò remißiorem: nam* ἐμπύρευμα *quod* Βύνη.

illi

illi ab aſſatione diutinaq́; toſtione inhæret, ſiccitatem eius intendit, ac frigidam non ſolùm remittit, ſed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Galenus lib. de aliment. facult. hordeum ait, quoquomodo quis eo vtatur, ſiue ptiſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere. verùm id de malto non videtur intelligendum, quod partim ipſa germinatione, partim diuturniore toſtione, magis à natura ſua receſſit, quàm polenta, quæ vel ex crudo nondumq́; maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur. Abſtergit præterea & maltum hordeo potentius; minus lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, ſiliquarum verò plus habeat, quàm crudum hordeum; tum ab inhærente illi empyreumate, quod abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus alijsq́; ſimilibus ex frigida cauſa doloribus, maltum ſubuenit, toſtũ feruensq́; in ſacculo appoſitum. Cataplaſma ex bynes farina tumoribus hydropicorũ vtiliter, Aëtio teſte, imponitur.

DE BERA SIVE CERVISIA. CAP. XXII.

BERA *ex malto, & lupuli ſalictarij floribus modo, proportioneq́; certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & ſimpliciſſima quidem ac propriiſſima talis eſt. Proxima, quæ triticũ, Zeam, aliáſue fruges, vnà cum malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena permixta habent, compoſitæ quędã beræ, ſiue ceruiſiæ ſunt, ac medicatæ, ab hordeacea triticeáue bera & ſapore & qualitate diſſidentes. Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq́; Septentrioni ſubia-*

ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, **Biere ſiue Bere** / *Latina autem paßim ceruiſiam. Veteres verò ex hordeo potum varijs nominibus appellarunt: & ὄινον quidem κρίθινον, id eſt, vinum hordeaceum omnem ex hordeo compoſitum Græci. Eundem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῖνον dixit: alij βρύτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecateus in Europæ periodo, vbi Pæonas, βρύτον ait bibere, ex hordeo; παραβίην verò ex milio & conyza. Hellanicus tamẽ non ſolùm ex hordeo, ſed & ex radicibus fieri βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex hordeo. Aegyptij hordeaceã potionẽ, ζύθον ſiue ζῦθον, Theophraſtus ait, appellant. Idem teſtatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, zythum in Aegypto, celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia, alijsq́ prouincijs. Quos lib. XIIII. nominibus quidem alijs, ſed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, zythũ non in Aegypto ſolùm, ſed & in Galatia quoq; fieri affirmat. Tanta eſt (inquit de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; quare coacti homines potum ſibi ex hordeo componunt, quem appellant Zythum. Dioſcorides vnum hordeacei potus genus zythum: alterum curmi nominat. Simeon Zethij ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionem Arabico nomine, φούκαν vocat, alij φοκάδιον, ſiue φουκάδιον: Arabibus tamen, phoucas non ex hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane heueri, hoc eſt, ſimilagineo, mentha, ac apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas teſtatur, quædam etiam phoucas, ex pigmentis, aut ex malorum punicorum ſucco conficitur. Hæc autem omnia ſiue ſimilia ſint genera, diuerſis appellata nominibus, ſiue proprietate aliqua diſcrepantia, cum bera ſiue ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quod ex hordeo, ac frugibus*

gibus componantur , præparationis tamen modo , vel alia qualitate aliqua ab ea fortaſſe differunt. Nam ſi zythum, vt Galenus ait, lib. de facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem vino ſimilem , veluti Hermolaus Barbarus in corollarijs ſcribit: ac acre maliq́; ſucci ſit: renes & neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum bera ſiue ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poteſt . Nam bera ex fruge non fit putreſcente, multò minus ex ea in liquorem reſoluta , ſed ex hordeaceo malto, vt diximus, coquitur , ab omni putredine aſſeruato. Eſt & bera per ſe ſuauis, dulcis; ac boni omnino ſucci. Quæ certè beram a zytho, cum conficiendi modo, tum facultate diſſidere oſtendunt. Sin autem zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex hordeo ac tritico fiat leuiter tantum putrefactis , ac à natura ſua commutatis, vt Theophraſtus ſcribit , zythum & bera ſimillima ſunt . Nam hordeum in maltum tranſiens, leuiter quodammodo computreſcit & à natura ſua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioſcorides , & qui deinceps eorum ſententiam ac doctrinam inſequuti ſunt , minus rectè zythi facultates cognouiſſe videbuntur . Propter leuem hanc etenim putrefactionem ſiue mutationem, hordeum, aut ex eo potus, mali ſucci ſtatim fieri non poteſt , non minus quàm polenta, quæ ex non recenti hordeo, ſed ex maturo & ſicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tūc leuiter quodammodo hordeum cōputreſcit , humoremq́; alienum imbibit, veluti dum maltum futurum eſt . Polentam tamen hanc ob cauſam, neque Galenus ipſe, neque veterum quiſquam, mali ſucci fore aſſeruit, ſed contra omnem boni odoris, ſuaueolentemq́; eſſe , ſicuti & maltum ritè confectum eſt: Zytum autem, ſiue ζῦθος , ex hordeo & tritico con-

ſici

ſici leuiter putreſactis, Theophraſtus lib. de cauſis ſexto, vbi de ſaporibus agit, his verbis tradidit. Nonnulli verò, ait, naturam commutantes & leuiter putreſacientes, in ſuccos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac tritico conficiunt, quod in Aegypto ζῦθος appellatur. Cæterũ vt ad temperiem beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, ſunt, aqua, maltum hordeaceum, ſubinde triticũ aut Zea, & lupuli ſalictarij flores. Aqua quidem ſimplex cuiuſmodi ad beræ decoctionem ſumitur, frigida eſt & humida: maltum cum exigua caliditate reſiccat & abſtergit: triticum ac Zea temperatè calida ſiccaq́ ſunt: lupuli flores ſecundo ordine caleſaciunt, reſiccantq́, caput tentant, vrinas mouent, abſtergendi quoq;, ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad beræ cum ſaporem, tum diuturnitatem; fruges verò alimenti materiam ſubminiſtrant. Ex horum autem varia & inæquali miſtura, diuerſa berarum genera, diſsimilibus qualitatibus prædita ſiũt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ ſiue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiſerunt, potentiores ſunt: quæ minus tenuiores: minimum tenuiſsimæ. Ex hordeaceo malto, diutius toſto, rubicundæ; & præſertim, ſi diuturnior decoctio acceſſerit: præcipua autem parte ex zea ac tritico confectæ candidæ ſunt, ſeneſcentesq́ tenue & aquoſum vinum ſubſtantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq́ citius tentantes, lupuli flores copioſius incocti efficiunt; dulciores eorum parſimonia: fruges enim ex ſe dulcedinem conferunt. Inter has tenuiſsima, frigida quidem eſt & humida ſuperante in ea aquæ qualitate ac ſubſtantia, non tamen omnis caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia, in vaſa conditæ non ſecus ac muſtum

fluctuant

fluctuant ac efferueſcunt, minus tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non ſolùm temperamenti caliditate, ſed & tenuitate ſubſtantiæ ſuperantur. Calefactio ſiquidem beræ clemens mitisq́ eſt. Alimentum autem præſtant illæ quidem exiguum, aut nullum; hæ verò copioſius; copioſißimum craſſæ & rubicundæ: omnes probi ſucci, ſi ex bonis frugibus & benè decoctæ fuerint. Craßiores circa præcordia aliquantiſper hærent, tardeq́ deſcendunt: candidæ, tenuiores & citius digeruntur: amaræ, abſterſione aluum leniunt: mediæ, medio ſe modo habent. Compoſitæ beræ, quæ videlicet præter fruges ac lupulum, & alias quaſdam herbas, vel flores, ſemina, fructus, aromata, ſimiliáue recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiſcentur, varias qualitates ac facultates obtinent, ſubinde etiam noxias. Recens bera quæ nondum ſubſedit, non ſecus ac muſtum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinæ ſæpenumerò ſtillicidium excitat: foris tamen admota, neruoſarum partium dolores ſopit, ſi dulci calenteq́ ea foueantur: præſtat ad hoc recentißima & cui nondum lupulus incoctus eſt, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitioſum in corpore ſuccũ gignit. Acetum quod ex bera conficitur, vini aceto minus acre, minusq́ potens eſt, nec partium adeò tenuium.

DE MILIO. CAP. XXIII.

MILIVM *multiplici fruticat culmo, geniculato: folia habet ampla, harundinacea, ſummo caule, non ſpicam ſed effuſam promit iubam, ſiue φόβην, deorſum reflexam, flaui vt plurimùm coloris, ſubinde nigricantem, in qua ſemen gignitur paruum, durum, ſplendensq́, paucis tenuibus tunicis conueſtitum, à quibus facillimè excidit: radice nititur*

tur numeroſa, altaq́; , leuem ſolutamq́; humum deſiderat, nec in ſabuloſo ſolùm , ſed & in arenoſo quoque prouenit, modo vel humido cælo , vel riguo ſolo : nam ſiccum cretoſumq́; reformidat, Columella ait . Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit. Ante ver commodè ſeri non poteſt, teporibus maximè lætatur. Milium, Theophraſtus ait, ſiccitate ſua diuturnum eſſe, plus centum annis ſeruari poſſe, ſi quo ventus & aër non perueniunt , vt auctor eſt Varro, condatur. Græcis κέγχρος, *nonnullis* κεγχρὺς *dicitur, Hippocrati paſpale, vt Hermolaus ait, Germanis* hirz, *Gallis* millet, *noſtris* hirs *&* milie . *Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt: & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt . Ipſum autem milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit. Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paulùlum etiam habet tenuitatis. Panis qui ex milio fit, exigui eſt alimenti , frigidus, præaridus , & friabilis; nihil enim in ſe habet, neq; lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem deſiccat, veluti & panicum , quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiusq́; editur, facilius cõcoquitur, ventrem minus ſiſtit, magis nutrit: foris impoſitum in ſacculis , idoneum eſt fomentum, ijs q̄ [illegible]ſum exſiccari poſtulant. Torretur, auctore Dioſcoride, feruẽsq́; in ſacco ponitur, vt torminibus reliquisq́; doloribus, ſi foueatur auxilio ſit : neque aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimum molliſſimumq́; eſt , & caloris capaciſſimum. Itaque talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt . Farina eius cum pice liquida , ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.*

DE LACHRYMA IOBI.
CAP. XXIIII.

Milii generi aſſcribitur & quam lachrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ φύτον: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos; ex quorum ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures, exeunt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, rotunda, ocbris maiora, à quibus dependent quædam veluti ſpicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuidũtur. In hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum: nonnulli lithoſpermi ſpeciem faciunt, propter ſeminis duritiem, toto tamẽ genere à Dioſcoridis lithoſpermo differt. Itali lachrymam Iobi appellant: poſſet fortaſſe non ineptè arundo lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait: vſum habet nullũ, niſi quod mulierculæ, ſeminibus iſtis filo traiectis, ſphærulas precatorias inde conficiant.

DE PANICO. CAP. XXV.

Panicvm milij ſimilitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatis: folia ei arundinacea ſunt, multò quàm tritici latiora: ſpicam ſiue paniculam fert oblongã, craſſam, prædenſam, ex multis coaceruatam & compactam granis rotundis, duris, ſplendentibus, folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur fibroſa & valida. Seritur ſimili, quo milium, ſolo: calidis & ſiccis regionibus libentius naſcitur: ex vernalium frugum numero eſt, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & milium: ſed validius, ait Theophraſtus, milium, dulcius panicum ac infirmius: conſummatur celerrimè & reſeruari egregiè poteſt. Græcis ἔλυμος dicitur, nonnullis μελίνη, aut μελίνος. Diocles medicus mel frugũ appellauit. Germani heydelpfenich/ aut pfenich;

Galli panic; *Latini à panicula, nomen panico dedere. Ruellius panicum ab* Italis melicam *nuncupari refert, Matthiolus autem melicam ſorghum nominat. Errandi occaſionem præbuiſſe videtur Ruellio, nominis melicæ cum* μελίνης, *ſiue* μελίνου, *vicinitas; quæ fecit vt panicū & ſorghum inter ſe confuderit, & melicæ deſcriptionem cum panici miſcuerit. Panicum autem facultate pauci nutrimenti eſt, & exſiccatoria, auctore Galeno: ſiſtit quoq; ventris fluxus ceu milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die hauſtum. Si verò foris illinatur, exſiccat atq; refrigerat. Panis, qui ex panico fit, vt & is, qui ex milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem deſiccat.*

DE MELICA SIVE SORGHO. CAP. XXVI.

MELICA *tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis, harundinaceis, præaltis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedū altitudine vel ampliori, nouem articulis vt plurimùm geniculatis, medulla candida farctis; folijs è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórue digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiori, milij craßiore, erecta, non dependente: grano multò quàm milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliâs in ruffo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta harundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum, ex æſtiuis ſementibus eſt: autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac alijs calidioribus regionibus. Ab Inſubribus* melegua, & melega, *Latinè melica, in Hetruria* ſaggina, *alijs*

Italiæ locis ſorgho, *Germanis* ſorgſamen/*hoc eſt Belgis* ſorgſaet/ *Luſitanis* milium ſaburrũ *appellatur: nõnulli panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter farris genera reponunt. Cum farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum panico verò aliquam habere poteſt. Conuenire & cum eo milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harundineũ culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugũ fertiliſſimũ, vt Plinius tradit. Melicæ ſemen panico ſapore & temperamẽto ſimile eſt: cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parũ alimenti ſubminiſtrantes: frequentius & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ſaginæ ſeruit.*

DE ORIZA, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XXVII.

ORIZA *lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert, non ſpicam ſed veluti iubam effundit milij aut panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac porro ſimilia, ſed latiora. flos purpureus; radix gemmeæ rotũditatis. Ariſtobulus apud Strabonem, orizam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamq́ue eſſe altitudine cubitorũ quatuor: multiplicem ſpicam habere: copioſumq́ue fructum adferre: meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio, & in inferiori Syria. Hac autem ætate non in ijs ſolùm regionibus, ſed & in alijs plurimis prouincijs, veluti in fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit, vnde in Belgium, piſta ac ptiſanæ modo repurgata adfertur. Naſcitur paluſtribus ac riguis: vere ſeritur, & in India quidem, auctore*

Eratoſ-

Eratoſthene, quum æſtiuis imbribus madet. Græci ὄρυζαν, aut, vt Theophraſtus, ὄρυζον appellant. Latini Græcam vocem retinent, Galli riz, Germani rißz *&* rijs *nominant. Semine hoc, inquit Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo chondrum coquentes: difficilius tamen quàm chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cum aluum adſtringit, tum nutrit.*

DE FRVMENTO TVRCICO, CAP. XXVIII.

TVRCICO *frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, fungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum ſenúmue pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiori paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arũdinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen ſecalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit; fructum ferunt prægrandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórue, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranoſis tunicis, veluti vagina quadam, obuolutæ, è qua longi tenuesq́; capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, eruiliæ magnitudine, qua mediaſtino hærẽt anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliâs candida, aliâs lutea, purpurea, aut rubra; ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur. Radicibus nititur hoc frumentum multis, fibroſis ac firmis. Seritur in hortis, idq́; Martio aut Aprili: fructus autumno matureſcit. Ex Aſia, quæ Turcorum Imperatori paret, inuectũ cre-*

ditur, atque inde Turcico frumento nomen. Germani Türkiſch korn/ *Belgæ* Torx coren / *Galli* blé de Turquie *appellant. Valerius Cordus triticũ nominat Bactrianum, ſed ratione aut occaſione non optima: nam præter quod cum tritico noſtro ſimilitudinem nullam habeat, cum eo etiã, quod à Plinio in Bactris naſci proditur, nequaquã conuenit. Scribit enim in Bactris Plinius grana tantæ magnitudinis fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent, à qua magnitudine Turcici frumenti granum longiſſimè abeſt. Extat etiam apud Strabonem, lib.* XV. *Boſmori mentio, qui, Eratoſthene teſte, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iiſdem quibus oriza locis naſcitur. Eſt hoc frumenti genus, quod in veneratione eſſe, Oneſicritus tradit, tritico minus: inter amnes prouenit, excuſſumq; areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur meſſores, non aſportaturos ſe inde, priuſquàm coxerint, ne ſemẽ in alias terras exportari poſſit. Huic Boſmoro frumentũ iſtud etiam parum ſimile, quum ſemen eius triticeo diſſimile & maius ſit. Quam ob cauſam, quum duo hæc apud veteres ſolùm reperiantur, quæ Bactriani tritici nomine appellari poſſe videntur, atq; his ipſis frumentum Turcicum diſſimile ſit, nõ triticũ Bactrianum, ſed nouo tritici Turcici nomine potiùs nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demõſtrarit, qui à veteribus alicubi deſcriptum, aut cognitum fuiſſe, perſuadere queat. Cæterùm in nutriendo frumentũ iſtud Turcicum, triticeis omnibus, ipſoq; non ſolùm ſecali, ſed & hordeo longè eſt inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus eſt, abſque furfuribus cõcinnatus, ſed durus ac ſiccus, veluti biſcoctus, nihilq; lentoris habẽs. Concoctu eas ob cauſas difficilis, corporiq; nullũ aut omnino exiguum alimentũ præbens: tardè deſcendens, ac aluum conſtringens, veluti ex milio, aut panico factus.*

Bactrianum triticum.

Βόσμορος.

DE

DE PHALARIDE. CAP. XXIX.

PHALARIS *culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, zeæ aut tritici culmis minores: folia item ſimilia, ſed minora quoque: ſpicas breues turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus ſtaminibus dependent: ſemen deinde inter eas gignitur, ſplendidum candidumq́ꝫ, vti milium, maius oblongum, lini ſemini forma ac magnitudine, aut vt Plinius ait, ſeſamæ ſimile. Peregrinum hoc ſemen Belgio eſt; infertur autem ex Hiſpania ac fortunatis inſulis. Seritur vere, ſub finem æſtatis hîc matureſcit: Græcis pariter ac Latinis* φαλαρὶς *dicitur, Galeno* φαληρὶς: *noſtri* Canarie ſaet/ *hoc eſt, Canarienſe ſemen appellant, à fortunatis nimirum inſulis, quarum vna Ptolomæo Canaria nominatur. Succus & ſemen ad veſicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopæi plerique, deficiente milio, eo in fomentis non infeliciter ſubinde vtuntur. In ſiccis ſiquidem fomentis, milij vſum habet, ac eius ſuccedaneum eſt.*

DE AVENA. CAP. XXX.

CVLMO *geniculato, folioq́ꝫ triticum ac zeam auena imitatur, in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locuſtæ dependent, in quibus ſemen oblongum, ſuperiori parte, exiguis capillis hirſutum, ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copioſis, à quibus plurimis diſpargitur culmis. Loca amat rigua; vere ſata, ſub finem æſtatis matureſcit: à Græcis* βρῶμος ἢ βρόμος *dicitur, Germanis* habern, *Brabantis* hauere/ *Gallis* auoine. *Eſt verò &* βρῶμος *cognomento* πόα, *ex frugum vitijs, de qua infrà. Iam & auena quædam eſt,*

cuius

cuius ſemen nudum nullis glumis implicatur, aliâs vulgari auenæ per omnia ſimilis: nudam auenam quis nuncupauerit. Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum eſt alimentum, non hominum: niſi vtique aliquando extrema ſame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit aut proritat, ſed, quod ad illud ſaltem pertinet, medium locum obtinet. Vt medicamentum verò, ſimilem hordeo vim habet. nam cataplaſmatis modo impoſita deſiccat, & mediocriter ac ſine morſu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem; nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet. Pulte huius, Dioſcoride auctore, aluus ſiſtitur, & prodeſt eius in ſorbitione tuſsientibus ſuccus. Auenæ farinam, in aceto coctam, tollere næuos Plinius præterea tradit.

DE FEGOPYRO. CAP. XXXI.

IN *frumentaceorũ numero fegopyrum quoq; eſſe videtur, ſubinde enim cogente neceſsitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, leues, ſtriatos, rubicundos: in plures alas diuiſos: folia hederæ molliora minoraq́ʒ, ſemydæ proxima: flores paruos, candidos, racemoſos. ſemina ſordido colore nigricantia, triangularia, ſmilacis nigræ (malocociſſum veteres nominant) ſimilia, ſed paululum maiora: radicibus nititur paruis, ac fibroſis. Naſcitur qualicumque ſolo, neque vllum quantumuis aridum, macrumq́ʒ reſpuit; gaudet imbribus; citò prouenit; celeriter matureſcit. Seritur Martio aut Aprili, ac non rarò autumno, pabuli cauſa. Pleriſque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare, Italiæ etiam non incognitum. Tridentina rura* formentone, *Foroiulienſia* ſaracino, *vt teſtis*

Matthio-

Matthiolus, nominãt: Germani ſuperiores **heydenkorn**, *inferiores* **bockweydt** *aut* **bueckenweydt**/ *quæ hirci aut fagi triticum ſonant, Græcè τραγόπυρον aut φυγόπυρον, Latinè fagotriticum dixeris: à ſeminis figura, quod faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodo refert, licèt quantitate multò minus. Apud veteres nullum nomen habet: nam ocymum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocymum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt plerique ozimon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas baſilicum nominat. Et Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib.* II. *cap.* XXXI. *de ocymo ſcribens, teſtatur. Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectæ antequam ſiliquas ferant. Item & Plinius lib.* XVIII. *cap.* XVI. *Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autũno miſceri & ſeri ſolitos, melius & auena græca, cui nõ cadit ſemen admixta: hoc vocitatum ocymum, boũq; cauſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus ſanè euidentiſſimum eſt, fegopyron propriè ocymum non eſſe; ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vſitatam, vel neglectam. Cæterum fegopyron tritico quidem, ſecali ac hordeo minus nutrit, plus tamen quàm milium aut panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt, alimentumq; corpori adferũt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitioſum. Panis*

Ocymum.

Plinij locus emendatus.

qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiusq́; deſcẽdit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex ſecale coctus. Herbam viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaq́; paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſſimè pingueſcit.

DE BONA SIVE FASELO MAIORE. CAP. XXXII.

MAIOR *bωna culmo ſiue ſcapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interſepto, longo & erecto, qui vbi quidem denſe ſeritur, pedamentis aut adminiculis quibus ſuſtentetur non eget: vbi verò ſeorſim, facilè in terram collabitur; folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni coſtæ ſiue pediculo adnatis compoſita, quorum ſingularia ſubpinguia ſunt, venoſa, glabra, rotundis longiora: flores ſpicati ſunt, forma oblongi, colore aut candidi lituris nigris conſpicui, aut ex purpura nigreſcẽtes: hos ſuccedunt ſiliquæ longæ, craſſæ, carnoſæ, inferiori parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanoſæ & hirſutæ, quæ ante maturitatem virent, poſt verò ſicciores factæ, nigræ ſunt ac duriuſculæ, veluti & geniſtæ ſiliquæ, longiores tamen maioresq́;. In quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, raròplures, oblongi, lati, compreſſi, humani ferè vnguis ſimilitudine, magni & ſemidrachmæ ſæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, ſubinde ex rubicundo colore purpuraſcentes, qui ſuperiori ſua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent. Putamen huius denſum eſt, interior pars reſiccata dura ſolidaq́;, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet, veluti & ochri, piſa, ciceres,*

ciceres,& plura alia legumina. Radices huius longæ ſunt, ac multis fibris firmantur. Seritur bωna hæc in agris ac hortis: floret Aprili ac Maio menſibus. & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Germani boonen/ *Galli* febues, *Itali* fauam, *quaſi fabam, vulgarem appellationem ſequuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum* κύαμον *ac Latinorum fabam eſſe, non ſolùm officinæ, ſed omnes paßim crediderunt: qua in re quantum à veritate abſint, ea vel liquidò oſtendunt, quæ de fabæ forma & magnitudine, apud veteres ſparſim reperiuntur, quæ parum admodum aut omnino nihil, cum bωna, præſertim eius fructu, conueniunt: nam fabæ quidem fructus rotundus eſt, & paruus; bωnæ verò longus, latus, & fabæ comparatione magnus. Rotundam autem eſſe fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum, ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus, terebinthi ſemen, magnitudine fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & loti rotundum fructum, quem Dioſcorides pipere maiorem facit: tiliæ item fructum, & acinos vitis ideæ, (paſſulas corinthiacas nominant) quos hederæ acinis ſimiles etiam perhibet: taxi deniq; fructum, fabæ minorem affirmat. Dioſcor. xyridis rotundum ſemen fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali paralij fructū, magnitudine fabæ eſſe ait. Galenus lib. XI. de ſimplic. medicament. facul. oniſcos; etiam* κυάμους, *hoc eſt, fabas appellari refert, quod vbi ſeſe in globum conuoluerint, eſculentis fabis ſunt perſimiles: Libro verò de aliment. facultat. cap. de Aphace & vicia, horum ſeminum, inquit, figura non eſt rotunda, veluti fabarum. Cornelius Celſus, acrochordones thymos, exinyctidas rotunda & exigua tubercula fabis ſimilia facit. Quæ omnes ſimilitudines & comparationes, non ſolùm fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe, euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis*

compa-

comparata non ſolum rotunda, ſed & exigua quoque ſunt. Paruitatem porrò earum, præter illa, & hoc ſimiliter confirmat, quod Dioſcorides Aegyptiam fabam, vulgarem Græcorum magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, bωnaq́ longè minor. Pendet enim Aegyptia faba, auctore Galeno, ſemiobolum tantum. bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt, obolos integros tres, ſæpe complet. Idem oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut faba aut conſimile quippiã in auditorium meatũ illapſum fuerit. Item quod Lucianus in ἐνυπνίῳ Mycillum adducat adijcientem gallo, quòd fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat fabæ tunicam apportãtem; & alia ſimilia, paßim occurrentia: ſicuti & quod Ariſtoteles libro de animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis, non admodum magni ſunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui fabis maiores per id tempus emineant. Ex quibus omnibus euidentißimum manifeſtiſſimumq́, veras fabas rotundas ac paruas eſſe; bωnæ verò fructum longè maiorem, & ea de cauſa, ab ijs differentem. Vt interim prætereamus, fabam ſubſtantiã habere, vti Galenus ait, raram & laxam: bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam; iam & fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres, bωnam autem ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare: & ſi quæ alia ſunt huiuſmodi argumenta, quæ fabarũ & bωnarum dißimilitudinem aliquo modo oſtendunt. Bωna igitur non faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Quum autem

apud veteres nullum aliud reperiatur, quod bωnæ ſimilius eſſe queat, quàm faſelus, bωnam eandem cũ faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurimi φασήλον, Dioſcorides φασίολον, Simeon Sethij φασούλον nominauit. Habet enim in primis bωna, fructum dolichis forma ſimilem, at maiorem, quæ maior eſt, cuiuſmodi faſeli eſſe dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine faſeli, φασέολος nuncupatus. Iam & bωna alta proceraq́ eſt, qualem faſelum eſſe Columella teſtatur lib. x.

Et grauis at triplici conſurgit longa faſelus.

Vulgarem item olim per Italiam fuiſſe faſelum, ex libris Columellæ, Palladij, Vergilij notiſsimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: bωna verò hac ætate nihil familiarius. His accedit quod minoris bωnæ fructus, ſparti fruticis, ſiue ſpartij, lobum magnitudine, ac forma, & non raro colore, proximè referat: at ſpartij λοβοὺς ὥσπερ φασίλους ἢ φασιόλους, Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti phaſiolos.

Spartum frutex.

Eſt autẽ ſpartum nõ quæ geniſta appellatur, ſiue illa Italica dicta, aut alia quæuis, ſed alia ſtirps, Hiſpaniæ familiaris, geniſtæ quidem Italicæ virgarum multitudine ac tenuitate quadamtenus ſimilis, nullis aut omnino pauciſsimis ac minimis foliolis, quæ non ſiliquas veluti geniſta, aut legumen aliquod, ſed lobos paruos, hoc eſt, exigua vndequaque concluſa capitula, in rotunditate oblonga & ſubcandida fert, bωnis minoribus magnitudine formaq́ æqualia, & candidis earum, colore quoque ſimilia, in quibus ſemen vnum, aut alterum, conditur nigrũ, aliquantulum compreſſum, aphaces, à nobis deſcriptæ, fructum ſatis referens.

Spartum herba.

Eſt verò & aliud ſpartum, quod à Plinio lib. XIX. cap. II. deſcribitur, herba ſpontè naſcens, iuncuſq́ propriè aridi ſoli, Carthaginienſis Hiſpaniæ montes operiens, ex qua ſtrata ruſticis, calciamina paſtorũq́ veſtes, Plinij ætate, nunc

te, nunc & corbes in quibus vuæ paſſæ & ficus aridæ conduntur, nec non alia texuntur: ſtirps certè nec alteri ſparto (quod ad differentiam huius ſpartum frutex appoſitè nominatur) multò minus geniſtæ ſimilis. Sed vt & geniſta ſpartum, & ſparti lobi ſiliquæ ſint (vt non dubium eſt quoſdam ſentire) noſtræ nihil adhuc ſententiæ repugnans fuerit, quum & ipſius geniſtæ ſiliqua, bωnæ ſiliquis ſimilior ſit, non modò quàm dolichi, ſed etiam quam piſi aut conſimilis alterius leguminis: nullius enim ſiliqua nigra eſt, vt geniſtæ: quàm bωnarum, quæ reſiccatæ, veluti & geniſtæ, nigræ ſunt. Neq; enim alio quam colore, geniſtæ ſiliqua phaſiolorum ſimilis eſſe poteſt, quum magnitudine ab his ſuperetur, ac forma per omnia quoque non reſpondeat. Phaſioli autem, quibus ſpartij lobi à Dioſcoride ſimiles perhibentur, ijdem ſunt cum phaſelis, à Galeno in lib. de aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασίολον, à ſmilace hortenſi, qui aliâs δόλιχος, Dioſcorides facit, tertium autem ſimilis nomenclaturæ legumen, nuſquam deſcriptum reperitur, quam ob rationem, quadriſyllabus φασίολος per ἰῶτα ſecũda ſyllaba, à triſyllabo φασήλῳ per ἦτα differre nequit. Duorum præterea bωna eſt generum, candida videlicet & rubicunda, duplex quoque φασόυλος apud Simeonem Sethij: vnus candidus, rubens alter. φασόυλον autem nuncupat, quem alij φασήλον. Reperiuntur poſtremo in bωna facultates eæ, quas φασιόλῳ Dioſcorides tribuit: nam recens bωna nondumq; matura eſitata, & inflationem parit, & tam egrè difficulterq; concoquitur, vt ſæpe vnà cum excrementis alui, non permutata deſcendat, aluum quoq; commouet ac non rarò cit, quæ Dioſcorides phaſiolo tribuit. Phaſioli, inquit, inflant, flatus mouent, egrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei. Quæ omnia pariter ac ſimul, tam manifeſtè innuunt, oſten

dunt atque demonſtrant, bωnam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασήλον, ac Dioſcoridis φασίολον eſſe, vt dubitandi nullus locus ſupereſſe videatur: nihil enim de phaſelo alicubi occurrit, quod non cum bωna conueniat. Eſt autem bωna, ſiue ſaſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero nō poſtremo loco, aridæ vt cætera legumina, decocta & in cibis aſſumpta: nam recens quidem, inflat, & flatus, veluti mox ſcripſimus, gignit. At reſiccata & arida, probèq; deinde cocta, minus aut parum admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facilè, nec omnino tardè; abſq; his autē aluum conſtringit, & potentius quidem, quæ rubra eſt. Farina bωnarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente fabarum eius loco, hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parum à medio receßit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis alijs miſcentur, ceu materia quædam. Abſtergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, bωnarum non habet. Galenus lib. I. de aliment. facult. Phaſelus, ait, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter tranſeuntia: flatulenta & flatus expertia: parum & multum nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem inſtar quorundam, quæ acres, aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

DE BΩNA SIVE FASELO MINORI. CAP. XXXIII.

MINOR bωna caule, folijs, floribus, ac ſiliquis, maiori ſimilis eſt, ſingulis tamen minoribus, & folijs pluribus

multoq;

multòq́ crebrioribus, ex quorum exortu, flores in ſingulis paruis pediculis, vt plurimũ ſeni, ſpicatim digeſti prodeunt, quos totidem ferè ſuccedunt ſiliquæ, toroſiores minoresq́ quàm alterius: fructus quoque minor eſt, verùm non omnino latus neque compreſſus, ſed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus, colore aliâs ſubalbicans aut ſubflauus, aliâs niger, qui & vmbilicũ ſuperiori parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriuſculum quoq; eſt, interior autem medulla minus denſa aut dura, ſed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem bωnam non ſolùm multitudine foliorum, ſed & florũ, ſiliquarumq́ numero ſuperat. Seritur in agris, & frequentius apud Zelandos, equorum iumentorumq́ pabulo. Medium quoddam genus eſt, inter maiorem, ac ſylueſtrem rotundam bωnam: maioribus ſiquidem, minor & rotundior, ſylueſtribus verò maior ac longior. Brabanti vnà cũ Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alijs finitimis, vulgò peerts boonen/ *hoc eſt, bωnam equinam, &* cleyn boonkens/ *id eſt, paruas bωnas, appellant; plerique etiam* zeeuſche boonkens/ *ſiue Zelandicas bωnas. Eſt vero hæc bωna, & phaſelus ſiue phaſiolus quidam, & potiſſimum ille quem Dioſcorides videtur ſolùm nouiſſe; ille certè, cum cuius fructu ſparti lobum comparauit, qui huic fructui, & forma, & magnitudine tam ſimilis eſt, vt ſublato eo cui ſtirpi adhæret, ac adnaſcitur pediculo, nihil aliud, quàm huiuſcemodi parua bωna, primo aſpectu videatur. Cæterum facultate ac temperamento, hæc bωna non admodum diſſimilis maiori eſt, non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum ſagine ſeruit ac vtilis eſt. In cataplaſmatis farina huius idem quod maioris poteſt.*

DE

DE SYLVESTRI BꝎNA SIVE FASELO. CAP. XXXIIII.

Sylveſtris ſiue nigra bꝏna; caule quoque eſt angulari, inani, nullis geniculis interſepto; & quidem vbi ſuæ ſpontis eſt, vt fertur, breuiori ac erecto, in hortis autem noſtræ inferioris Germaniæ, lõgiori, ac niſi adminiculis fulciatur, caduco: folijs quoque bꝏnæ ſimilibus, ſed in clauiculas deſinentibus, quibus propè aſſiſtentia appræhendit, ac complectitur. Flos bꝏnarũ forma, colore ex purpura, niger ſiue puniceus: ſiliquæ conſimiles, per maturitatem quoq; nigreſcentes, ac interiore ſui parte albos molleſq; floccos continẽtes. In quibus ſemina, tria, quatuor, aut quinq;, rotunda, eruiliæ forma & magnitudine, ſubinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum vmbilicum habentia: quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. Subſtantia horum ſeminum rarior eſt, ac minus dura ſolidáue, quàm bꝏnarum maiorum: dum autem manduntur, fætorem veluti quendam in ore ingratum excitant. In Narbonenſi Gallia ac Aquitania pleriſque locis ſua ſponte exit: apud Belgas rarum eſt legumen, neq; alibi quàm vbi ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus hîc gaudet: imbribus ac humido cæli ſtatu offenditur, ac æruginoſum efficitur, maximè cũ in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citòq; attollitur. Noſtri wilde boonkens *&* ſwerte boonkens, *hoc eſt, ſylueſtrem & nigram bꝏnam appellant, à ſimilitudine videlicet & caulis, & foliorum & ſiliquarum cũ bꝏna. Græcorum* κύαμον, *& Latinorum fabam forſitan quis dixerit. Quæ enim de faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac bꝏna conueniũt, vt ex his, quæ ſequenti capite de faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem, pro vera faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus.*

Porrò

Porro vſum bona hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm ſeratur.

DE FABA, EX THEOPHRASTO &alijs. CAP. XXXV.

FABA *inter legumina ſola potiſsimum, inquit* Theophraſtus, *caule conſtat erecto, ac, vt* Plinius *tradit, vnico, eoq́; geniculato (alias* ἀγονατωδῆ*, hoc eſt, abſque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus eſt: folijs exit rotũdis, multis: floret diutiſsimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte: fructus paruus, rotundus, & numeroſus, (inuẽtus eſt enim, teſte* Plinio, *ſcapus centum fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidens oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq́;: in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior: eſt & nigra quædam.* Nam apud Galenum *lib.x. de medicamentis ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur,* ἄλευρον ἐρεγμένον τοῦ μέλανος, *hoc eſt, nigræ fabæ lomentum ſiue farina.* Radice *nititur faba parua, non numeroſa: ſolum amat leue, terramq́; ſolutam.* Columella *tamen fabæ, ait, pinguiſsimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat* Theophraſtus. *Solum in quo ſata eſt lætificat, ſtercoris vice, ideoq́; circa* Macedoniam & Theſſaliam *cùm florere incipit, vertunt arua;* Plinius. *Ac* Columella*, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi, quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.*

Naſci-

Naſcitur & ſua ſponte pleriſque in locis,ſicuti in Septentrionalis Oceani inſulis,quas ob id fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania ſylueſtris paßim , ſed prædura & quæ percoqui non poßit. Seri debet ante hyemem,maturæ imbecillitatis ſuæ cauſa,quo ſerenis diebus radices concipiat,quibus valenter frigori & tempeſtatibus hyemis poßit reſiſtere: ſi enim quum ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit,prouentu omnino difficilis redditur. Vergilius per ver eam ſeri iubet,Circũpadanæ Italiæ ritu,ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius. Floret vere ortu Vergiliarum: apicula procedens fabam florere indicat,fabaq́ floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur. Prodeſt fabæ imber cum floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit,ſed poſteaquàm defloruerit, parũ omnino aquæ deſiderat,imberq́ ei tunc nocet. Sentit faba inter legumina ἐρυσίβην,hoc eſt,rubiginẽ magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia denſè obſeritur, tum etiam quia humorem maximè ad ſe trahit, ſuæ raritudinis cauſa,adde quia fructum terræ proximum gerit: putreſcũt enim inferiora potißimum,quoniam minus perflantur. Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant,hoc eſt, fabã Græcam: item & πύανον, vnde πυανέψια Athenienſiũ feſta, Apollini ſacra, quibus πύανοι: id eſt, fabæ & legumina coquebantur,à quibus rurſus menſis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιῶν nuncupatus eſt, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur porrò κυάμοι, etiam teſticuli, quod ſint, τοῦ κύειν ἄιτιοι, hoc eſt, pariendi auctores, vel ἐις τὸ κύειν δεινοὶ, quod eſt, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμοις abſtinendum Pythagoram præcepiſſe pleriq; interpretantur, ac rei venereæ vſum, hoc ſymbolo,eum deteſtatum aiunt,non autem eſculentarum fabarum. Farina fabarum lomentum, inquit Plinius; appellatur, Græcè ἔρεγμος

aut

aut ἔριγμος, faba freſa aut fracta nominatur, & ἐρέγμινον ἄλευρον, fabæ freſæ farina. Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) faba eſt, etiam ſi cocta diutiſsimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò ſubſtantiam non denſam nec grauem, ſed fungoſam ac leuem: quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perſpicuè, ipſarum farina ſordes à cute detergere: ob quam ſanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Quum autem fabarũ puls ſit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, ſi quis integris ipſis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, ſed concoctu ſunt difficiliores, tardèq; prætereunt, & craſsi ſucci alimentum corpori exhibent. Quod ſi virides priuſquàm maturæ ſint atque exſiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: obq; id excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiuſmodi minus quidem nutriunt, ſed promptius deijciuntur. In lib. verò de ſimplic. medicament. facult. faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulùm quoq; abſtergentis facultatis continet, ſicuti putamen nõnihil adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam, dyſentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt: foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillo admixta: ad neruorũ tum contuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum oxymelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: ſed & teſtium, & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes quum inflãmatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè

quando

quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationẽ patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Furunculos(*addit præterea Dioſcorides*)*ſugillata parotidasq́ cum fænigræci farina,& melle, lomentum eius diſcutit: cum roſa autem, thure,& oui candido oculorum procidentias, ſtaphylomata & ædomata reprimit: ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.* Manducata *ſine cortice faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat: puerorũ pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.* At *cortices fabarum, capillis euulſis impoſiti, graciles & vt nõ nutriantur eos conſeruat: cum polenta ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti, ſtrumas diſcutiunt: decoctum illorum lanas inficit.* Faba *dempto cortice in duas illas partes diuiſa, ex quibus natura coaluit, ſanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, impoſita ſupprimit, ſi dimidia apponatur.*

DE ÆGYPTIA FABA, EX THEOphraſto & alijs. CAP. XXXVI.

AEGYPTIA *faba, folia habet ampla, petaſi ſimilitudine, ſuper aquas eminentia; caulem lignoſiſsimum, quatuor cubitorum,(* Dioſcorides *cubitalem tradit) digiti craſſitudine, calamo molli,& nõ geniculato ſimilem, qui rimas intrinſecus habet, tendentes per totum, lilij modo: flos duplo maior, quàm papaueris, colore roſeus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato veſparum ſimile, in cuius ſingulis cellulis, ſingulæ fabæ continẽtur, paululum & bullantis, vt* Dioſcorides*, ampullæ modo ſupereminentes, multitudine, vt plurimùm, triginta, quæ reſiccatæ nigreſcunt,&*

vulgares

vulgares Græcorum fabas magnitudine ſuperant. In his amarum quoddam eſt, ex quo fit, inquit Theophraſtus, ὁ πίλος. Radix craſſiſſima harundine plenior, ſpinoſa, rimas ſimiliter ac caulis habet. Naſcitur faba hæc in Aegypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis. Seritur & in limo paleis admixtis; vt deſcendat, incorruptaq́; maneat; ſicq́; fabeta, ſiue Græcè κυάμονας, faciunt. Si autem ſemel appræhenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec harundinum radicibus diſſimilis; cæterum ſpinas ferens. In Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi nõ plenè conficiũt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit; magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenũ fructificàt. Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id eſt, fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioſcorides refert. Fructum, inquit Galenus, incolæ κίθη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώτιον, auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut àrculam, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa. Radici κολοκασίη nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa manditur, eoq́; cibo qui paludes incolunt, vtuntur. Cæterum Aegyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. faculta. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longe ſuperat, ita & naturàm habet humidiorem, magisq́; excrementitiam. Adſtringendi facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſſentericis, cœliacisq́; prodeſt, inſparſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt. Facit ad aurium dolores, quod in earũ medio viride ſpectatur, guſtu amarũ, ſi tritũ & cum roſaceo coctum inſtilletur. Cornelius Celſus Aegyptiæ fabæ amarum cum roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

DE DOLICHO SIVE PHASEOLO.

CAP. XXXVII.

DOLICHVS *caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla hederæ foliis maiora, aſperioraq́ʒ, tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus alis erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes eruiliæ ſimiles, ſiliquæ deorſum pendent, longæ, rotũdis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus bœnis ſiue faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulo longiores ſunt, & renum formam preſſius referunt. Radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ. Facilè ac citò dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longis pedamentis prope affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas ijs ſeſe circumuoluens adumbrat: aliâs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur. Seritur vere, fructus ſub finem æſtatis matureſcit. Hippocrates, Diocles, Theophraſtus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à ſiliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè ſiliquam: à Dioſcoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quod ſmilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab alijs φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit. Neque enim, vt quidam exiſtimant, φάσηλος ac φασέολος idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. de aliment. facult. ſatis oſtendit, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de phaſelis & ochris,*

deinde

deinde poſtea, alijs interpoſitis de dolicho, qui & phaſeolus, diſputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen ſit à Theophraſto dolichus appellatus, tamen dolichum colligit ac reſoluit, fructum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ, in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat lathyris longiorẽ, ac vulgò ſua ætate faſeolus nominabatur. Huic accedit Paulus Aegineta, de phaſelo & phaſeolo, quem dolichum nominant, vt diuerſis, eodem cap. tractans, libr. videlicet primo cap. LXXIX. *Iam & faſelus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, dolichus verò peregrinum. Nam ſationis faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Vergilius appellat:* Georg. primo.

Si verò vitiam ſeres vilemq; faſelum.

De ſatione verò dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm ſatus, veluti Galenus innuit, eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπάιαν, *id eſt, ſimilacem hortenſem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem eam eſſe à faſelo, quem phaſiolum nuncupat, euidenter commonſtrat. Quas ob rationes dubium eſſe non poteſt, faſelum trium ſyllabarum, à faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe, nõ minus quàm cicer, cicercula, & cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatũ eſſe exiſtimant. At dolichus, vt Hippocrates tradit, magis piſis per aluum ſecedunt, minus inflant, & probè alunt, & non minus quàm piſa, auctore Diocle, nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent, quòd verò ad ſuauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur. Siliqua, vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus*

nibus cocta oleris loco, veluti aſparagus eſtur; vrinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: Quod tamen poſtremum, perperam à nonnullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De *ſmilace leui, huc, ab imperitis, tranſlatum.*

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

E S T *& alius dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus candidi ſunt, forma dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè faſioli illi quos A-lexander* Trallianus *lib.* V I I. φασιόλους μικροὺς, *& lib.* XI. *phaſiolos Alexandrinos nominat, ſi modo non per faſiolum paruum, dolichus veniat intelligendus, quod veroſimillimũ videtur. Dolichus enim, vt diximus, faſêlo minor eſt.*

DE PISO MAIORI. CAP. XXXVIII.

P I S V M *quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineantur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo ſitis, compoſitum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos deſinit, quibus iuxta aßiſtẽtibus adminiculis ſeſe implicat. Flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: ſiliquæ longæ ſunt, teretes cylindri figura, in quibus grana cõtinentur, ochris, id eſt, minoribus piſis, maiora, quæ reſiccata anguloſa ſunt, inæqualesq; angulos habent: colore aliâs candido, aliâs ſordido: radices ſubſunt paruæ.* In Germania ac Belgio, *ſubinde in hortis ſeritur: ſerendum autem vere, ſicuti & legumina alia, cum quibus etiam æſtate perficitur. Cæli ſtatu calido felicius prouenit: frigoribus, præſertim quando floret, facilè offenditur. Noſtri vulgò* Roomſche erwiten/ *&* groote erwiten *aut* ſtock erwiten *appellant, ac Latinè piſum* Romanum *aut maius. Theo-*

 phraſtus

phraſtus & alij veteres, Græcè πίσον, *Latinè piſum nominarunt. Plerique etiam* λέκυτον, *ſed parū propriè, nuncupant. lechytos ſiquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti* Galenus lib. de Euchymia & Cacochymia *teſtatur:* ἔτνος *appello, inquit, pulticulam quæ ex decorticatis & freſis leguminibus fit,* λέκυθον *verò ex molitorum farina, in aqua, cum aliquo pingui decocta. Piſum autem, veluti* Hippocrates *tradit, minus fabis inflat, per aluum autem magis ſecedit.* Galenus, *piſa cum fabis tota ſubſtātia quandam habent, inquit, ſimilitudinem, eodemq́; cum fabis modo ſumuntur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepant, tum quod non æquè ac fabæ ſunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoq́; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.* ἔτνος. λέκυθος.

DE PISO MINORI, SIVE OCHRO AVT ERVILIA. CAP. XXXIX.

PISVM *minus, ſiue vt Græci* ὦχρος, *caule inani, folijs capreolis ſiliquisq́; maiori piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen, ex purpura obſcuros; ſiliquas quoque cylindri figura rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcūtur octo, nouem, aut decem rotunda piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti. In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi prope affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumq́; ſerius reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumq́;, humi ſpargitur, ac abſque vllis quibus incumbat aut fulciatur adiutorijs fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccoq́;: nam vliginoſis parum proficit,*

& veluti piſum frigoribus quoque citò offenditur. Seritur autem vere, Iulio menſe ad maturitatem peruenit. Germani erweyſſen/ *noſtri* erwiten/ *Galli* des pois, *appellãt. Græci* ὤχρον, *à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert; Plinius & alij Latini auctores eruiliam; recentiores ac officinæ, paßim piſum, & piſum minus nominant: propter eam nempe, quam cum piſo, & caulis, & foliorũ, & ſiliquarum ſimilitudinem gerit, licèt tamen fructus rotundus, & non anguloſus ſit, quale, Plinio teſte, piſum eſt. Facultate autem, & viribus piſum iſtud faſelo ſimile eſt, nullam effectricem qualitatem inſignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui ſunt ſucci: multum ac parum nutriunt: facilè ac difficulter concoquuntur: tardè & citò deſcendunt, flatulenta ſunt ac flatus expertia; veluti Galenus lib. de aliment. facult. de his, & faſelis ſcriptum reliquit.*

DE ERVILIA SIVE OCHRO SYLVESTRI. CAP. XL.

SYLVESTRIS *eruilia, caules promit anguloſos, lathyri quodammodo ſimiles, ſed latiores, infirmos atq; humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos deſinentia, & inferius quidem ſingularia, altius verò in plura parua foliola diuiſa. Flores candidi ſunt; ſiliquæ lathyri ſimiles, minores, in quibus rotunda ſemina eruilijs minora ac duriora, ſapore ſubinde ſubamara: radix, vt aliorum leguminum, fibroſa eſt. Caules foliaq́; piſum, ochrum, ac lathyrum colore referunt. Rarum quidem & peregrinum legumen, quodq́; à ſtudioſis herbarum ſtirpiumq́; tantùm, ac raro quidem in hortis ſeritur. Eruiliam, ſiue Ochron ſylueſtrem appellauimus, alio deſtituti nomine, propter eam, quam fructus cum eruilia ſimlitudinem habet.*

DE LATHYRO SIVE CICERCVLA. CAP. XLI.

LATHYRVS *caules habet complures anguloſos, vtrimque in membranoſam latitudinem extenſos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, anguſta, in mucronem deſinentia, bina vni inſiſtentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè aßiſtētia, ac proprios etiā cauliculos apprehendit: flores candidi ſunt. Siliquæ eruiliæ ſiliquis minores non cilyndraceæ, ſed latæ atque compreſſæ, colore ſimiles; fructus in his gignuntur anguloſi, floris candidi, intus lutei, ſapore eruiliæ: radix tenuis & fibroſa. Rarū Belgio legumen, quodq́; in hortis tantùm colitur, & eorum quidem,*

quidem, quos varietas ſtirpium delectat: vnà cum alijs leguminibus & ſeritur, & colligitur. Græci λάθυρον, Latini cicerculam nominãt. Subſtantiam ochris & faſelis aßimilem, vt Galenus ſcribit, habet, craßiorem tamen: obq; eam ipſam cauſam plus aliquantò quàm illa nutriunt.

DE ARACO, SIVE CICERA. CAP. XLII.

SIMILIS lathyro aracus eſt, caule enim folijsq́; eum omnino refert, flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes; ſiliquas paulo minores: atque in his grana angulosa quoq; & lathyris ſimilia, ſed minora dura duraq́; minusq́; compreſſa, colore obſoleta, nigroq́; proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neq; ab alijs quàm rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Galenus lib. de aliment. facult. ἄρακον appellari ſcribit, & poſteriorem nominis ſyllabam, per κ, in Ariſtophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differẽtiam videlicet alterius arachi, per χ, qui cerealium frugum vitiũ eſt, Latini ciceram nominãt, quòd videlicet cicerculæ ſimilitudinem habeat, atque ſolo potißimum colore ab eo dißideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à cicercula differt, colore tantùm diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Item, Palladius in Martio, nũc cicera ſeritur, quæ quæ diſtat à cicercula ſolo colore, quo ſordet & nigrior eſt. Vſus omnis araci, & facultas, inquit Galenus, lathyri facultati eſt aßimilis, niſi quòd araci ſint duriores, minusq́; facilè elixantur: quæ cauſa etiam eſt, cur cicerculis concoctu ſint difficiliores. Eſt porro & alius aracus, flore fructuq́; candidis, cæterùm magnitudine, & forma ſeminis, reliquisq́; omnibus, priori ſimilis, quem non aracum, ſed lathyrum minorem eſſe, fortè quis dixerit.

DE

DE LATHYRO SYLVESTRI. CAP. XLIII.

Cvm lathyro & araco, ſimilitudinem magnam, ſylueſtre quoddam legumen habet, quod pleriſque Germaniæ ac Brabantiæ locis, ſua ſponte exit. Caules id promit, folia, capreolosq; lathyri longiores maioresq́;, flores araci colore, ſiliquas deinde paruas, & anguſtas, in quibus ſemina parua, rotunda, duraq́; continentur, craccæ, ſiue aracho rotundo ſimilia. Radix huius magna, craſſa, dura, lignoſa, ac diuturna, ſingulis regerminat annis. Læto pinguiq́; agro, circa eorundem margines, prope ſepes, dumos ac ſenticeta enaſcitur, quæ capreolis ſuis apprehendens conſcendit ac ſuperat. Sylueſtrem lathyrum, aliud eius nomen ignorantes, nuncupauimus, neque enim, vt plerique aliquando perperam crediderunt, eruum eſt. Eruum enim non viuiradice conſtat, ſed veluti alia legumina, ſingulis annis ſeritur, & fruticoſum, ſiue vt Theophraſtus ait, πλαγιόκαυλον eſt, ſponteq́; ſua aſſurgit, iſtud autem inualidum, & ἐπιγειόκαυλον, per terram ſpargitur, niſi prope naſcentibus fulciatur.

DE MOCHO, SIVE CICERE SATIVO. CAP. XLIIII.

Legvmen quod ab Italis mochus ſiue mocho appellatur, caulem habet duriuſculum, non quidem erectū, nec tamen procumbentem, ſed in latus vergentem, πλαγιόκαυλον ſiquidem (vt huiuſmodi legumina Theophraſtus nominat) eſt: folia lentis ſimilitudine ex paruulis & anguſtis compluribus, vni pediculo, ſiue coſtæ aut ῥάχει vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis, componuntur. Flores exigui ſunt, ſubcandidi, poſt quos paruæ, oblongæ, toroſæ, à ſeminibus interceptæ, ſiliquæ ſequuntur, in quibus terna quaternáue

ternáue ſemina, plurima quidem parte rotunda, ſed vno eminente angulo; arietinis ciceribus quodammodo ſimilia, ſed multò, atque ipſis etiam eruilijs minora, guſtui non inſuauia. ſed eruiliæ haud multum abſimilia. Radicibus firmatur tenuibus. Naſcitur Hiſpaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania ac Belgio non niſi in hortis, & à paucis ſeritur. Dioſcorides legumen iſtud ἐρέβινθον ἥμερον, *id eſt, ſatiuum cicer appellat. Theophraſtus cicer magnitudine ab arietino differens* ὀροβιαῖον *nominat, ab orobi videlicet aliqua ſimilitudine. Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures ſunt, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: eſt & columbinũ, quod alij venereum vocant, candidum & rotundum, leue; arietino minus, quod relligio peruigilijs adhibet. Deinde mox: dulciſsimum, quod eruo ſimilimum. Officinis legumen iſtud incognitum eſt, Itali* mocho, *vti ſcripſimus, Hiſpani* yeruo *&* yeruos, *quaſi eruum appellant, non, vt veroſimile videtur, antiqua nuncupatione, ſed à quibuſdam medicis aut pharmacopœis recèns introducta: nam mochum hunc, multi ex recentioribus* ὄροβον *ſiue eruum eſſe exiſtimant. Sed hi noſtra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium ſententia, à veritate nõ parum receſſerunt. Mochus ſiquidem folia non habet anguſta, verùm lentis modo alata, niſi ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio eſt: ad quæ foliorum anguſtia nõ videtur referenda. Nulla præterea guſtabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei ineſt: vnde & cum eruo nequaquam conuenire poteſt.*

Eruum. *Eruum enim* στενόφυλλον, *ſiue anguſtifolium eſt, & vt Galenus ait, guſtu inſuauiſsimum, ac praui ſucci; & ab eo quidem homines abſtinent, boues verò, in aqua dulcoratum paſcuntur. Porrò cicer ſatiuum aluo, Dioſcorides ait, idoneum*

neum eſt: vrinam cit: inflationem parit: colorem bonum facit: menſes ac fœtus pellit: lac auget. Cum eruo decoctum imponitur ad teſtium inflammationes & myrmecias: ad ſcabiem: vlceris capitis manantia: impetigenes, λειχῆνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cum melle & hordeo prodeſt.

DE CICERE ARIETINO. CAP. XLV.

ARIETINVM cicer, caules profert tenues, lignoſos, ramoſos, modicè hirſutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo ſiue ῥάχι vtrimque adnatis, & ſibi inuicem appoſitis congeſta, quorum ſingularia parua ſunt, lata ac in ambitu crenata, teucrij folijs minora: flores parui ſunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubeſcentes, quibus ſuccedunt ſingulæ paruæ, breuesq́ue ſiliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu diſtentæ, in quibus duo, aut ad ſummum tria, clauduntur ſemina, anguloſa, turbinata, vnoq́ue acuto angulo prædita, arietino capiti non admodum diſſimilia, colore aut candida, aut ex ſubrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obſcurum oſtendunt. Radice nititur gracili, candida, longaq́ue, vt enim Theophraſtus ait, radicem inter legumina altiſſimam cicer agit. In Italia, Hiſpania, & Gallia, paſſim in agris ſeritur: perutilis eiq́ue familiaris eſt ſalſilago. Natura enim eius, vt Theophraſtus tradit, eſt cum ſalſilagine naſci, ideoq́ue ſolum vrit, & non niſi madefactum pridie, Plinio auctore, ſeri debet. Græcis ἐρέβινθος κριὸς, Latinis cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura ſubnigrum, cicer nigrū, officinis rubrum cicer: alterum verò candidum, ſiue album appellatur. Cicer autem edulium eſt, Galenus lib. de aliment.

facult. ſcribit, non minus quàm faba flatulentum, ſed valentius nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat: creditumq́ eſt, ſemen quoque generare, vnde quidam equis admiſſarijs ipſum exhibent. Ineſt præterea ciceribus, facultas abſtergēdi maior, quàm fabis: adeò vt quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem ſunt ea & exigua, arietinaq́ ipſa nūcupant. Satius autem eſt, ſuccum ipſorum in aqua coctorum bibere. Dioſcorides, arietinum vtrumque, inquit, vrinas cit, dato cum rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

DE SYLVESTRI CICERE, EX Dioſcoride, CAP. XLVI.

SYLVESTRE *cicer, folijs ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat: idem quod ſatiuum præſtat. Galenus agreſte cicer ad omnia, efficacius ſatiuo, ait, & eo tum calidius, tum ſiccius, quanto & acrius & amarius.*

DE LENTE. CAP. XLVII.

LENS *tenuibus exit cauliculis, duriuſculis ac obliquis foliolis, ab vtraque, medij pediculi parte, multis & anguſtis, viciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus et minoribus: flores exigui ſunt, colore purpuraſcentes: ſiliquæ paruæ latæ, ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compreſſaq́: radicibus firmatur paruis. Solum amat tenue, cæliq́ temperiem ſiccam. Græcis* φακὸς ἢ φακῆ, *Latinis lens & lenticula, Germanis* linſen/ *Gallis* lentille, *Italis* lentichia *nominatur. Tenent autem lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo*

ordine, corticem habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſsi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porrò in ipſis eſt, adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquam ſale & garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deijcit. At ſi ex biſcoctis lentibus, lens apparata, facultatem habet ſucco contrariam, vt quæ ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cæliacis, & dyſentericis, cibus eſt accommodus. Lens verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequũtur, amittit, ita magis nutrit, quàm quæ cortice ſpoliata non eſt; ſuccum craſſum prauumq́ gignit: tardeq́ commeat; non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiaſin, & cancros incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaq́ cibaria, ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare ijs duntaxat, quibus aquea in carnibus eſt καχεξία, *lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & ſqualentibus admodum damnoſè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans: ei verò, qui contrario modo ſe habet, confert. Ad menſtruas autem purgationes nõ eſt accommoda: craſſum enim & tardiſsimum ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſsima. Somnia tumultuoſa (vt Dioſcorides præter hæc ſcribit) excitat, capiti, neruis & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius ſuo fungitur officio, addito cum aceto, intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut mirty baccis, aut putamine punici, aut roſis aridis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut arnogloſſo, aut gallis integris, quæ poſt decoctionem abijciuntur, aut rhoë, quæ obſonijs inſparguntur: verùm*

rùm acetum cum eò diligenter percoqui debet, aliâs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi, triginta grana lentis decorticata, deuorari proderit: decocta cum polenta, & illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat: decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo malo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedisq́ addito roſaceo, verùm in maioribus ſedis inflammationibus & magnis ſinubus, cum putamine mali punici, ac ſiccis roſis adiecto melle decoquitur: & ſimiliter ad nomas gangrenicas, adiecta maris aqua: Puſtulis item & herpetibus, ac eryſipelatis, pernionibusq́, vti dictum eſt. Contra mammas verò in quibus lac in grumos coijt, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & impoſita auxiliatur.

DE ERVO, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XLVIII.

ERVVM *ex leguminibus eſt, quorum in latus caulis tendit, vt Theophraſtus ait, ſiue, vt Dioſcorides, frutex, paruus eſt, tenuis, anguſtis folijs: floris eius productio diuturniſſima eſt, veluti ciceris.* σπερμάτια, *id eſt, exigua ſemina, in ſiliquis cylindraceis ſe inuicem contingũt, arachis, Galeno teſte, maiora, æthiopidis verò, dorycnij, ac lythoſpermi ſimilia, lathyridis autem, auctore Dioſcoride, minora, ſapore inſuauiſſima: quæ ſapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentoſa candida ſunt, ijs, quæ ad flauitiem, ſiue* πρὸς τὸ ξανθὸν, *aut ad ochræ colorem accedunt. Lætatur ſolo, ait Columella, macro; maturè ac ſerò ſeritur, ſed ſi vere ſeratur, facile gratumq́ exit, non graue veluti autumno ſatum. Seritur inter braſſicas, contra papiliones. Græci* ὄροβον *nominant,*

officinæ Germaniæ orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo viciam perperam ſubſtituerunt. Neotericorum pleriq;, eruum eſſe exiſtimant, quod ab Italis mocho *nominatur, verùm quàm parum cum eruo conueniat, cùm ex capite de mocho ſiue cicere ſatiuo, tum ex præſenti erui deſcriptione, facile animaduerti poteſt. Eruo ſimilius videtur, ſylueſtre quoddam legumen, quod ſubſequenti capite, pro eruo ſylueſtri ac catanance deſcriptum eſt, quãquàm nec ipſum verum aut legitimũ ſit. Nam* στενόφυλλον *quidem eſt, ac* πλαγιόκαυλον, *ſiliquasq́ habet cylindraceas, & forma modoq́ loquendi Dioſcoridis, oportuniſsimè* θαμνισκὸν *ipſum quis dixerit, nullis enim pedamentis, aut propè aſsiſtentibus adminiculis eget, ſponteq́ ſua erigitur, & in altum aſſurgit: cuiuſmodi ſtirpes, Dioſcoridem* θάμνους ἢ θαμνισκοὺς *aliquando appellare,* πολυγόνατον *abundè oſtendit, quod ipſe* θάμνον *facit, non alia de cauſa, quàm quod ab humo ſurſum ſponte ſua aſſurgat. Sed quum ſemen proferat aracho non maius, & durum, colore nigrum, ſapore non amarum, non ingratum, pro vero eruo haberi non poteſt, niſi fortè & nigrum quoddam eruum ſit, quod in has inferioris, ac maritimæ Germaniæ regiones tranſlatum, inſuauitatem ſuam deponat, quod veriſimile non eſt. Cæterùm ab eruo, vt Galenus lib. 1. de aliment. facultat. tradit, homines prorſus abſtinent, eſt enim inſuauiſsimum & praui ſucci; boues verò tum in Aſia, tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum paſcuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſsitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo lupinos præparantes, orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus ſunt medicamentoſi ijs, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt.*

θαμνισκοὶ.

dunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vnà cum ea abſtergendi etiam & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia, quæ alimentum ſit: quod citra inſignem amarorem, deſiccandi vim habet. In libris verò de ſimplic. medicament. facult. deſiccat, ait, orobus exceſſu ſecundo intenſo, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, obſtructiones expedit. cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat. Dioſcorides, capitis, inquit, eruum grauitatem efficit: aluum eſu turbat, & ſanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues ſaginantur appoſito. Fit è ſeminibus farina, quam ὀρόβινον ἄλευρον, *id eſt, formam eruinam nominant, ad medendi vſus conueniens. Parandæ eius ratio hæc eſt: Vberiora grana candidaq́; deligũtur, permiſcẽdoq́; aqua reſpergũtur, & donec ſufficienter cõbiberint, ſinũtur, poſtea torrentur, vſque dũ cortex diſrumpatur, deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaq́; reconditur. Hæc aluo vtilis eſt: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum, & veſicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigenes, item, ephelidas & maculas, quas* σπίλους *vocant, totumq́; corpus emundat: nomas,* σκληρώματα, *& gangrænas ſerpere non patitur: mammarum durities emollit: vlcera fera, quæ* θηριώδη *vocant, carbunculos, fauosq́; emarginat ac rumpit: cum vino ſubacta morſibus canum, hominum, viperarumq́; illita medetur: vrinæ difficultates, tormina, teneſmosq́; ex aceto mitigat. Prodeſt etiam ijs, qui alimentum à cibo non ſentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta ſumptaq́;. Decoctum eius fouendo, perniones & pruritus in toto corpore ſanat.*

ὀρόβινον ἄλευρον.

DE ERVO SYLVESTRI SIVE CATANANCE PRIMA. CAP. XLIX.

SYLVESTRE *iſtud à nobis nuncupatum eruum, cauliculos profert pedales aut longiores, rotundos, erectos, nõnihil ad latus inclinantes, in exiguos quoſdam ramuſculos diuiſos: folia tenuia, oblonga, anguſta, graminis folijs multo & minora & anguſtiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumq́; ſinubus exortis hærent, parui luteoli, ſiliquæ deinde ſuboriuntur paruulæ, forma oblonga, tereti & anguſta, in quibus ſemina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura, nigra, ſplendentia, arachis aut exiguis eruis ſimilia, guſtu nõ inſuauia, Floret magna æſtatis parte, exorientibus ſubinde nouis, prioribus marceſſentibus floſculis, Naſcitur ſua ſponte pleriſque in aruis, & iuxta ſcrobes foſſasq́;, reperitur etiam locis quibuſdam non procul à mari, quod ſiliquas non rotundas, ſed latiuſculas progignere fertur. Herbarum ſtudioſi ſubinde apud Belgas in hortis ſerunt. Sylueſtre quoddam eruum videtur, cum deſcriptione enim eius, excepto ſolo ſemine, vt ſuperiori capite diximus, conuenit. Videtur etiam Dioſcoridis prima catanance, tametſi etiam ſemen non in capitulis, ſed in ſiliquis ferat, κεφάλας etenim in quibus ſemen hanc catanancem ferre Diocorides ſcribit, non capitula, ſed ſiliquas hoc loco interpretari debere, quod cum eo coniungitur, oſtendit: nam catananchen κεφάλας veluti orobũ habere, Dioſcorides ait: at orobus non capitula gerit, ſed ſiliquas. Verba autẽ Dioſcoridis de priore catanance hæc, in veteri exemplari, ſunt:* ἡ μέν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κορωνόποδος, ῥίζαν λεπτὴν, σχοινώδη, κεφαλὰς δὲ ὡς ὄροβος, ς´ ἢ ζ´, ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ: κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ, *id eſt, vna quidem folia*

Dioſcoridis locus expoſitus.

folia habet longa vt coronopus: radicem tenuem, iunceam, ſiliquas veluti eruum ſenas ſeptenáſue, in quibus ſemen eruo ſimile: Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem milui exanimati, Plinius catanancem Theſſalam herbam, qualis ſit, ſuperuacuum ſcribi ait, quum ſit eius vſus ad amatoria tantum, ad quæ etiam ſola cum hæc tum altera à Dioſcoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti, Theſſalicæ mulieres his vti traduntur. At erui iſtius ſylueſtris nullus omnino eſt vſus.

DE LVPINO SATIVO. CAP. L.

SATIVVS *lupinus caule aſſurgit ſingulari, rotundo, intus concauo, firmo, qui abſq; adminiculo rectus conſiſtit, modicè lanuginoſus eſt, & poſtquam primi emarcuerunt flores, tres alios ramulos, infra ipſorum ſpicam, producit, quorum ſinguli non rarò & alios quoque modo binos, aliâs tres eodem proferunt modo, præſertim ſi tempeſtiuè lupinus ſatus, æſtatem calidam diuturnamq́; nactus fuerit. Folia ex quinque, ſex aut ſeptem foliolis cohærentibus compoſita ſunt, viticis ſimilia: quæ ſuperiori parte virent, inferiori verò candida hirſutaq́; ſunt, & ſub veſperam, ſolis occaſum veluti præſentientia flaccida facta deorſum dependent. Flores in ſummo caulium, ſpicatim digeſti candidi ſunt, quos ſuccedunt ſiliquæ craſſæ, latæ, bωnæ ſiliquis minores, duræ, ſubflauæ, foris tenuiter hirſutæ, intus verò glabræ, in quibus ſemina quina, ſenáue, plana, rotunda ac veluti compreſſa, foris alba, intus lutea, ſapore amariſſima, quæ & germinationis principium haud obſcurum, & qua parte ſiliquæ adhærent, concauitatem quandam, veluti exiguum vmbilicũ habent. Radice lupinus nititur ſingulari, tenui, lignoſa,* paucis

Lupinus albus, Dod. frug.

paucis capillamentis fibrata. Poſcit, inquit Theophraſtus, ſolum arenoſum ac vitioſum, cultis ægrè prouenit, natura ſua ſylueſtris. Floret in Belgio, primùm quidem, ſub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij ſecundo, tertio verò Iulio aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaq́ue fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiori Germania rarius. Græci hoc legumen θέρμον ἥμερον, *Latini lupinum, & lupinum ſatiuum nominant, Germani* feigbonen/ *Itali* lupino domeſtico, *Hiſpani* entramocos, *Brabanti* vijchbonnen & lupinen/ *Galli* lupins. *Lupini ſemen* πολύχρηστον, *hoc eſt, frequentis multiq́ue vſus eſt, Galenus in lib. de aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum manditur cũ garo aut oxygaro, vel etiam ſine his, ſale mediocri conditus. Lupini dura & terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu ſit difficilis, ſiccumq́ue craſſum gignat eſt neceſſe, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus aceruatur. Cæterum quum inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat,* τοῖς ἀποίοις, *id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur expertibus, ſimilis euadit, & ita præparatus, vt in lib. de medicament. ſimplic. ait, ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritas, extergendi digerendiq́ue vim obtinet: interficit lumbricos, tũ illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrenas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoq́ue. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia, aſſumptũ: elicit menſes ac fœtum, cum myrrha & melle impoſitum. Porrò lupinorum*

norum

norum farina, ſine mordacitate digerit, nec enim liuida tantùm, ſed & chœradas & phymata curat; ſed tunc in aceto aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq́ pro laborantium temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo: digerit item & quæ liuida ſunt, & quæcunq; modò diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Decocti pluuiali aqua lupini, Dioſcorides præter hæc ſcribit, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur ouium ſcabiei, cum radice nigri chameleonis, ſi tepente decocto abluantur. Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota. Lupini vbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

DE LVPINO SYLVESTRI.

CAP. LI.

SYLVESTRIVM *lupinorum duo triáue ſunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum. Luteus caule folijsq́ ſatiuo ſimilis eſt, vtriſque tamen minoribus ac breuioribus; flores habet pulchros, luteos, ſuaueolentes, in ſpicam congeſtos, violæ luteæ colore & quadamtenus odore: ſiliquas paruas, duras, aliquatenus hirſutas: ſemina parua, plana, rotunda, ſapore amariſsima, colore vario, ſordida, ſatiuis multo minora: purpurei, caules longioresq́ proceriores q́ ſunt quàm lutei, & in plures alas ramosq́ diuiſi: folia verò minora tenuioraq́: flores parui ac luteis minores, ex purpurea cerulei, aut ſubrubentes: fructus colore ſimiliter vario, amari, & inter omnes minimi. Naſcuntur ſylueſtres lupini pleriſque locis ſua ſponte, verùm apud Brabantos non niſi ſati proueniunt, florent eodẽ quo ſatiui tempore. Amariores ſunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quàm ſatiui, eiuſdem genere cum ipſis facultatis.*

DE VICIA. CAP. LII.

VICIA caules habet tenues, quadrangulares, trium ferè pedum altitudine: folia longa in clauiculas deſinentia, lentis ſimilitudine, ex pluribus vni coſtæ ſiue neruo adnatis compoſita, quorum ſingularia maiora, latiora, craſſioraq́ ſunt, quàm lentis: flores bωnæ ſiue faſelo ſimiles, colore ex purpura nigros: ſiliquas latas, atque in ſingulis grana quina ſenáue non globoſa, ſed lenticulæ inſtar propemodum compreſſa, colore nigra, guſtu inſuauia. Seritur quocunque ſolo, cultu facillimo. Latinis vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt vitis, quibus ſurſum verſus ſerpit, ad ſcapum lupini, aliúmue calamum, ad quem vt hæreat, eum ſolet vincire. Galenus in Aſia Pergami βίκιον, ab Atticis verò ϭάϱακον aut κυάμον nominari ait. Germani wicken/ Brabanti vitſen/ Galli veſce nominant: officinæ pleræque perperam ὄροβον ac eruum: multum enim eruum à vicia differt. Theophraſtus lib. VIII. aphaces, cuiuſdam leguminis meminit, cuius ſiliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum vicia noſtra conueniat, conſiderandum eſt. Porrò viciam, cum ipſis ſiliquis atque integra planta ruſtici reponunt, vt brutis pecudibusq́ ſit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoq; comederint, potiſſimum vere, quum etiamnum viret: quemadmodum fabas & ciceres eſitare conſueuerunt. Eſt autem non inſuauis modò, ſed concoctu etiam difficilis, aluumq́ inhibet. Perſpicuum ergo eſt, quòd quum natura ſit huiuſmodi, alimentum, quod ex ipſa diſtribuitur, habeat, haudquaquam boni ſucci, ſed craſſum & ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum.

Aphace legumen.

DE

DE SESAMO, EX THEOPHRASTO, Plinio, & alijs. CAP. LIII.

SESAMO *caulis ſiue culmus eſt ferulaceus , altus, craßior multipliciorq́; quàm milio . Seminis ferax & fæcundum eſt, quod oleoſum ac pingue & vaſculis continetur, candidumq́;, vti Plinius: Theophraſtus, genus eius quoddam candidum, inquit, radici ſingulari cohæret. Viride ſeſamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis : ſed ſiccatus , acceptior euadit frutex eius , & ſuaue ſemen efficitur , ciboq́; idoneum . Naſcitur cum in Aegypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, ſeſama venit, ex eo oleum conficiunt . Ex æſtiuis ſementibus eſt , & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, ſeruntur. Columella tamen, ſeſama, ſcribit, ab æquinoctio autumnali ſerenda ſunt, in Idus Octob. Putre ſolum, quod Campani pullum vocant, plerũque deſiderant: non deterius tamen etiam pinguibus harenis , vel congeſtitia humo proueniunt. Sed hoc quidem ſemen Ciliciæ Syriæq́; regionibus ipſe vidi menſe Iunio & Iulio conſeri , & per autumnũ quum permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, nunc ſeſama, inquit, ſeritur, putri ſolo vel pinguibus harenis, vel terra congeſtitia. Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cæli terræq́; differentia . Moleſtißimum terræ ſeſamum, plurimùm eam poſſe extenuare putatur ; diuturnum eſt : optimè reponitur , quia pingue . Hanc frugem Græci σήσαμον, Latini quoq; ſeſamum ac ſiſamum, nonnunquam fœminino genere, ſeſamam nominant : officinis Germaniæ incognitum eſt. Semen eius, vt Galenus lib. de aliment. facult. ait, pingue eſt, ideoq́; repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem eos, qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachũq́; ſubuertit, ac tardè cõcoquitur, pingueq́; corpori præ-*

bet

bet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodũ nec aliud quoduis pingue. Eſt autem craßi ſucci, ideoq́ non properè peruadit. Ipſo autem ſolo non admodum veſcuntur, ſed cum melle crudo, quas σησαμίδας *vocant effingentes. Panibus etiam inſpergitur, temperamẽto eſt calidum, ob eamq́ cauſam ſitim etiam excitat. In libris verò de facult. ſimplic. ſeſamon non parum in ſe continet, ait, viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod conficitur oleũ, & herbæ quoq; decoctum ſimilem vim obtinet. Dioſcorides: Seſamum, ſcribit, ſtomacho aduerſatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum, commiſſuris dentium inhæſit: neruorum craßitiem impoſitum diſcutit: medetur aurium contuſionibus, inflammationibus, ambuſtionibus, artuum doloribus & ceraſtæ morſibus: capitis dolores, qui ab æſtuatione oriuntur, ex roſaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præſertim autem inflammationibus doloribusq́ oculorum prodeſt. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teſte, vtile eſt.*

DE CAMELINA, SIVE THEOPHRASTI Eryſimo, & Myagrio Dioſcoridis. CAP. LIIII.

CAMELINA *ſurculoſa eſt herba, caule recto, rotundo, in alas diuiſo, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, anguſta, in acutum deſinunt, ſingularibus rubiæ folijs haud diſsimilia: flores ſecundum cauliculos, exigui: ſemen orbiculatis vtriculis, lini vaſculis propemodũ ſimilibus, ſed compreßioribus continetur, minutum fænogræco minus, pingue & oleoſum. Pleriſque Galliæ locis, vt apud Sueßiones, bene*

Myagrum sativum, in Dod. pempt. 532

ſubactis & ſtercoratis agris, vt Ruellius ſcriptum reliquit, ſeritur: ſeritur & in agro Leodienſi, apud Zelandos, & aliÿs Belgÿ locis: in Germania nō nuſquam ſua ſponte, exire fertur, atque vnà cum lino enaſci, cuius vitium exiſtimatur. Germani flachſdottern & leyndottern nominãt, Galli cameline, quo etiam nomine Belgis innotuit: officinæ pleræque ſeſamum appellant, oleoq́ꝫ huius pro ſeſamino vtuntur. Eſt autem camelina hæc, cereale illud eryſimum, quod à Galeno lib. I. de aliment. facult. ac à Theophraſto ἐρύσιμον appellatur, quodq́ꝫ inter fruges vnà cum ſeſamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophraſtus, cibo idoneum eſt, quia quantum in eo amaritudinis difficultatisq́ꝫ, ſolis opera percoctum excretumq́ꝫ eſt. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem ſaporis. Eſt tamen & aliud ἐρύσιμον, à Dioſcoride lib. II. deſcriptum, cuius lib. de ſimplic. medicament. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophraſti eryſimo multũ differens: nam præſentem frugem Dioſcorides non ἐρύσιμον, ſed μυάγριον nominat, quod aliqui, inquit, μελάμπυρον vocant, à ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophraſti ac Galeni melampyro, à myagrio differente, habet. Plinius frugem ſeſamo ſimilem Latinis irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis velarum appellari, lib. XXIII. cap. XXV. ſcribit. Libro autem XVIII. cap. X. inter irionem & ἐρύσιμον diſtinctionem facit, huic (ſcilicet ſeſamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaq́ꝫ ἐρύσιμον, idemq́ꝫ erat, niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant irionem. Porrò quemadmodum, Galenus inquit, milio panicum, adſimile quidem quodammodo eſt, verùm vndequaque deterius: ad eundem modum & ſeſamo eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine: ſed in cibo eſt inſuauius, corporiq́ꝫ alimentum parcius exhibet, prædictoq́ꝫ omnino eſt deterius. Temperamento autem, ca-

lidum quoque vti ſeſamum eſt, ſitimq́; etiam excitat. Seminis oleoſa pinguitudine corporis aſperitates læuigari atq; expoliri, Dioſcorides ait, creditur. Vlceribus oris herbam ſucco ſuo mederi: oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor eſt.

DE LINO. CAP. LV.

TENVIBVS ac rotundis culmis ſiue virgis linum aſſurgit, folia ei oblonga, anguſta, acuminata: flores in ſummis virgis ſpecioſi, colore cerulei, quos parua, rotunda, orbiculata capitula, ſiue vaſcula ſuccedunt, in quibus ſemen, figura aliquatenus oblonga, leue, glabrum, ſplendens, ex fuluo colore punicans: radicibus nititur exilibus. Pingui lætoq́; ſolo, locis humilioribus nō ſitientibus, felicius prouenit. Pinguiſſimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poſcit. Aliqui, inquit Palladius, macro ſolo ſpiſſum ſerunt, ita aſſequuntur vt linum ſubtile naſcatur. Plinius ſcribit ſeri ſabuloſis, maximè vno ſulco, nec magis feſtinare aliud, vrereq́; agrum, & deteriorem ipſum facere, quod & Vergilius in Georgicis atteſtatur:

Vrit lini campum ſeges, vrit auenæ
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

Seritur linum vere, Maio & Iunio menſibus floret, poſt meſſem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipſæ merguntur in aquam, ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ, maceratas indicio eſt membrana laxior: iterumq́; inuerſæ, vt prius, ſole ſiccantur: mox areſactæ in ſaxo tundūtur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Græci λίνον pariter vt Latini nominant, Germani flachſʒ/ Itali & Hiſpani lino, Galli du lin, Belgæ vlas. Hoc ſemine,

Galenus

Galenus lib. 1. de aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obſonio cum garo, non ſecus ac factitio ſale, vtuntur: Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus & ipſum quoque aſpergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumq́ alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipſum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cum frixum ſumitur. Tunc autem aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines, eo vtuntur ſæpenumerò, frixo tuſoq́ mel admiſcentes. In libris verò de ſimplic. medicament. facult. lini ſemen eſum flatuoſum eſt, inquit, etiam ſi frigatur: adeò ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, at humiditatis & ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum. Lini ſemen, vt Dioſcorides memoriæ prodidit, eaſdem quas fænumgræcum vires obtinet: diſcutit & emollit, omnem intus foriſq́ inflammationẽ, cũ melle, oleo, exiguaq́ aqua decoctũ, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφήλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impoſitum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiaſq́ diſcutit: herpetas fauoſq́ cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: quæ in pectore vitioſa educit, cum melle eclegmatis modo acceptum, & tuſsim lenit: Venerem exſtimulat, ſi pipere & melle exceptũ, pro placenta largius aſſumatur. Huius decoctum ad interaneorum vuluæq́ eroſiones immittitur, & alui excrementa educenda: inſeſſu ad vteri inflammationes, veluti fænumgræcum, perquam vtile eſt. Oleum quod ex ſemine eius exprimitur, multiplicem vſum habet, nec enim à pictoribus aut ſtatuarijs aliisue artificibus expetitur ſolùm, vel ad lucernas tantùm vtile eſt, ſed etiam medico vſui ſeruit. Nam & durities

omnes mollit: neruorum tenſiones, contractionesq́ laxat; dolores illitum ſopit. Sunt etiam, qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens ſit oportet, rancidum enim factum & nauſeam excitat, & plus quàm par eſt calefacit.

DE CANNABE. CAP. LVI.

CANNABIS *caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, ſua ſponte ſylueſtris exit: vbi verò in agris ſeritur, ramis nullis, aut omnino pauciſsimis: folia ei dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi confricentur graueolentia, ex ſex, ſeptem, aut pluribus alijs, ſimul hærentibus coaceruata, quorum ſingularia anguſta, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata: ſemen ex alarum & foliorum ſinubus exit rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida. Radices multas fibras habent. Eſt in huius genere quoddam ſterile, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, ſed inutiles & vaneſcentes: aliud verò ſeminis fœcundum, cuius flos non eſt conſpicuus. Eſt & ſylueſtris quædam Dioſcoridi cannabis, eadem & maluæ ſylueſtris, ſiue alceæ ſpecies, de qua in olerum hiſtoria inter maluas. Solùm autem cannabis, vt Columella ſcribit, pingue ſtercoratumq́ & riguum, vel planum atque humidum, & altè ſubactum depoſcit. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex ſeminis Arcturo exoriente, quod eſt vltimo menſe Februario, circa ſextum, aut quintum calendas Martias, nec tamen vſque in æquinoctium, ſi ſit pluuius cæli ſtatus, improbè ſeretur. Apud Belgas, hac ætate Arcturus ἀκρονυχὼς exoritur circa Martij diem, & cannabis Martio ſeritur ac Aprili. Græci κάνναβιν καὶ ἀστέριον nominãt, itẽ σχοινοστρόφον.*

Latini

Latini cannabem, officinæ nomē retinent, Germanis zamer hanff/ *Italis* canape, *Hiſpanis* canamo, *Gallis* chanure, *Brabantis* kemp *dicitur. Semen cannabis, Galenus in lib. de alimentorum facultatibus prodidit, concoctu eſt difficile, ſtomacho ac capiti nocet, prauiq; eſt ſucci. Sunt tamen, qui eo frixo cum alijs tragematis veſcantur,* τραγήματα *autem voco, ait, quæ poſt cœnam, voluptatis, inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multum autem calefacit, ideoq; ſumptum paulò largius, caput ferit, vaporē ſurſum ad ipſum mittēs calidū ſimul ac medicamētoſum. Flatus autem extinguit, vt lib. de medicament. facult. adeoq; deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet. Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioſcorides ait, inſtillatur, ab obſtructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis. Ruſtici in Belgio ſeminis contuſi medullam, ac liquido aliquo expreſſam, ictero laborantibus initio ipſius mali, exhibent, & crebro non abſque præſidio, ſi quando ex ſola obſtructione, citraq; febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Gallinas Matthiolus, hoc ſemine, ait, ouiferaciores reddi.*

τραγήματα.

DE FÆNOGRÆCO. CAP. LVII.

CAVLEM *fænumgræcum emittit ſingularem, tenuem, virentem, intus concauum, in alas ramoſq; diuiſum: folia pratenſi trifolio ſimilia, rotundiora tamen ac minora, quæ ſuperiori parte virent, inferiori verò ad cineritium inclinant: flores in ſummis virgis exiguos candicantes, lupini floribus minores: ſiliquas longas, graciles, anguſtas, inſtar corniculorum recuruas, in quibus ſemina non magna, forma oblonga, anguloſa, flaueſcentia, quæ reſiccata cum grauitate*

uitate quadam iucundè olent: radice nititur tenui & candida. Seritur in Belgio in hortis medicinæ cauſa,& quidem vere,olim in agris ſerebatur. Lætum poſcit ſolū,tenui enim, vt Theophraſtus ait,inareſcit. Duo tempora ſationum habet,auctor Columella, quorum alterum Septembris menſis, quum pabuli cauſa ſeritur, iiſdem diebus quibus vicia, circa æquinoctium: alterum menſis Ianuarii vltimo, vel Februarii primo,quum in meſſem ſeminatur. Græcis τῆλις appellatur, item κάρπος, ſiue, vt Pliniana exemplaria, κάρφος: & βούκερως, αἰγόκερως, κεραῖτις, λῶτον, Latini fænumgræcum,ruſtici ſiliquam,Columella ait,appellant. In Plinio ſilicia legitur,apud Varronem verò ſilicula,Germanis bocksshorn oder kuhorn/ Italis fiengreco, Hiſpanis alfornas & alholuas, Gallis ſenegrec, noſtris fenigrieck dicitur. Semen fænigræci inter manifeſto calfacientia, Galenus in lib. de aliment. facult. tradit, cenſetur, eundemque hominibus in cibo vſum præſtat,quem lupini. Sumitur enim ipſum cum garo,alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multò quàm lupini accommodatius,quum nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, ſicut lupini. Multi præterea & fænumgræcum & lupinos ex vino,garo,& oleo ſumunt: alii etiam panem addunt, eoque obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minus ſubducat,caput certè (ceu nonnullis fænumgræcum ex garo facere ſolet) non ferit: præterea ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque fænumgræcum in quibuſdam efficit. Veſcuntur autem nonnulli fænogræco, prius quàm planta ipſius ſemen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obſonii vice, cum pane vtuntur: ſunt qui cum aceto quoque & garo ipſum mandunt. Caput autem, hoc quoque ſumptum copioſius ferit: quod faciet impenſius,ſi quis ipſum ſine pane ſum-

pſerit: quibuſdam item ſtomachum ſubuertit. Succus autem elixi fænigræci, cum melle ſumptus, ad omnes prauos humores, qui in inteſtinis habentur, ſubducendos eſt accommodus; ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis quoque ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius mel ei eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem adfectibus, pingues cum eo palmulas elixare quidem oportet, vbi autē ſuccum ipſum expreſſum, copioſo melli miſcueris, ac rurſum ſuper carbones ad mediocrem craßitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. In lib. de ſimplic. medicament. facultat. fænumgræcum, ait, calidum eſt, ſecūdi ordinis, deſiccat primò: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatq́ue: quæ verò minus ſunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat. Fænigræci farina, Dioſcorides tradit, vim habet emolliendi diſcutiendiq́ue: cum melicrato decocta & impoſita, facit ad inflammationes, tam internas, quàm externas; lienem cum aceto & nitro ſubacta, & impoſita extenuat. Decoctū eius inſeſſu, ad muliebria mala, quæcunque ex inflammatione, aut præcluſione conſiſtunt, vtile eſt. Expreſſus in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχῶρας vocant, purgat: cum anſerino adipe peßi vice ſubiectum, locos circa vterum dilatat & emollit. Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodeſt. Decoctum eius aduerſus teneſmos, & grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert. Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

DE SPERGVLA. CAP. LVIII.

SPERGVLA *cauliculis exit tenuibus, rotundis, geniculatisq́ue, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula*

Spergula arvensis L.

cula radiantis ſtellæ modo, in orbem diſponuntur, parua, tenuia, & anguſta: flores in ſummo cauliculorum candiduli, alſines perſimiles, emicant: parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur, paruum, rotundum, nigrum, rapi ſemine minus. Radix tenuis eſt. Seritur in aruis, & potiſsimùm quidem autumno, vt hyeme, ac primo vere, quum alia pabula defecerint, bubus præbeatur. Vulgò in Brabantia ſpuerie *appellatur, atque inde Latinè ſpergula. Nonnulli polygalum nominãt, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis* πολύγαλον, *quòd multum ab hac differt. Pabuli, vt diximus, cauſa ſeritur, nec alium vſum, quòd ſciam, habet. Semen vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt, eſtur tamen à gallinis, quæ nõ ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.*

DE LOLIO. CAP. LIX.

DE *frugibus huc vſq; egimus, nunc ad earum vitia, pabulorumq; reliqua genera, & ſi quæ quoque ipſarum vitia, ac ad alias conſimiles tranſire conſentaneum eſt, primùm autem inter vitia locum lolio conceſsimus: gerit id folia culmosq; tritici aut hordei, hirſutiora tamen; ſpicam longam veluti ex multis paruulis* παραλλήλως *ac alterno ordine digeſtis, compoſitam, quorum ſingulæ bina ternáue grana continent, triticeis minora, quæ nullis quoque aut exiguis glumis includuntur, & facillimè ſimiliter exteruntur. Naſcitur in aruis cum tritico ac hordeo, ſeminibus ipſorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & ſolo quidem, præſertim vliginoſo, per cæli, menſibus potiſsimùm hybernis, tempeſtatem humidam. Græci* αἶραν *nominant, Arabes*

bes

bes zizaniam & ſceylem, *Galli* yuraye, *Itali* loglio. *Deſiccat, vt Galenus lib.* v i. *de ſimplic. medicament. facult. & excaleſacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentia, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excaleſacientium, ſecundi verò in fine exiccantium.* Dioſcorides, *lolium molitū, ait, vim habet compeſcendi nomas, putreſcentia vlcera, gangrenasq́ue cum raphanis & ſale impoſitum: feras impetigines ſiue* λειχῆνας, *& lepras cum ſulfure viuo & aceto ſanat: cum fimo columbino & lini ſemine in vino decoctum, ſtrumas diſcutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctū cum* μελικράτῳ, *& impoſitum iſchiadicis prodeſt. Cum polenta autem, aut myrrha, aut croco, aut thure ſuffitum, conceptionem adiuuat.*

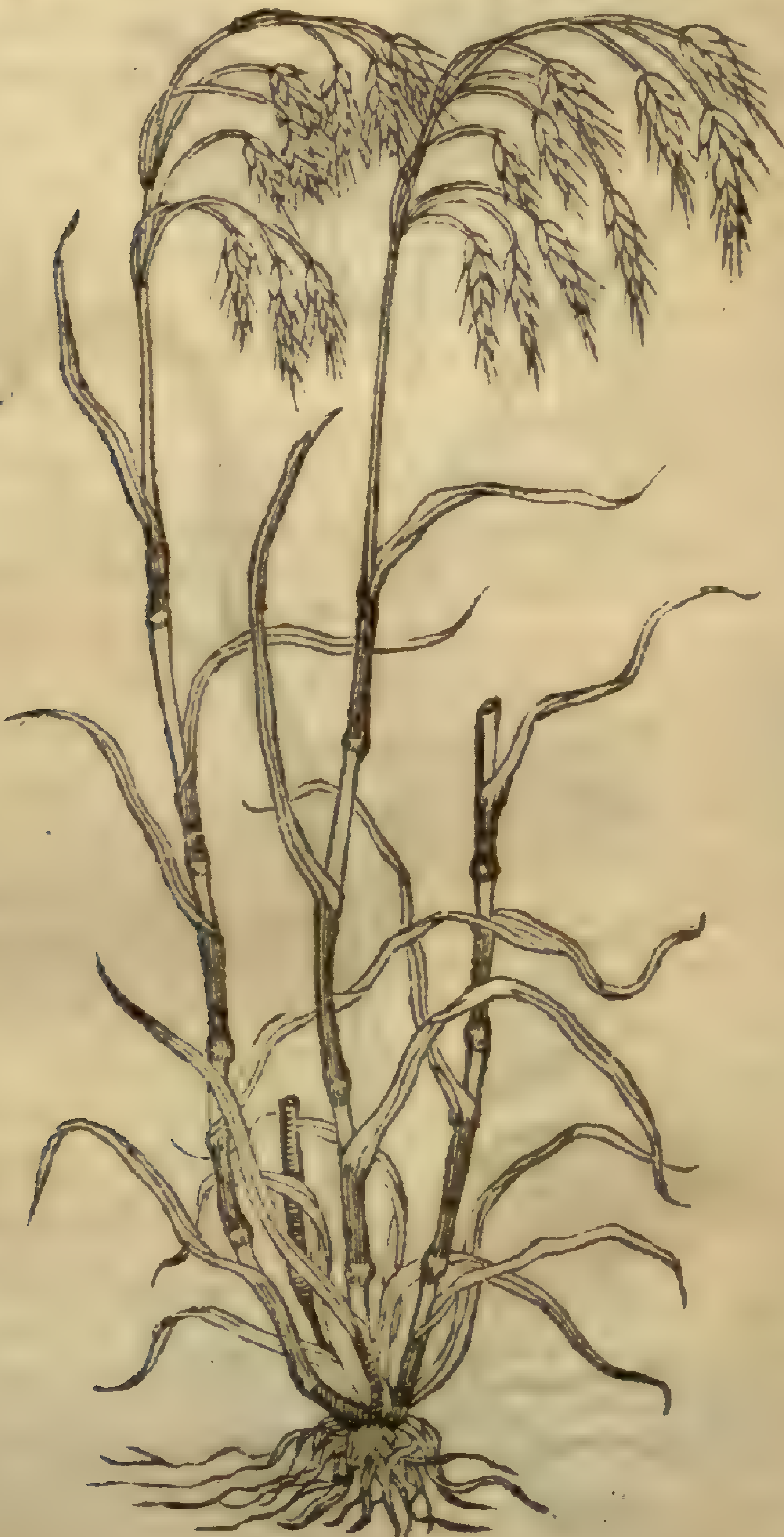
DE ÆGILOPE SIVE FESTVCA. CAP. IX.

AEGILOPS *folio triticū quoq; æmulatur, ſed culmo tenui, ſpicaq́ue ſiue iuba auenæ ſimilis eſt: grana eius oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculis incluſa, ac tenuem capillaceam longamq́ue ariſtam habent: frequens, vt Galenus ait, in hordeis inuenitur, apud* Belgas *non in hordeo modò; ſed cum ſecali frequentius naſcitur, potiſsimùm vbi hiemis anniq́ue conſtitutio tepens humidaq́ue fuerit: aut ager fimo columbino, vt pleriq; aiunt, ſtercoratus. Græcis* αἰγίλωψ *dicitur, Latinis, Plinio teſte, feſtuca, Brabantis* ghebaerde euene. *Digerēdi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex guſtu patet, leuiter enim eſt acris: verùm & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas & ægilopas ſanat: medetur, inquit* Dioſcorides, *herba ægilopijs & duritias diſcutit, cum farina impoſita: Succus ad eadem ſeruatur, farinæ admixtus & reſiccatus.*

DE ALTERA FESTVCA. CAP. LXI.

ALTERA *feſtuca culmis folijsq́ꝫ ſecale refert, culmoſ obtinet tritico hordeóue tenuiores, in quorum ſummo veluti*

effuſa

eſſuſæ pendent iubæ, auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores arctiusq́ coniunctæ. Semina oblonga ſunt, longitudine grani ſecalini, ſed anguſtiora, tenuiora, leuioraq́ multò, quæ membranulis ſiue vtriculis paruis continentur, è quibus quum in area teritur, concidunt. Propriè ſecalis eſt vitium, cum alijs enim frumentis, aut non aut rariſſimè reperitur: ſuccreſcit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes: anni hyemisq́ conſtitutionem clementem ac tepidã. Germani **doꝛt** *&* **lulch** *appellãt, Brabanti* **dꝛauick/** *Latinè feſtucam etiam, aut feſtucam alteram, nõ male quis dixerit: nam inter frugum ſimilitudinem gerentia, quæ illas infeſtant, minimum ac læuiſſimum eſt, feſtucis ea de cauſa ſimillimum.*

DE PHOENICE. CAP. LXII.

PHOENIX *culmis, folijs ſpicaq́ lolio ſimilis, ſingulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia hordei minora anguſtioraq́: ſpicas lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores ac rariores. Naſcitur in aruis, ſecus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.* φοίνιξ *Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam lolium rubrum & lolium murinum: Plinius hordeum murinum nuncupari ſcribit. Appellatur autem Belgis hordeum aut triticum murinum (vulgò* **muyſe coꝛen**) *aliud omnino herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusq́ culmis, dodrantis altitudine, folijs anguſtis, quod ſpicas gignit complures, frequentibus ariſtis cinctas, hordeo ſimiles, ſed breuiores, tenuiores, molliores q́: naſcitur ſecus vias: nullius planè vſus ac omnino inutilis. At phœnix, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vim habet, vt in vino au-* Triticum murinum.

ſtero pota diarrhœam, ſanguinis ex vtero profluuium, & copioſiorem vrinæ fluxum ſiſtat. Sunt etiam qui ſanguinem eam ſupprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

DE BROMO HERBA.

CAP. LXIIII.

BROMVS *herba auenæ & ægilopi ſimilis eſt, habituq́ ipſo ſylueſtris quædam auena, multiplicibus enim geniculatisq́ culmis; foliisq́ eam refert, licèt vtriſque tenerioribus: iuba varior, ariſtas aſperiores, longioresq́ habet. radice firmatur copioſa ac tenui: herba natura ſua in totum ſylueſtris, æſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur. Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id eſt, bromum herbam, ad differentiam auenæ, quæ Græcis quoq; βρῶμος aut βρόμος dicitur. Exiccatoriam, Dioſcorides inquit, vim habet. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantundem admiſcetur, rurſusq́ decoquitur, ad liquidi mellis ſpiſsitudinem: facit ad narium ozænas & fætida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam aloen addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum roſis ſiccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.*

DE

DE ALOPECVRO. CAP. LXIIII.

ALOPECVROS *geniculatis culmis folijsq́ꝫ, frumentaceis ſimilis eſt, culmos tamen habet breuiores, foliaq́ꝫ minora & anguſtiora. Spica eius nec acuta nec ariſtata eſt, ſed mollis, hirſuta, denſaq́ꝫ lanugine conſtans, haud multum diſsimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.* Naſcitur *in aruis vnà cum frugibus æſtate, reperitur in pluribus Galliæ, præſertim* Narbonẽſis, *agris.* ἀλωπέκουρον *Græcè* Theo*phraſtus nominat, Latinè caudam vulpinam dixeris, Gallicè* queue de renard, *noſtrate idiomate* **voſſen ſteert.** Nul*lius, quod ſcitur, eſt vſus; de viribus enim eius, Theophraſtus vel Plinius, nihil ſcriptum reliquere.*

DE TRITICO VACCINO, SIVE MELAMPYRO. CAP. LXV.

VACCINVM *triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuiſum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras ſerrata: ſpicas in ſummo caulium latas, craſſas, aſpectu pulchras: foliorum florumq́ꝫ purpureorum plenas, quæ, poſteaquam deſloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm ſemina, triticeis ſimilia, ſed minora nigrioraq́ꝫ: exit in aruis vnà cum tritico ac ſecali, & læto potiſsimum pingui ac reſtibili agro. Theophraſtus ex tritico, aut hordeo corruptis naſci ait: vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Germani* **kuweyſſen**/ *hoc eſt, triticum vaccinum aut bouinũ, nonnulli* **braun fleiſchblumen**/ *Brabanti* **peerts bloemen** *nominant. Galenus Græcis* μελάμπυρον *dici ait, quaſi dicas, nigrum triticum; & ex tritici quoque mutatione generari, ſed prauitate quàm plurimùm à lolio relinqui.*

 Theo-

Theophraſtus quoque, res innocens ait, neque ſicuti lolium graue, & caput tentans.

DE VSTILAGINE. CAP. LXVI.

QVAM *recentiores vſtilaginem nuncupant, auenæ ac tritici propriè morbus & vitium eſt, ſpicas ſiue iubas eius, priuſquã perfectè è vaginis ſuis erumpere queant, infeſtans. Marceſcũt hoc vitio ſpicæ, & atro puluere obſidentur. Naſcitur Aprili & Maio menſibus, quum cæli tempeſtas crebrò inconſtans, aliâs nimboſa, aliâs ſerena, feruensq́; fuerit; tũc enim ſpicæ humore madidæ, à ſolis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur. Germani vulgò* brant/ *Latinè vſtilaginem appellant. Videtur* ἐρισίϐη *quædam, Latinè rubigo, ac robigo dicta: quæ, veluti Theophraſtus ait, corruptela quædã eſt reſidentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium ſeminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infeſtans: frequentiſſima hæc in roſcido tractu conuallibus ac perflatum non habentibus: è diuerſo carent ea, ventoſa & excelſa. Gignitur plenilunio.* ἐρισίϐη quid.

DE CRACCA SIVE ARACHO. CAP. LXVII.

FRVGVM, *ac frumentorum præcipuè, vitium quoque cracca ſiue arachus eſt: cauliculos promit graciles, anguſtos: folia ex pluribus, paruis, anguſtis foliolis, vni coſtæ, ſiue* ῥάχει *adnatis ac ſibi inuicem oppoſitis, congeſta, in capreolos ſiue viticulas deſinunt. flores parui & purpurei: ſiliquæ paruæ, rotundiores minoresq́; quàm viciæ: ſemina in his ſena, ſeptenáue, rotunda, nigra, duriuſcula, eruo, vt Galenus inquit, minora. Græci huiuſmodi vitium* ἄραχον *nominant, & tertiam nominis ſyllabam per* χ *exprimunt, ad differentiam alterius araci per* κ *ſcripti, Galli* veſſe ſauuage, & veſſeron, *quaſi viciolam aut viciaſtrum dicas, Germani* wilde wicken/ *&* Sant Chriſtoffels kraut/

 Braban-

Brabanti **crock**. *Ruellius craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchſius in commẽtarijs ſuis de ſtirpiũ hiſtoria, craccam hanc aphacem appellat: Matthiolus verò, in commentarijs in Dioſcoridem, aphacem nominans quam paſsim viciam, craccam non aphacem, ſed viciam fecit: quantum autem vterq; hîc à veritate receſſerit, ſeminis craccæ figura oſtendit, exquiſitè globoſa: nam viciæ & aphaces ſeminum forma non eſt rotunda, ſed aliquanto latior veluti lentium:*
2 *teſtatur Galenus lib. 1. de aliment. facult. Craccæ autem huius, & aliud ſimile genus eſt, caule folijsq́; paulò minus: floſculis, in paruis ſpicis, candidulis; ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & ſapore prioris craccæ ſimilia. Appellatur & iſtud genus, Brabantis* **crock**/ *& arachus quoq; quidẽ eſt, aut potius ἀραχίς quædã: nam vt in expoſitione linguarũ Hipp. ſcribitur, minuta tritici legumina, Græci ἀραχίδας nominant. Prouenit vtrumq; vitium vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodum pernitioſum eſt, tunc enim citò incrementum ſumens, confeſtim ſegetem præoccupat, teneramq́; pertinaci vinctu, crebrisq́; circumuolutionibus, deorſim trahit, delapſamq́; erigi non patitur, ac calamitoſam ipſam efficit. Seligunt hæc, Galenus ait, ruſtici apud nos, & abijciunt vti ſecuridacæ ſemen. At noſtri cum herbas ipſas virentes æſtate, tum reſiccatas hyeme, cũ alijs frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obijciunt. Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratiſsimum habetur, ſerunt ea de cauſa eam villici, qui numeroſa fieri columbaria cupiunt, ſiquidem illectæ eo cibatu columbæ, quum emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias, quàm feras adcerſere noſcuntur.*

DE ORNITHOPODIO. CAP. LXVIII.

Orni-

Ornithopus perpusillus,

ORNITHOPODION *paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis: foliola ei ſunt parua, arachi ac lẽtis, minora & tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli: ſiliquæ paruæ, tenues, oblongæ veluti articulatæ, extrema parte recuruæ, in quibus ſena, ſeptenáue minuta, rotunda ſemina, napi ac rapi ſimilia.* Naſcitur in aruis, ſegete potiſsimum demeſſa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratisq́ ſiccis & apricis, ac ſecus vias, quod in aruis nato, minus etiam ac tenerius eſt. Brabanti **vogelvoet** appellant, id Græcè eſt ὀρνιθοπόδιον, Latine auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos ſimul coniunctimq́ naſcentes, tenues, recuruæ articulatæq́ ſiliquæ referunt. Ex arachidum quoq; eſt numero ac genere. Nonnulli πολύγαλον eſſe exiſtimant, quod Dioſcorides tradit, exiguum fruticem eſſe, palmi altitudine, foliaq́ habere lenticulæ ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo, quì potus lactis abundantiam facere credatur. Porrò ornithopodium eundem quem arachides vſum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumq́ pabulum eſt.

Polygalon.

DE APHACE. CAP. LXIX.

APHACE *tenuibus, angulosis, geniculatis, longis, lenteq́ altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, è ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi flores ferentes, paruos ac luteolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ, lentis longiores, in quibus ſemina quatuor, quináue lata, nigra, dura & lente minora: radicibus nititur paruis ac fibroſis.* In agris frumentarÿs læto pinguiq́ ſolo, vnà cũ tritico, ſecali ac alÿs frugibus exit: floret Maio: ſemen Iunio ac Iulio maturũ eſt, noſtris ἀνώνυμος, licèt

tamen

Dod. pempt. 545

Lathyrus aphaca, L
Hall. helv. n. 442

tamen non infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἀφάκη eſt : eſt tamen & ἀφάκη quædam apud Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter perit, quæ cum hac Dioſcoridis aphaca non conuenit, ſed viciæ, de qua ſuprà ſcriptum eſt, ſimilior videtur. Nam aphace, hoc capite depicta durabilis eſt, ac diutinè aſſeruari poteſt. Eſt item & aphace apud Theophraſtum, ex olerum & intubaceorum numero, herba inguſtabilis & amara, quæ & cum hac aphaca nihil habet commune. Cæterùm aphace, vt Galenus lib. de facult. ſimplic. medicam. ait, facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa lenticula : ſed & ſimiliter vt ipſa lenticula edi ſolet; verùm ægrius quàm illa concoquitur: valentius autem deſiccat & moderati caloris eſt: his haud diſſimilia de aphace, Dioſcorides ſcribit : Semina, inquit, adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta & decocta lentis modo, ſiſtunt. Hanc autem adſtringendi facultatem ac vim aphacem, quam deſcripſimus, habere, certo experimento cognouimus.

Aphace Theophraſti.

Aphace olus

DE HEDYSARO. CAP. LXX.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos : folia oblonga ex multis lentis foliolis rotundioribus, vt arachi viciæ & ſimilium, congeſta: flores in corymbis, luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, anguloſa, ruffa, &
2 amara ſecuris effigie. Eſt huius & alterũ genus, ſuperiori caule folijsq́ſimile, vtriſq; tamen minoribus : ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitem quoque ſecurim æmulantia. Naſcitur

Astragalus hamosus, L.

tur hedyſaron, Dioſcorides ait, in hordeis & triticis. Galenus lentis vitium eſſe, atq; vnà cum ea enaſci, lib. 1. de aliment. facult. ſcribit. Idem teſtatur Plinius. Theophraſtus autem, cum aphace exire refert. Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio menſibus: alterum ſua ſponte, pleriſq; ſuperioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Geſnero in hortis Germaniæ teſte. Græci hoc, ſiue legumen ſiue cerealium frugum vitium, ἡδύσαρον & πελεκῖνον nominant, Latini à ſeminis figura ſecuridacam, officinis incognitum eſt. Huius ſemen, Galenus lib. de ſimplic medicament. facultatib. VI. ait, amarum & ſubacerbum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat: idem præſtant totius fruticis germina. Dioſcorides, ſtomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admiſceri, ante verò coitus, exiſtimari, cum melle appoſitũ conceptionem impedire.

DE FERRO EQVINO.

CAP. LXXI.

FERRVM equinum vulgò Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia hedyſaro minora: flores ſecundum ramulos paruos: ſiliquas deinde oblongas, latiuſculas, & nonnihil recuruas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac ſinuoſas inciſuras, ſoleam equi ferream quodammodo præ ſe ferentes, obtinent. Radix longiuſcula eſt. Prouenit incultis quibuſdam & apricis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis: Ferro de cauallo Itali vulgò nominant, Latinè

ferrum equinum dixeris. Tota amara eſt, & hedyſaro natura aſsimilis.

DE SYLVESTRI FÆNOGRÆCO. CAP. LXXII.

SYLVESTRE *iſtud appellatũ à recentioribus fænũgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga ſunt, veluti viciæ, tigulis particularium tamẽ maioribus,*

ioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum ſinubus prodeunt, albicantes: ſiliquæ oblongæ ſunt & aliquantulum recuruæ, fænigræci ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen anguloſum, ſapore viciæ. Radix longa & ſæpe tricubitalis, quæ non facilè intermoritur, verùm ſingulis annis primo vere regerminat. Reperitur in vtraque Germania, locis ſiluoſis, opacis & incultis. Germani wild fenigrieck/ *id eſt, ſylueſtre fænumgræcum appellant. Nullius in medicina, aut cibatu, quod ſcitur, vſus.*

DE GALEGA. CAP. LXXIII.

GALEGA *caulibus conſtat rotundis ac erectis, folia cicerachi maiora ac longiora: flores ſpicati ſunt, colore aut cerulei aut candicantes: eos ſiliquæ ſuccedunt forma oblongæ, rotundæ & anguſtæ. Radix breuis & lignoſa, multas fibras habet, & diuturna eſt, aliquot continuis annis primo vere regerminans. In Italia paßim locis pinguibus humectis, & prope aquarum riuos copioſe prouenit. In Germania verò & Belgio non niſi ſata. Itali galegam & rutam caprariam, nonnulli corruptè gralegam nominant. Hieronymus Fracaſtorius herbam Gallicam, Hetruſci* lauaneſe. *Appellatur verò & alijs differentibus nominibus in diuerſis Italiæ locis, vt Geſnerus ait, vt ſunt:* Caſtracane, lauanna, thorina *vel* taurina, martanica, ſarracena, capragina, herba neſa, *fænumgræcum ſylueſtre, & teſte Braſauolo,* giarga. *Quidam onobrychim à veteribus nuncupatam eſſe iudicant, alij glaucem, nonnulli polemonium eſſe volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in ſuis commentarijs, quàm ſingularum deſcriptiones à Dioſcoride memoriæ mandatæ, ac ſcripto traditæ, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui galegam polygalon eſſe autumant, & galegæ nomen*

 à poly-

à polygalo luxatũ: ipſa quoque polygali deſcriptio repugnat: altior enim & maior galega eſt, quam exiguus frutex palmum tantum altus, dici poßit.

GALEGÆ *autẽ huic & alia quædam, altera veluti galega, ſimilis reperitur, quæ caulibus, folijs floribusq́; eã æmulatur. Cauliculis hæc eſt tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos deſinentibus, aracho ſimilibus: flores in ſpicis ex purpura cerulei ſunt: ſiliquæ verò paruæ, latiuſculæ, & ſemina in his parua, viciæ minora. Radix durabilis quoq; naturæ pluribus annis, primo vere regerminat. Naſcitur ſubinde in ſentibus circa margines agrorum, frequentius autem in pratis ſecus foſſas fluminum ac riuulorũ ſiue torrentium ripas. Noſtri* wilde vitzen/ *hoc eſt, viciam ſylueſtrem appellant: galegam autem ſylueſtrem aut Germanicam non impropriè quis ipſam nominauerit: nam galegæ quædã ſpecies videtur. Porrò galega, vt Baptiſta Sardus, & alij ſcriptum reliquere, ad omnes peſtilentes morbos, contra ventris lũbricos, & venena aſſumpta efficax eſt: remedio quoq; eſt, aduerſus animalium venenoſorum cùm morſus, tum ictus, & ſucco epoto & herba contuſa plagis impoſita. Pueris etiam conuulſis, ac comitiali morbo laborantibus, ſuccus dimidiæ vnciæ pondo ſumptus prodeſſe fertur.* 2

DE ONOBRYCHIDE. CAP. LXXIIII.

QVAM *onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes, & per terram reptantes: folia galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coacervata: flores in longiuſculis ſpicis rubent, fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſubrotundi. Naſcitur pleriſque ſuperioris Germaniæ locis,*

circa Curiam, inquit Geſnerus, in pratis abũdat: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum ſtudioſis in hortis ſubinde ſeritur. Ανώνυμος recentioribus herba eſt, à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta eſt: quæ enim de onobrychide apud Dioſcoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioſcorides quidem ſic: Onobrychis folia habet lenti ſimilia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: naſcitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum: Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò; florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: naſcitur circa fontes. Quæ omnia & ſingula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens eſt. Quam ob cauſam & eam veterum eſſe onobrychim minimè dubium eſſe videtur. Eſt & eadem fortè onopordon Plinij, nam eadem hæc herba cum onobrychide à nonnullis exiſtimatur, altero eius nomine à crepitu, altero à ruditu dicto: Onopordon enim, inquit Plinius, ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Onobrychis verò aſini ruditum ſonat. Fieri autem poßibile eſt, vt vnius herbæ eſu, & pedat, & rudiat aſinus. At onobrychis, vt Galenus libr. de facult. ſimplic. medicament. ſcriptum reliquit, rareſaciendi digerendiq́ vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnũ impoſita ad morẽ cataplaſmatis phymata digerũt: areſactæ verò ſi in vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quin etiam ſudores elicit, cum oleo inunctũ. Quæ, & de onobrychi Dioſcorides quoque, his verbis perhibet: Vim habet herba phymata diſcutiendi trita & impoſita; cũ vino verò pota ſtrangurias ſanat; cum oleo autem illita ſudores mouet. Onopordon verò, vt Plinius ait, trahit vrinas & mẽſes, aluum ſiſtit, ſuppurationes & collectiones diſcutit.

Onopordon

DE TERRÆ GLANDIBVS.

CAP. LXXV.

TERRÆ *glandes exilibus & infirmis cauliculis exeũt: folia tenuia & paruula, oblõgis & tenuibus adnaſcũtur pediculis, qui in viticulas deſinunt, quibus propè aßiſtentia complectuntur atque appræhendunt: flores ſummis caulibus, piſo ſimiles, ſed minores, ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruulæ, oblongæ ſiliquæ ſuccedunt, in quibus ſemina bina ternáue rotunda. Radices craſſæ, oblongæ, glandibus forma quodammodo ſimiles, ſed multò maiores, foris nigræ, intus albicantes, ſapore ferè caſtaneæ, à quibus inferius longa tenuisq́ fibra dependet. Exeunt ab ijſdem & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus tranſuerſim ſerpentibus aliæ adnaſcuntur glanduloſæ radices, ita ſe multiplicante ſtirpe. Proueniunt in agris frumentarijs tum vnà cum ipſis frugibus, tũ circa margines agrorũ in rubetis ac ſenticetis. Reperiũtur in ſuperiori ac inferiori Germania, Belgioq́ locis plurimis, & , vt Ruellius teſtatur, in Gallia quoq;. Seri & ſemine et radice poteſt, ſed radice citius perficitur, vna enim glans ſata, in plures breui tẽpore multiplicatur. Florẽt Iunio & Iulio, poſt meſſem effodiuntur ac colliguntur radicũ glandes. Germani* erdnuſſen / erdeychelen / grundeychelen / ackereychelen / erdkeygen: *Belgæ* eerdnoten *&* eerdeeckelen *appellant, & ſubinde* muyſen met ſteerten *hoc eſt, mures caudatas, à domeſticorum paruorũ murium ſimilitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retro propendente tenues fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, ſiue terreſtres glandes nominant, & Græcè quidem* χαμαιβαλάνους. *Eſt tamen & alius* χαμαιβάλανος, *qui* ἄπιος, *&* ἴσχας *dicitur, cum quo terreſtres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parum, viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam apios quidem*

dem radice ſua aluum vtrimque mouet, glandes verò iſtæ eandem conſtringunt, non ſecus ac aſtragalus, cui ſimiliores videntur. Talorum ſiquidem ſimilitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodo referunt, vnius ſatiuæ rotundioris, ac breuioris raphanidis minores tamen, plures quoque παραφυάδας *iuxta ipſas naſcentes, ſibi inuicem implicatas habent, & reſiccatæ duræ ſunt, ac ægrè tunduntur. Porrò terræ glãdes coctæ ac in cibo aſſumptæ, difficilius quidẽ quàm rapæ aut paſtinacæ cõcoquuntur, ſed alimẽti tamẽ nõ minus quàm paſtinacæ ſubminiſtrãt, minus quã illæ inflãt, tardius deſcendunt, ventrẽ etiam adſtringentes: crudæ verò eſitatæ difficilius concoquuntur, & ægrius deſcendunt. Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, ſiccam verò paulò intenſiorem, cum non exigua adſtrictione coniunctam, vnde etiam non ſolùm ventris fluxus, ſed & ſanguinis fluores, præſertim ex vtero, aut per veſicam reprimũt.*

DE ASTRAGALO, EX PLINIO & aliis. CAP. LXXVI.

ASTRAGALVS, *vt Plinius tradit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem hyacinthi: radices villoſas, implicatas rubras præduras. Dioſcorides verò, aſtragalus, ait, paruulus in terra frutex: folijs & ramis ciceri ſimilis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes. Naſcitur in petroſis, apricis. & ijſdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribaſius, in ventoſis ac niualibus. Dioſcoridis exemplaria addunt,* σκιεροῖς*, id eſt, opacis. Copioſa in Pheneo Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioſcoridis exemplaribus* ἐν μέμφιδι

Dioſcoridis locus animaduertitur.

τῆς

τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Aegypti ciuitas eſt, in Arcadia verò nulla. Radices habet Aſtragalus, inquit Galenus, adſtringentes: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrennuè exſiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicem bibat. Eadem quoque de aſtragali viribus memoria Dioſ. prodidit: alui fluxum, ait, ſiſtit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetuſta vlcera ſicca inſperſa: ſanguinem ſupprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

DE LIMODORO SIVE OROBANCHE. CAP. LXXVII.

LIMODORVM *cauliculus eſt pedalis aut maior, ſubrubens, fiſtuloſus, fragilis: flores ſecundum caulem, parte ſuperiori naſcuntur, ſubcandidi, aut ſublutei, vrticæ inertis floribus haud multum abſimiles, floribus ſuccedunt oblongi caliculi, in quibus ſemina minutiſſima, candicantia, & inutilia. Radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus contectæ; intus verò ſubcandidæ aut ſubluteæ, quæ recentes ſuccum habent lentum, ac facile franguntur; aridæ verò cornu modo dureſcũt. Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum lino quoq;, cannabe, & fænogræco non rarò: exit etiam vnà cum ſegete; iuxta vias quoq; ſecusq́; agrorũ ſepes, vt Matthiolus ſcribit, in Italia frequens prouenit: In Belgio in arenoſis maris littoribus non rarò reperitur. Theophraſtus huiuſmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λίμον, hoc eſt, famem adferens, frugum enim alimentum ad ſe trahit, ipſasq́; & extenuat, & incrementum ſumere, perfectéue adoleſcere, non ſinit. Sotioni ὀσπρολέων ſiue leguminum leo eſt, alijs κυνομόριον, à ſimilitudine canini genitalis, vt Plinius*

refert,

refert, Dioſcoridi verò ὀροβάγχη *nominatur. Eſt tamen & alia orobanche, quæ complexu ac circumligando ſe, legumina eruumq́ue enecat, quam Theophraſtus & Plinius peculiariter orobanchem nominant. In olerum, inquit Dioſcorides, numero eſt, & tum cruda tum cocta in patinis aſparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipſa citius percoquantur.*

DE AMBLATO NEOTTIA, ET ALIIS Limodori generibus. CAP. LXXVIII.

AD *limodori genera referenda ſunt quoque Valerij Cordi amblatum, & quam neottiam ex vernaculæ vocis ſignificatione dixeris. Sunt autem amblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & ſuccoſus, à cuius medio ſummum verſus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti caliculis ſquamoſis exeunt, omnes antrorſus & ad eandem partem ſpectantes: poſt quos parua acuminata vaſcula prodeunt, in quibus ſemen paruum. Radices habet ſucculentas, & ſquamis, vt limodori contectas. Naſcitur putri & vmbroſo ſolo, locis ſyluoſis.*

2 PROFERT *& neottia caulem abſque folijs, limodori colore quidem ſimilem, ſed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius ſummo floſculi veluti in paruam ſpicam congeſti, eiuſdem cum caule coloris. Radices multæ fibroſæ ſibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde* νεόττιαν, *auis nidum, & vulgò noſtrate Brabantica lingua* **vogels neſt** *nominarunt, Gallicè* nid d'oyſeau, *Germani autem* **margen drehen** *appellant.* λιμόδωρον, *vt diximus, genus quoddam eſt, quod forte etiam* λειμώδωρον *per* ει *prima ſyllaba, aut* λειμωνόδωρον *potius, haud abs re, quis nuncupauerit, veluti* τῶν λειμωνῶν δῶρον, *hoc eſt, pratorum donum:*

nam

Lathyraea squamaria ic Dod. pempt. 553

nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit, ac in ſyluis humidioribus, veluti & amblatum, quod eadem ex cauſa & λειμωνόδωρον eſſe poteſt. Sunt porrò & alia limodori genera, vt quæ à ciſti radicibus exit hypociſtis, & rapum quod paßim cum in ſuperiori, tum in inferiori Germania geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de ciſto & geniſta, ſuis locis agetur.

DE CASSVTHA. CAP. LXXIX.

CASSVTHA *plurimis lyrarum fidibus ſimilibus, longis repit cirris, aliâs craßitudine capreolorum ac clauicularum vitis, aliâs tenuibus ac capillamentorum quorundam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu, herbarũ fruticumq́ue ramulis ac folijs ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent, ſic vt, aut mole oneratæ ſtirpes procumbant, aut natiuo alimento deſtitutæ contabeſcant. Cirri autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit caſſutha paruos, cirros ipſos quibuſdam locis veluti ambientes, à quibus ſemina quædam exigua, ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla: radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, ſed fruticibus herbisq́ue tantùm innaſcitur. Reperitur Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in rubo, vepribus, lupulo & lino, maior, craßior & candidior: in thymo verò, thymbra, & alijs humilioribus ac durioribus, vt eryngio, geniſta, & alijs tenuior ac ruffior. Maiorem craßioremq́ue officinæ paßim cuſcutam appellant, nonnulli quòd linum amplectatur, podagram lini, doctiores caſſutham aut caſſytham, Geſnerus λινοδεσμὸν, Arabes* keſſuth *ac* chaſuth, *Brabanti vulgari ſua lingua* ſcorſte *&* vranghe/ *Germani*

mani **filtzkraut** & **todtern/flaſchſeyden**/ *Galli* goute de lin,& augurre de lin. *Minorem ac tenuiorem, quæ duriori thymo thimbræq́ſe implicat. Dioſcorides* ἐπίθυμον *nominat, officinæ nomen ſeruant: alij inter quos Actuarius ſolius thymi epithymum, quod verò thymbræ epithymbrum, & ſimiliter quod ſtœbæ innaſcitur epiſtœben nominauere, ſingularem cuique generi appellationem tribuentes. Videtur autem caſſutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum cadyta, quam Theophraſtus Syriacam herbulam tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibuſdam innaſcentem. Verum quum caſſutha non ſolùm non* βοτάνιον, *hoc eſt, herbula, ſiue exigua herba, ſed nec herba propriè videatur, vt quæ longioribus tantũmodo cirris conſtet, ac vitiũ ſiue morbus potius ſit, quàm herba: nec in Syria ſolùm, ſed nuſquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, ſed herbis citius, vel herboſis fruticibus, vepribusq́ſe implicet, cum cadyta non admodũ conuenit. Cadytas etenim, vt Theophraſtus ait;* βοτάνιον *eſt & Syriacum quidem, quod etiam arboribus innaſcitur, modo quo viſcum: ſtelis, hyphear, polipodium, & alia ſimilia quædam, de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quo de cadyta ſcribit. Meminit cadytæ Plinius quoq; lib.* XVI. *exemplaria quædam caſsythas, ſed emendatiora cadytas habent. Alij caſſutham ſiue cuſcutam, Dioſcoridis androſacem eſſe exiſtimant, ſed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſauolus in examine ſimplicium dilucidè commonſtrat: tametſi enim androſace* ἄφυλλος *ac ſine folijs ſit, alia tamen ac diuerſa à caſſutha eſt: nam maritima androſace eſt herba, breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirris, ab vna radice conſtãs plurimis, in quorum ſummo exigui naſcuntur folliculi ſemen continentes, amara inſuper, totaq́candida eſt, & non vepribus aut alijs herbis innaſcitur, ſed è terra, Muſa teſte, prodit. Probabilior*

ac

Margin notes: ἐπίθυμον. — ἐπιστοίβη. — Cadytas. — Plinij locus emendatus. — Androſace.

ac veroſimilior, eorum videtur ſententia, qui cuſcutam ſiue caſſutham, orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant: non quidem Dioſcoridis orobanches, ſed eius de qua Theophraſtus, & quam Plinius libr. XVIII. *ait, circumligando ſe, cicer enecare ac eruum. Hæc etenim orobanche caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur, erui videlicet caſſutha. Orobanchem ſiquidem Theophraſtus erui vitium eſſe ſcribit, eruumq́ ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq́ ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem aparinem facit, quod ea videlicet lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis, vel retibus totam capeſſat, ſicuti eruum orobanche ſiue eruangina, vt Latinè Theodorus Gaza vertit. Temperiem autem caſſutha habet calidam quidem remiſsiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem, ſecundi nempe ordinis, abſtergendi deinde facultatem, cum quadam adſtrictione coniunctam, & præſertim ea quæ in rubo reperitur. Parentis enim ſuæ, cuiq́ innaſcitur ſtirpis, naturam ac facultatem aliquam ſibi quoq; adſciſcit: quæ enim calidioribus herbis, thymo videlicet, ac thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, tenuiorumq́ partium redditur. Quæ geniſtam ſuperat, vrinas potentius mouet, & ad alui deiectiones magis efficax eſt: humidior quæ lino implicatur: adſtringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ rubo inſidet: quæ & propter hanc potentiam adiunctam, alijs ad iocinoris lienisq́ affectus merito præfertur: quum enim abſtergendi adſtringendiq́ facultates ſimul habeat, viſceribus iſtis in primis vtiliſsima eſt. Talia enim iocinoris lienisq́ oportere eſſe medicamenta, Galenus lib.* XIII. *methodi medendi abundè docet. Expedit autem hæc caſſutha iocinoris infarctus, lienisq́ obſtructi vitia: venas à pituitoſis bilioſisq́ corruptis ac ſuperfluis humoribus exonerat: vrinam mediocriter pellit: renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq́ obſtructio comitatur, ſuccurrit: febri-*

Orobanche Theophraſti.

Caſſuthæ ex rubo vires.

bus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & propriè infantiũ febribus, vt Meſues apud Serapionem ait: Qui & naturam caſſuthæ eſſe tradit, flauam bilem per aluum deducere: ac efficaciorem cum abſynthio præbere effectum: nimio deinde eius vſu ventriculũ grauari: Auicenna tamen non grauare eam, ſed fortem efficere ventriculum qui debilis ſit, ſcriptum reliquit, quod & nobis magis probatur. Epithymum, caſſutha de qua ſcripſimus, calidius eſt & ſiccius, ad tertium videlicet vtriuſque qualitatis gradum, Galeno teſte, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendiq́; efficaciori potentia præditum; lieni idcirco vtiliſſimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. *methodi ſcribit, valentiora lienis medicamenta eſſe debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò craſſiori vtitur alimento. Opitulatur igitur epithymum cunctis ferè lienis affectionibus: obſtructionibus ac ſcirroſis eius vitijs omnibus ſuccurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitialem, melancholiam, & potiſſimùm hypochondriacã efficax eſt, alioſq́; ab atra bile morbos exortos: prodeſt lue venerea, malignis vlceribus, elephantiaſi & ſcabie laborãtibus: datur etiam vtiliter aduerſus quartanas. Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Meſues ſcribunt, nec non pituitam,* Dioſcoride teſte. *Purgat item & inferiorem ventrem, quod in thymbra ac ſtœbe naſcitur, ſed facultate, vt Actuarius ait, eſt imbecillius.*

Epithymi vires.

DE GRAMINE, QVOD GRÆCIS ἄγρωστις dicitur. CAP. LXXX.

FOLIIS, *culmis, ac iuba paruæ harundini gramẽ iſtud haud multùm abſimile eſt: folia enim ei ſunt anguſta in*

acumen

acumen faſtigiata, harundinis quidem longè minora, pratenſis tamen graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, ſeſquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinq; genicula habentes: non ſpicam, ſed iubam fert, milij aut harundinis ſimilitudine, minores tamen ac rariores. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, nodoſis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesq́ proferunt. Naſcitur potiſsimùm in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac peſtis, agricolis ingratū: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas, flammis ne renaſcātur exurunt. Facilè enim licèt ſemiaridæ, terra obrutæ radices reuireſcunt: tam pertinacis eſt vitæ, & ægrè intermoritur. Floret æſtate vnà cum frugibus, autumno radices leguntur: rura Brabantiæ peen *nominant, alij* ledt gras/ *ac* knoop gras/ *Græcis* ἄγρωστις *eſt, Latinis communi nomine gramen; & nonnullis ad differentiam aliorum, gramen nodoſum.* ἄγρωστις *autem ab ipſis agris dicta putatur, qui Græcis quoq;* ἄγροι *nominantur. Appellatur porrò idem &* ἀμαξῖτις, αἰγικὸν, *ſanguinalis & vniola. Radix graminis mediocriter frigida eſt et ſicca, ſapore dulcis inſtar aquæ, acrè tamen quiddam exiguum ac ſubacerbum, vti Galenus ſcribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & veſicæ prodeſt: vrinam mediocriter mouet: calculos ſubinde pellit. Dioſcorides eaſdem gramini, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & impoſita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatē: calculoſa etiam circa veſicam excrementa conterit. Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potum, autumant.*

DE

DE ALIIS GRAMINIBVS.

CAP. LXXXI.

Svnt verò & alia graminum genera, quæ anguſtis folijs, & gracilibus quoq; exeunt culmis, quorum quædam lolij, aut milij, aut panici, aut alterius omnino frugis, nonnulla peculiarem, ac ſibi propriam ſpicam, aut iubam proferunt. Radices omnibus tenues, plurimis fibroſæ, capillamentis ſimiles, paucißimis longæ & ſerpentes. Naſcitur frequentius in pratis ac locis paluſtribus, non raro tamẽ & in montibus, & quibuſuis alijs incultis, aut deſertis locis virent. Hæc genera Theophraſtus πόας*, hoc eſt, herbas nominat. Eſt tamen &* πόα*, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, nõ ramoſa, quæ caule ſemen fert, vt frumẽta, & pleraq; olera. Huiuſcemodi autem gramẽ Latini generali ac cõmuni graminis nomine appellant, Gallis* de l'herbe *dicitur, Germanis ac Belgis* gras. *Paſcuntur id boues & iumenta, cùm viride, tùm ſiccum & iam fænum factum. Eſt etiam & in graminum genere, minimum quoddam ac tenuißimum, ſubinde vix palmum altum, cui pro folijs iunci ſunt tenuißimi, inter quos geniculati, & tenuißimi ſimiliter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginoſam, inconditamq́; ſpicam, aut potius* φόβην*, ſiue iubam, proferentes. Pro radicibus fibræ ſunt capillis ſimiles. Naſcitur non in paluſtribus, ſed tenui ac macro ſolo, locis aridißimis. Spicæ ſiue iubæ, Iunio & Iulio menſibus emicant. Gramen quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuiſſimis iuncis, folia ſimilitudinem habent. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginienſi Hiſpania gignitur, ſpecies fortè quædã eſt. Nam & huic ſparto, pro folijs, ſtyli iuncei ſunt,* Spartum herba. *lenti, obſequioſi, ad omnia vitilia vtilißimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, ſpartum iſtud, iuncus propriè eſt aridi ſoli: culmos etiam profert, in quorũ ſummo*

ſpicæ eminent, vti ex icone eius cognoſcere licuit, quam nobis nuper amicus noſter Carolus Cluſius oſtendit, vnà cum multarum aliarum rariſsimarum & nondum cognitarum ſtirpium imaginibus, in ſua per Hiſpanias peregrinatione diligentiſsimè obſeruatarū. quæ omnia ſimilitudinem huius graminis cum ſparto herba oſtendunt. Sed ſpartum altum & magnum eſt, gramen verò iſtud humillimum, & non ſparto aut iunco modò, verùm & gramine longè minus ac breuius.

DE GRAMINE LEVCANTHEMO. CAP. LXXXII.

LEVCANTHEMVM *gramen cauliculos gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terram niſi propè naſcentibus fruticibus fulciãtur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, contra ſe poſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, graminis tamẽ breuiora. Floſculi ſummis caulibus erũpunt plurimi, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, candidi, ex decem ferè exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum milio ſimile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti agreſtes ſerpunt, ſecus ſcrobes, agrorum aggeres, locis frutetoſis ac opacis crebrò reperitur. Floret Maio & Iunio menſibus, & non rarò ſerius quoq;. Recentiorum plerique euſragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab euſragia differt. Germani* augentrooſt graſʒ / *Brabanti* ooghentrooſt gras *nominant: cum* κραταιογόνῳ *autem Dioſcoridis, ſimilitudinem habet nonnullam, quod à nonnullis* κραταίογον, *à Theophraſto verò* κραταιῷ *appellatur. Nam folium quidem habet myagrio, quod à Dioſcoride melampyron quoq; dicitur,*

haud

haud multum diſsimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & ſemen exiguum: conueniunt etiam natales, nam ſimilibus cratæogoni locis prouenit. Quod vero ad vſum attinet, nullius quidem noſtris hac ætate gramen iſtud eſt. Qui verò pro eufragia eo vtuntur, non parum hallucinantur.

DE CRATÆOGONO, EX DIOSCOride & alijs. CAP. LXXXIII.

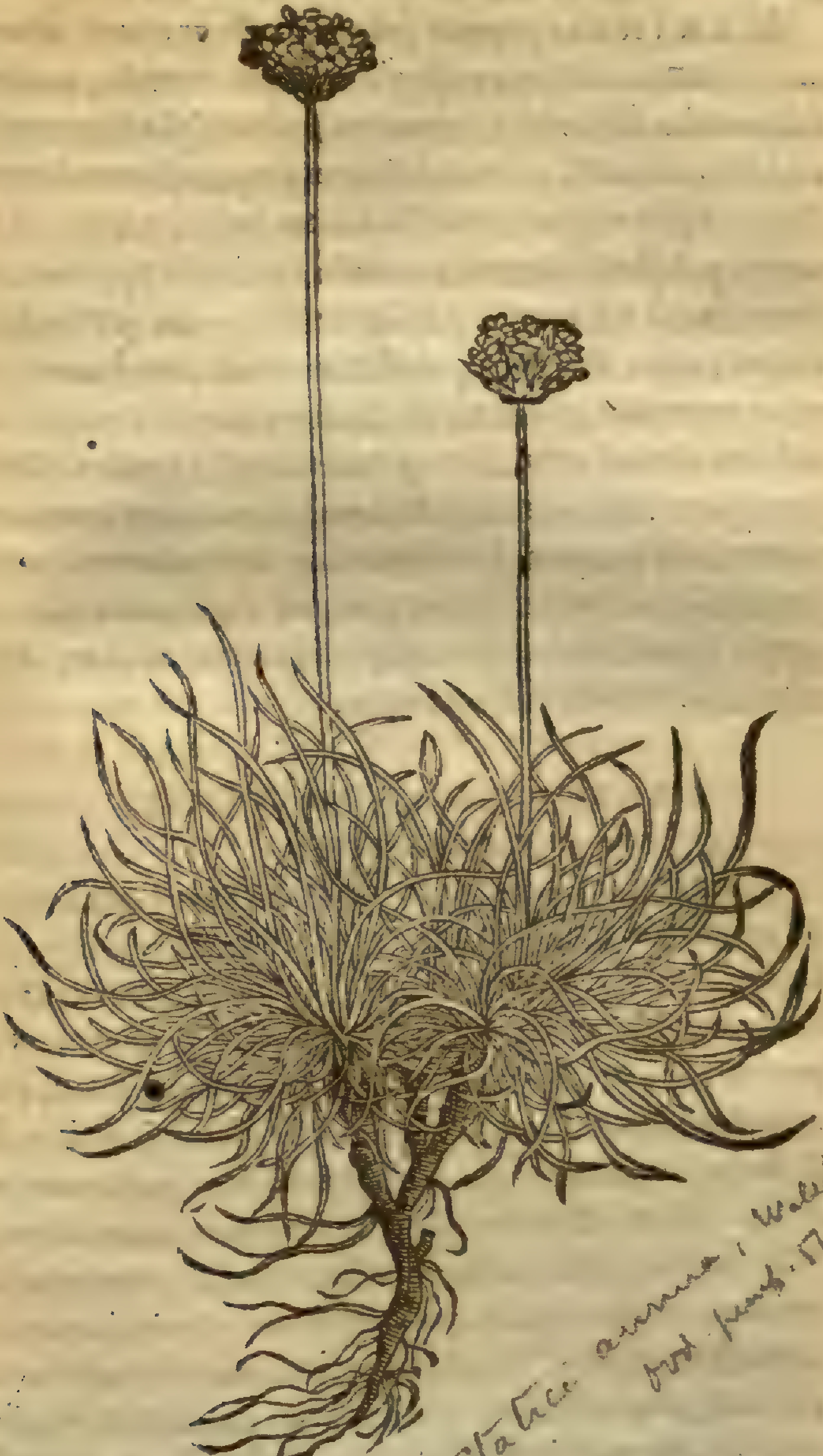
CRATÆOGONON, *vt Dioſcorides ait, folia habet melampyro ſimilia: caules ab vna radice multos, geniculatos: ſemen milio ſimile: naſcitur in vmbroſis ac fruticoſis, vehementer autem acre. Porrò, vt Theophraſtus tradit,* κραταῖος *naſcitur* ὥσπερ λίνον πύρινον, *hoc eſt, veluti linum triticeum, & fructum tanquam milium fert. Plinius autem cratæogonon non melampyri folio, aut lino pyrino: ſed ſpicæ tritici ſimile eſſe prodidit, non abſque errore: qui vti ſatis euidens eſt, ita & ſuſpicionem mouet, Theophraſti quoque locum corruptum ac vitiatum eſſe, ac pro eo, quod legitur,* ὥσπερ λίνον πύρινον, *legendum eſſe,* ὥσπερ μελάμπυρον: *præſertim quum lini pyrini, vel apud Theophraſtum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vſpiam reperiatur. Cæterum cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti admodum ſimilis milio. Traditum eſt à quibuſdam, Dioſcorides ſcribit, ſeminis huius potionem efficere, vt mulier maſculum pariat, ſi poſt menſium purgationem, priuſquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, ſimiliter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coeat.*

Plinij error.

Theophraſti locus corrigitur.

DE GRAMINE MARINO. CAP. LXXXIIII.

Mari-

Statice armeria

M 5

MARINVM *gramen folia pratenſis graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, folijs vidui, in quorum ſummo floſculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpuraſcentes, leucoij floribus tiguli minores. Radice nititur tenui & longa. Reperitur paluſtribus locis non procul à mari, pleriſq; etiam, vt fertur, iuxta Rhenum ac Moſam in Eburonum ac Vbiorum finibus; atque ibi non in paluſtribus modò, verùm in ipſis etiam montibus, præſertim vbi Cadmia ſubeſt. Tranſlatum in hortis diutinè permanet. A Maio menſe, vſque ad æſtatis finem floret. Gramen appellari poterit marinum aut montanum, alio nempe deſtitutū nomine; nam quum* μῶλυ@ *ſimilitudinem nullam habeat, propriè* ψευδομώλυ *eſſe non poteſt. Vſum habet nullum, floſculi gratiam aliquam obtinent, & coronis ſubinde adduntur.*

DE TRIFOLIO PRATENSI, CAP. LXXXV.

PRATENSE *trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, ſubinde nonnihil hirſutos, plurima ſui parte per terram ſerpentes, folia circa hos per interualla ex tribus ſimul hærentibus compoſita, quorum ſingularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora ſunt, quæ verò ſecundum caules enaſcuntur, oblongiora, & crebrò cādidiorem maculam* διχοτόμου, *Lunæ ferè ſimilitudine in medio habent. Flores in ſummis caulibus exeunt ab vmbella craßiori ac breuiori veluti ſpica, colore aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi, guſtanti dulces: ſemen in exiguis folliculis rotundum. Radix longa & lignoſa. Naſcitur in pratis ac paluſtribus locis, præſertim ijs, quæ ſubinde fluuiali aqua rigantur. Seritur & in aruis apud Brabantos nonnūquam huius generis trifolium: eſt hoc, eo quod in pratis gignitur,*

nitur, latius & procerius: floret Maio & Iunio, ac reliqua deinde æſtatis maxima ſæpenumerò parte. Græci huiuſmodi trifolium, τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινώμενον, & non rarò, λωτὸν ὁ ἐν χορτοκοπείοις nominant, Latinis trifolium pratenſe dicitur, Germanis wiſenklee vñ fleyſblumen/ *noſtris* claueren; *Gallis* treffle, *& veteri eiuſdem gentis lingua,* viſumarus, *vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, medicam, imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium perperam nominant. Trifolij autem huius, cùm folia, tũ flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinent. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, inteſtinorum raſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentosq́ adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi. Paſcuntur herbam cúm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli & agnelli. Flores apibus grati ſunt. Trifolium quoque inhorreſcere & folia contra tempeſtatem ſurrigere certum eſt, Plinius ait.*

DE TRIFOLIO BITVMINOSO. CAP. LXXXVI.

TRIFOLIVM *bituminoſum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus, vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli, in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronẽ deſinentia (quæ tamen ante caulem exeunt rotundiora ſunt) pratenſis trifolij, latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeunt cauliculi, vmbellas ferentes, ſcabioſæ vmbellis ſiue σκιαδίοις, minores, plenas florum, coloris cærulei, ſiue hyacinthini, id eſt, eius quem hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides*

tradit,

tradit, aliquatenus latum, hirſutum, & ab altera parte ſummoq́; cacumine, veluti apicem habens. Radix tenuis eſt & oblonga. Odorem herba, foliaq́; bituminis referunt. Naſcitur, Hippocrates non Cous, ſed Hippiatros ait, locis fragoſis, vt Ruellij conuerſio habet. In Belgio ac Germania, nuſquam ſua ſponte, ſed in hortis tantummodo ſatum prouenit, vbi Iulio & Auguſto demum menſe floret. Græci τρίφυλλον, *& vti Dioſcorides ſcribit,* ὀξυτρίφυλλον *nominant: plæriq;* μινυανθὲς; *alij* ἀσφάλτιον; *nonnulli* κνίκιον: *Nicander etiam* τριπέτηλον: *Romani trifoliũ acutũ aut odoratũ: noſtra ætas trifoliũ bituminoſum. Auicenna tariſilon eſt, nõ autem, vt quidam exiſtimãt, handacocha. Sub handacocha ſiquidem nomine Dioſcoridi lotos dictas comprahendit, vrbanam videlicet, ſylueſtrem, & Aegyptiam, quas vno capite inter ſe confundit. Deſcribit trifoliũ iſtud Scribonius etiam Largus cap.* CLXIII. *his verbis: Quod* ὀξυτρίφυλλον *Græci appellant, naſcitur hoc Siciliæ plurimùm, nam in Italiæ regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunæ portu, quum Britanniam peteremus cum Deo noſtro Cæſare, plurimùm ſuper circumdatos montes. Eſt autem folijs & ſpecie & numero ſimilis communi trifolio, niſi quòd huius pleniora ſunt, & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa prætenſe trifolium inuenitur. Vis autem trifolio, quod aſphalteon dicitur, calida & ſicca, Galenus ait, vti bitumẽ, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obſtructione iuuat, et vrinam menſesq́; prouocat. Hippocrates trifolium non ſolùm menſes prouocare, ſed & fætus cum ſumptum, tum appoſitum expellere tradit: Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, trifolium in vino albo bibendum*

dato,

dato, hoc etiam menſes educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de trifolio ſcribens) appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eijcit. Dioſcorides, ſemen, ait, & folia in aqua pota, pleureticis, vrinæ difficultati, comitialibus, ijs, qui aqua inter cutem principia ſentiunt, & hyſtericis auxiliantur. Dari autem debent ſeminis drachmæ tres, foliorũ verò quatuor. Præſidio etiam ſunt commorſis à ſerpentibus folia trita & ex aceto mulſo pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq́ decoctum, fotu dolores eorum finire, quos ſerpentes momorderint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à ſerpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut ſemina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioſcorides ait. At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerunt, vt ex plurimis compoſitionibus, lib. II. de antidotis apud Galenum videre eſt: Theriacis videlicet Aelij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei & Heræ.

DE TRIFOLIO ODORATO SIVE MELILOTO. CAP. LXXXVII.

TRIFOLIVM *odoratum, ſiue vt Pharmacopæorum officinæ nominant, melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo: folia ei terna trifolio aut citius fœnogræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt: ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum. Radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratũ, ac præcipuè flos eius, qui & ſicceſcentibus*

TRIFOLIVM ODORATVM.

tibus ipſis intenditur, exiguam quoque amaritudinem cum folia, tum flores guſtatu referunt. Eſt & alterum huius genus flore cãdido, caule, folijs & reliquis priori ſimile. Naſcitur lutea non in Germania, Gallia ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac ſubinde ſecus vias, locis aſperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, nonnunquam in hortis ſeritur. Nominant vtrumque genus recentiorum nonnulli trifolium odoratum: plerique trifolium equinum & caballinũ, quod videlicet ab equis auidiſsimè in pabulo expetatur: Germani groſſe ſteinklee / *id eſt, noſtra lingua,* groote ſteenclaueren: *item &* beren klee, *id eſt, trifolium vrſinum: Romani ac Hetruſci* tribolo, *vt Matthiolus ſcribit. Et prius quidem Saxifragam luteam Fuchſius, alij melilotum Germanicam aut officinarum, appellare malunt, quibus & poſterior melilotus alba eſt: vtuntur luteo hoc trifolio odorato, vniuerſæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis ac compoſitionibus, pro veterum vera meliloto: reprahendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram eam eſſe melilotum pernegant: quorum rurſus nonnulli nouum & veteribus incognitum trifolij genus: alij cythiſum veterum eſſe contendũt: verùm neutri horum veritatem videntur aſſequuti. Cum cythiſo enim exiguum ſimilitudinis habet, vt ex ipſa cythiſi deſcriptione, proximè ſequenti capite tradita ſatis euidens eſt: nec etiam prioribus ſeculis incognita ſtirps eſt. Nam etiam ſi non alterius (quod tamen non vereſimile) ipſius certè Auicennæ melilotos eſt, quam eandem cum Dioſcoridis meliloto eſſe, de viribus ac facultatibus eius, ipſius Dioſcoridis teſtimonium adductum, conuincit. Duorum autem generum melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi: vtramque odoratam,*

&

& nõnullæ amaritudinis participem, ac ſimul digerendi facultatem cum nõnulla adſtrictione habentem. Qualis vtiq; eſt præſenti capite delineata, qua officinæ & huius inferioris & ſuperioris Germaniæ, vtuntur. Qua de cauſa nec noua nec veteribus incognita ſtirps, ſed ipſa veterum veriſsima videtur melilotus: præſertim quum ei nullæ veræ meliloti notæ deſint, & in qua facultates ac vires omnes, meliloto à veteribus aſſcriptæ reperiantur. Eſt enim odorata herba, quæ & plenius reſiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat, qualem melilotum eſſe, Theophraſtus libr. de cauſis ſexto, XXII. & XXIII. cap. memoriæ prodidit. Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius eſſe, quæ in Campania naſcitur, Dioſcorides tradit, (color enim ad florem contrahendus, nam herba, Plinius ait, incana eſt) laudatiſsimam ſiquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore croco vicina eſt, & boni odoris; at eã, quæ in Campania, in luteum langueſcere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionum varietate. Iam & habet melilotus noſtras amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, meliloto ineſſe ſcripſit. Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, ſed & Galenus meliloto tribuit. Cataplaſmatis ſiquidem, ac emplaſtris digerentibus reſoluentibusq;, necnon cõcoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiſcetur. Quæ certè omnia ſatis luculenter oſtendũt, vulgarem melilotũ à veterum nõ diſcrepare, quam Græci quidẽ μελίλωτον; Latini Sertulam Campanã, Cato Sertam Campanam, plerique coronam regiam nominant. Copioſior autem, vt Galenus ait, in meliloto ſubſtantia eſt calida, quàm frigida; (primi videlicet ordinis calida & ſicca) habet etiam quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat. Dioſcorides melilotum tradit adſtringentem & malacticam vim

habere: At malacticam habet non propriam, ſed quatenus in inflammationibus, aut aliâs collectos humores diſcutit ac digerit: nam eatenus, quod durum eſt, ac tenſum emollit, quæ propriè nõ emollitio ſed digeſtio & per halitum diſcuſſio eſt, cuiuſmodi facultatem διαφορητικὴν *Græci nominant. Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præſertim, vt Dioſcorides tradit, circa oculos, vterum, ſedem, aut teſtes, cum paſſo cocta & impoſita: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut fænigræci farina, aut lini ſemine, aut tritici farina, aut capitulis papaueris, ſeridéue. Sanat idem recentes meliceridas per ſe in aqua: &* ἀχῶρας *ſiue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, vino aut galla illitus: ſtomachi item dolorem & cocta, & cruda, cum aliquo ex antedictis leuat. Aurium etiam dolores cruda expreſſa, ſuccus cũ paſſo inſtillatus, ſedat. Capitis dolorem quem* κεφαλαλγίαν *nominant, lenit, cum aceto & roſaceo irrigatum.*

DE CYTISO, EX DIOSCORIDE, Galeno & aliis. CAP. LXXXVIII.

FRVTEX *cytiſus eſt, vt Dioſcorides ait, candidus totus, vti rhamnus, (aut, vt Plinius, aſpectu canus, breuiterq́ſi quis exprimere ſimilitudinem velit anguſtioris trifolij frutex.) ramos ſpargit cubitales aut longiores, in quibus folia fænogræci aut loti trifoliæ, ſed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita erucam olent, guſtu cicer nondum maturum reſipiunt: Galenus libr. 1. de antidotis, cytiſum fruticoſam plantam eſſe tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam myrthi creſcunt. Theophraſtus* χαλεπὸν, *ſiue moleſtum eum eſſe ſcribit, ac omnia ſibi prope aßiſtentia enecare, ſed eo tamen valentiorem* ἅλιμον, *qui ipſum etiam cytiſum interimit. Materies cytiſi nigra eſt,*

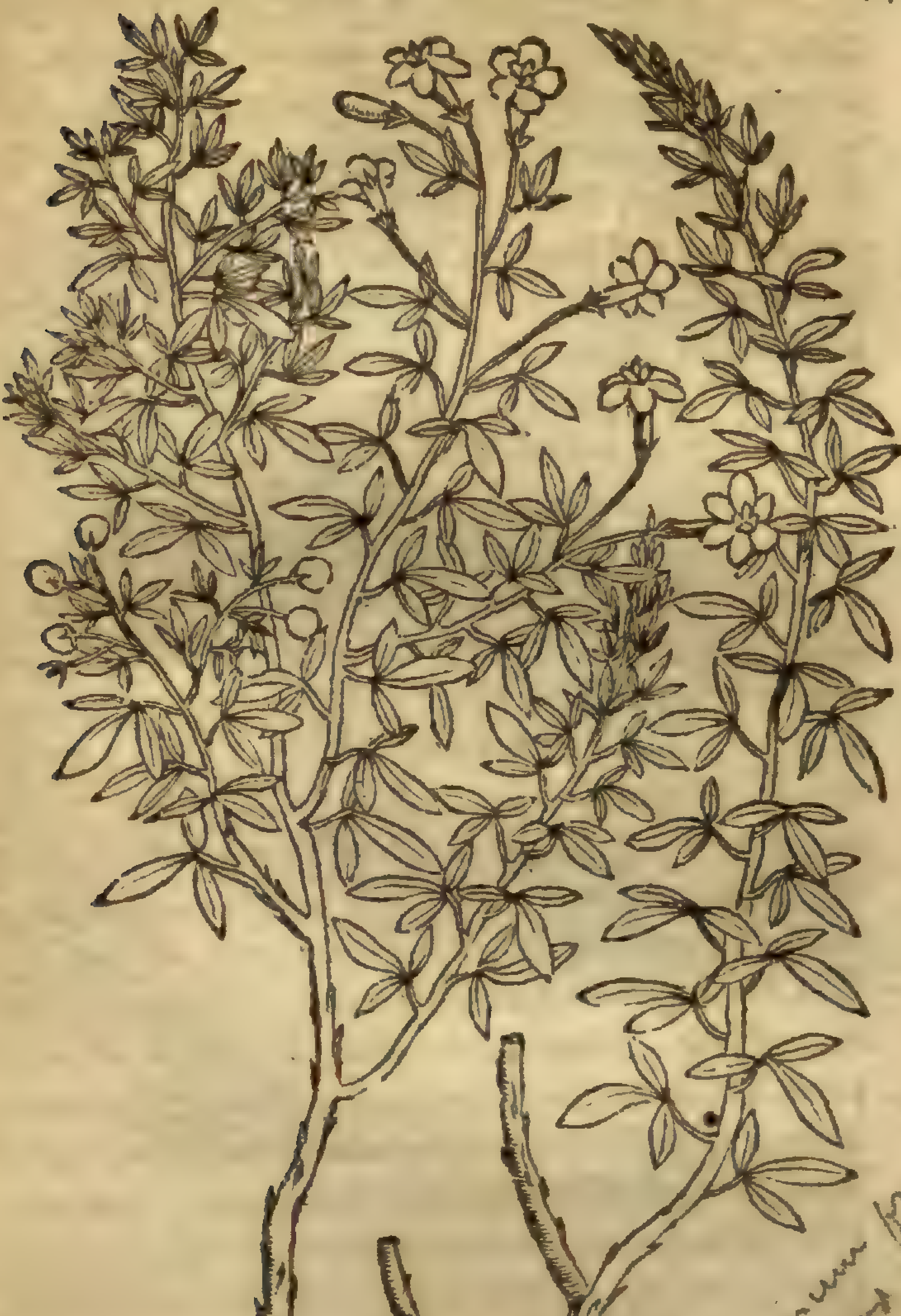
eſt, & proximè ad hebenum accedere videtur, vt Plinius poſt Theophraſtum *lib.* XVI. *refert.* Inuentus *eſt hic frutex in* Cythno *inſula,inde trāſlatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas,magno caſei prouentu, propter quod maximè miror rarum in* Italia*: nō æſtuum,non frigorum,non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit:* Idem, *Galenus in Myſia, qua parte Græciæ finitima eſt, tractum quendam occurrere,memoriæ prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, thymo,& origano refertum, alibi locum cytiſo plenum vidiſſe ſe,ſcribit. Satio autem cytiſi(Columella ait) vel autumno circa* Idus O*ctobris, vel vere fieri poteſt.* Cùm *terram benè ſubegeris,arèolas facito,ibiq́ue, veluti ocymi ſemen, cytiſi autumno ſerito,plantas deinde vere diſponito,ita vt inter ſe, quoquo verſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris,cacumina cytiſorum vere deponito,& ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatq́ue nouam frondem agere ceperit, ſarrito. Poteſt etiam ante Septembrem, ſatis commodè rariùs cytiſus ſeri, quoniam facilè in quouis agro,quamuis macerrimo comprahendit,& iniuriam omnem ſine noxa ſuſtinet.* Nuncupant *hunc fruticem Græci ac Latini* κυτισόνην, Theocritus *etiam* κυτιλὸν, *nonnulli* κυθίσον *per* θ, *alij* τηλίν. *A Cythno, aut vt alij, à* Cythiſa *inſula nomen,auctore Seruio,habet. Refrigerant porrò cytiſi folia, Dioſcoride auctore, tumores intra initia diſcutiunt,ſi cum pane trita imponantur: decoctum vrinam cit potum. Galenus cytiſi folia digerendi facultatem obtinere refert,aqueæ ac temperatæ miſtam,ſicut & maluæ. Mulieres,Columella ait,ſi lactis inopia premantur,cytiſum aridum in aquā macerare oportet,& quum tota præmaduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino,atq; ita potandum dari,ſic & ipſæ valebunt, & pueri*

abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates *cytiſum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. de natura muliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Ariſtomachus quoque Athenienſis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino dari iubet. Apes non defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Siquidem de cytiſo ſcriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex cytiſi flore plurimum mellis excerpere.* Columella *cytiſum etiam vtiliſsimũ tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi pecudũ, quod ex eo citò pingueſcit; & lactis plurimum præbere ouibus. Marcellus antiquus auctor, alium quendam cytiſum deſcribit, à ſuperiore differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; ſed mirum eſſe remedium tradit aduerſus iſchiadem & arthritim. Herba eſt vel fructetum, ait, quod maximè circa ſepes vinearum naſcitur, Latinè cytiſus dicitur, virgultis eſt ſubtortis vel curuis, folijs oblongis, benè virentibus, floribus concluſis, oblongis, albis vel etiam galbineis, benè olentibus, id eſt, mellito odore, fructetum ipſum ſemper virens æſtate atque hyeme.*

Cytiſus Marcelli.

DE TRIFOLIO FRVTICANTE. CAP. LXXXIX.

TRIFOLIVM *fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnaſcentias, ſubinde diuiſas: folia circa has proximè ab ipſis radicibus plurima, ſingulis pediculis terna, ſed medio eorũ maiore ac longiore, trifolijs anguſtiora & minora, ex nigro virentia, inferiori tamen parte viridiora: floſculi in ramulorum ſummo, exiguis inſident pediculis, lutei, ab anguſtiori*

ſtiori exigua veluti fiſtula, ſeſe in quinq; aut ſex foliola pandentes, bugloßi vulgaris floribus quodammodo ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, lentibus ſimilia. Radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non rarò progerminat locis. Reperitur iſtud trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum. Floret æſtate: autumno ſemen maturatur: frutex ipſe perpetuò viret, & viuiradice conſtat. Cytiſum plerique appellant, nos trifolium fruticans nominare maluimus: cum cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius deſcriptione ſuperiori capite ſatis manifeſtum; niſi Marcelli cytiſus ſit, cum quo aliquam fortè ſimilitudinē habere videri poßet, ſi flos qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus. Galbineus autē color idem videtur cum cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua veterinaria, lib. I. *cap.* XVII. *& lib.* III. *cap.* I. *eryngiū herbam deſcribens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem eryngij flos cæruleus & luteus. Sunt verò & nonnulli, qui trifolium iſtud polemonium eſſe exiſtimāt, quòd videlicet cum vulgaris rutæ, aliquam huius folia ſimilitudinem habere videantur. Polemonium enim rutæ eſt folio: ſed an paßim cognitæ & vulgò ſic dictæ, vel potius alterius & ſylueſtris rutæ, ex dictione Dioſcoridis non liquet. Quòd ſi autem vulgaris rutæ folio polemonium eſt, haud parum iſtud trifolium cum eo conueniet: nam præter folia ei ſatis ſimilia, flores complures in laxioribus veluti corymbis cohærent, fructus (qui ſæpe pro ſemine nominatur) niger, & radix alba, quæ omnia polemonio talia ſunt. Si verò alterius & ſylueſtris dictæ rutæ folio polemonium ſit, veluti veroſimilius, multum à polemonio trifolium iſtud aberit. Huius etenim rutæ folio, trifolij iſtius folium, parum ſimile eſt. Eſt autem hæc ſylueſtris ruta, ea cui ſimilia habent*

Galbineus color.

folia

folia hypericum, androſænium, anonis, centaurium minus: quæ in vetuſtis Dioſcoridis exemplaribus deſcripta reperitur, proximo loco à ruta, ſed in poſterioribus æditionibus inter notha caput eius reiectum eſt. Deſcribit autem polemonium, Dioſcorides quidem his verbis: Polemonium, aliqui φιλεταίριον, *Cappadoces* χιλιοδύναμιν *appellant, cauliculos habet tenues,* τεταρζώμενος *(pinnatos reddunt interpretes) folia paulò maiora quàm rutæ, ſed longiora, ad polygoni accedētia: in ſummo veluti corymbi ſunt, in quibus ſemen nigrum, radix cubitalis, & alba ſtruthij radici ſimilis. Exemplaria vulgaria vbi legitur,* πρὸς τὰ τȣ͂ πολυγόνου, *addunt,* ἢ τῆς καλαμίνθης, *ſed perperam id, ex alterius polemonij deſcriptione acceſſit: Plinius certè in polemonij deſcriptione, calaminthes non meminit, ſed nec polygoni. Eſt autem alterum polemonium cuius Abſyrtus meminit, quod latioris calaminthæ ſimilitudinem refert, ſed magis incaneſcit, amarius eſt, odoremq́ grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur: cum hôc autem, trifolium fruticans multò minus, quàm cum priore conuenit. Porrò trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantiū cuiquam, multò minus apibus, quod ſciatur, gratum.*

Polemoniū Dioſcoridis.

Dioſcoridis locus emendatus.

Polemoniū Abſyrti.

DE TRIFOLIO ODORATO ALTERO, SIVE LOTO SATIVA.
CAP. XC.

TRIFOLIVM *odoratum alterum, cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcentias multas: folia ſingulis germinationibus trina, trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis: flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſe-*

quuntur capitula, in quibus ſemen fœnogræco minus. Radix fibroſa eſt. Tota herba cum caulibus & folijs, trifolio non ſolùm bituminoſo, ſed & pratẽſi candidior eſt, odorata item eſt & aroma cum grauitate quadam ſentit, & plenius reſiccata quidem, qui in decerpta aridaq́ diu etiam odor inhæret, & pluuioſa ac humenti cœli conſtitutione intenditur. Fertur virens atque creſcens ſepties in die odorem mutare, vnde & Germanicè ſieben gezeiten kraut/ *annoſæ anus ipſum appellant. Floret Iunio, Iulio ac Auguſto eiuſdem quo ſatum eſt, anni menſibus: in hortis cum in ſuperiori, tum in inferiori Germania, in Italia, Gallia, ac alijs in regionibus ſeritur: trifolium vulgò odoratum appellant, Germani, vt diximus,* ſieben gezeiten/ *noſtri* ſeuen ghetijcruyt/ *hoc eſt, ſeptem temporum herbam, Galli* treffle odoriferant *dixerint. Lotus videtur vrbana, ſiue ſatiua, de qua Dioſcorides lib.* IIII. *quæ Græcis* λωτὸς ἥμερος, *& à quibuſdam* τρίφυλλον, *ab alijs* τριπόδιον *nuncupatur. Vim autem vrbanam ſiue domeſticam lotum mediocriter concoquendi, & reſiccandi poßidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatisq́ coniugatione mediam quodammodo ac temperatam eſſe. Quæ certè facultates in hoc odorato trifolio euidenter conſpicuæ ſunt. Dioſcorides, extractus, aït, ſuccus addito melle oculorum argemas, nubeculas,* λευκώματα *(albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obſcurant, expurgat: noſtri oleum in quo folia floresq́ odorati huius trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocœlas, bubonocœlasq́ plurimùm commendant. Interponitur & arida herba veſtimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.*

DE TRIFOLIIS CORNICVLATIS. CAP. XCI.

1 CORNICVLATORVM *trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus, circa quos foliola incana, trifolij, minora & anguſtiora: flores habet ſplendentes auri penè coloris, in ſummo virgularum, in exiguis veluti ſpicis aut iubis, ochri floribus minores, cæterùm figura aſſimiles: poſt flores ſiliquæ tres aut quatuor ſuccedunt, paruæ, oblongæ, tenues, teretes ac anguſtæ, in quibus ſemina parua & rotunda. Radix durabilis naturæ, dura, ac lignoſa, ſingulis annis regerminat.*

2 *Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longos: & folia trifolij aut fænogræci, in ambitu ſerrata: flores luteos, pallentes, in ſciadio ſiue vmbella pratenſis ferè trifolij ſimilitudine, poſt quos ex ſingulis vmbellis complures exiguæ lunatæ ac corniculorum modo recuruæ ſiliquæ exeunt, in quibus ſemina parua, ſapore ac forma ſeminis geneſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibroſis.*

3 *Tertium genus caule, folijs, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, ſimile, flores autem maiores, & in luteo ſplendidiores, ſiliquæ verò ei longiores, ex ſingulis tres, aut quatuor, auium vnguibus perſimiles, in quibus ſemina rotunda, vt arachi. Naſcuntur hæc genera, pluribus Germaniæ locis ſua ſponte, primũ Belgio familiarius eſt, vbi ſecus vias, & agrorum margines paßim reperitur: florent æſtate. Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari poſſunt, aut loti ſylueſtres. Differunt tamen non parum, à Dioſcoridis ſylueſtri loto, quæ in Lybia prouenit. Nam Dioſcoridis ſylueſtris lotus, caule eſt bicubitali, & ſæpe maiori: alis multis: folijs trifolij pratenſis: ſemine fænogræci, multò minore, guſtu medicato: Quale in totum nullum horum corniculatorum trifoliorum*

Sylueſtris lotus.

Lotus corniculata

foliorum eſt. Habent autem iſta corniculata trifolia, cum Serapionis, aut Yſaaci meliloto ſimilitudinem maximam. Serapio enim ex Yſaaco melilotum deſcribẽs, vaginas ipſam facere ait, veluti & iſta trifolia faciunt, quam ob cauſam (cæteris notis non repugnantibus) Yſaaci & Serapionis meliloti videntur: non tamen idcirco Dioſcoridis, aut Galeni, licèt tamen has inter ſe Serapio confundat, vt ſæpe multas alias confundere Arabibus proprium quodammodo eſt vitium. Differentiam vtriuſque, ipſe ſiue Yſaac, ſiue Serapio oſtendit, vaginam & ſemen huius meliloti præcipuè commendans: nam alterius meliloti floribus potiſsimum, veteres Græci vſi ſunt non ſiliquis aut ſemine, vt ex emplaſtrorum malagmatum, & aliorum compoſitionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidens eſt. Meliloti ſiquidem quod à Dioſcoride deſcribitur in floribus præcipua facultas eſt. Deſcribit autem melilotum ſuam ex Yſaaco, Serapio his verbis: Alchilel, ſiue Melich (ita enim melilotum Arabes hi nominant) herba eſt, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius ſunt ſubtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas ſubtiles, rotundas [ſicut virgæ puerorum paruulorum] & ſunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis ſinapis, & quòd de ipſa adminiſtratur, ſunt illæ vaginæ, cum eo, quod eſt in eis ex granis. Quæ certè deſcriptio iſtis corniculatis trifolijs ſatis

Melilotus Yſaaci aut Serapionis.

[ ] Videtur redundare.

1 *reſpondet, & præſertim primo ac tertio generibus. At primum horum Germani* wilden klee / ſteinklee / unſer frauwen ſchuchlin / vnd vogels wicken *appellant: noſtri* ſteenclaueren *&* vogels vitſen: *nonnulli herbam leporinam: Fuchſius melilotum Germanicam facit.*
2 *Alterum genus idem melilotum Italicam, & Germanis* welſcher ſteinklee *nuncupat, & cum vera meliloto conuenire exiſtimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.*

nicat. Facultatem autem primum genus poſſidet euidenter 1
adſtringentem, frigidum ac ſiccum natura ſua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari deſiderant. Cæterorum duorum non ita explorata, aut cognitæ nobis vires ſunt.

DE TRIFOLIIS COCHLEATIS, HOC eſt, quorum ſiliquæ teſtæ cochlearum ſimilitudine, in vertiginem tortæ ſunt.

CAP. XCII.

HVIVSCEMODI *trifoliorum duo potiſſimum ſunt genera: cauliculos habent tenues, rotundos non erectos, ſed per terram repentes: folia trifolio ſimilia, verùm minora, teneriora, & priori generi per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in ſummo pediculorum: radices*
tenues: fructus vni quidem eſt latior ac breuior, aliquot cir- 1
cumuolutionibus in ſpiras cochleæ modo contortus: alte- 2
rius verò & in nonnullas quoque vertigines tortus, ſed longior, & breuibus aliquot, veluti ſpinulis, echini alicuius modo aſper. Semina in vtriuſque ſiliquis parua, candida, nonnihil recurua. Galli huiuſcemodi trifolium l'herbe au limaſſon *nuncupant. Recentiorum plerique hæc trifolia medicas eſſe iudicant, nos trifolia cochleata appellare maluimus, à ſiliquis cochleæ alicuius modo conuolutis: nam cum medicæ deſcriptione (licèt fortè ſimilitudinem aliquam habeant) in totum tamen non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multum excedit, ſemen verò quod in ipſis continetur, non modò lentis formam non habet, ſed nec magnitudinem, multò lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc trifolia nec requiruntur,*

tur, nec vtilia habentur, ita vt his de cauſis (præter alias rationes) non eſſe veras medicas, abundè conſtare videatur.

DE MEDICA. CAP. XCIII.

E x *trifoliorum genere & medica eſt. Virgulas hæc ſiue cauliculos habet complures, rotundos, virentes, folia trifolio ſimilia, circa caules minora & contractiora: flores in vmbella, breui, craſſæq; ſpicæ quodammodo perſimili exeunt, pratenſis trifolij anguſtiori & minori; colore vt plurimùm in ceruleo purpurei: ſequuntur inde ſiliquæ, ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine quoque intorta; ſed multò, quàm cochleatorum trifoliorũ anguſtiora, lentis videlicet tantùm latitudine aut paulò ampliori, ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum. Radices ſubſunt, vti aliorum trifoliorũ, longæ, tenues, & lignoſæ. Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, & flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconenſis Hiſpaniæ prouincijs, in agris ſeritur, vbi crebrò ſingulis æſtiuis mẽſibus reſecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat. Semen illinc tranſmiſit Carolus Cluſius, quod in horto variarum ſtirpium generibus inſtructiſſimo verè nobilis viri D. Ioannis Brancion, Mechliniæ, hoc anno à natiuitate Chriſti* M. D. LXV. *feliciter adoleuit. Serendam medicam, Varro ait, in terra non nimium arida, aut varia, ſed temperata. Palladius Aprili menſe, ſerendam eſſe medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi. Appellant hanc herbam Græci* μηδικὴν, *Latini ſimiliter medicam, Caſtellani* mielguas, *Valentini ac Catalani* alfafa, *voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps*

Auicen-

Auicenna medicam cot, alaſeleti & alfaſfaſa *nominat: Veram autem & legitimam hanc eſſe medicam, ipſa medicæ dilucida apud Dioſcoridem deſcriptio, euidenter oſtendit, quæ talis eſt:* μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῇ ἐν χορτοκοπίοις, προάγουσα δὲ στενοφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπιστραμμένον ὡς κεράτιον, *hoc eſt, Medicæ quum recenter prodijt ſimilis eſt trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora, caules producit trifolio ſimiles. quibus fructus accreſcit lentis magnitudine, corniculi modo intortus. In qua deſcriptione* σπέρματος *nomen ad totum fructum (vt non raro aliâs) referendum, qui, vti ſcripſimus, lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert. Nominatur autem medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.*

σπέρμα.

2 *In medicæ verò nomen & appellationem recipi quoq; poſſe nonnullis videtur trifolij quoddam genus, quod in Germania ac Belgio ſecus vias, agrorum margines, in agris frumentarijs, ac ſubinde in hortis reperitur: cauliculi huic ſunt tenues: folia ex interuallis trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis ſeminibus congeſta: radix tenuis eſt & fibroſa: plurima æſtatis parte floret. Plerique noſtrate idiomate* ſteenclaueren / & *Germanico* ſteinklee *nominant, proprius tamen* veltklee & veltclaueren / *, ac Latinè trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, medicæ eſſe ſpecies, propter ſeminis cum lente aliquam ſimilitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas contractum: vnde manifeſtum eius cum medica*

Trifolium agrarium.

medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt. Facultatem autem medica frigidam habet, ea de cauſa, quibus refrigeratione opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

DE TRIFOLIO CANDIDO. CAP. XCIIII.

CANDIDVM *trifoliũ, rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut altioribus: folia ei trifolio, aut fænogræco minora, in ſingulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpuraſcentes. Radix lignoſa & viuax eſt. Tota herba, vnà cum caulibus & folijs, ab vtraque parte, incana eſt, & molli tenuiq; lanugine hirſuta. Naſcitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliundè inuecta, floret hîc ſub finem æſtatis. Studioſorum plerique glaucem, alij cytiſum faciunt, nonnulli Scribonij oxytriphyllon. At Scribonij oxytriphyllon à trifolio bituminoſo non differt: Cytiſus verò frutex eſt, vti paulò antè ſcripſimus, lignoſus, apibus & iumentis grauis, at iſtud trifolium nec lignoſum eſt, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum eſſe, obſeruari potuit. Cum glauce autem ſimilitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus ſuis ſerpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante ſunt longiores. Deſcribit verò glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus* εὐγάλακτον *vocabatur, cytiſo & lenticulæ folijs ſimilis, auerſa candidiora (ſuperna virent, Dioſ. addit) rami in terram ſerpũt quini, ſeniue admodum tenues (dodrantales, Dioſcorides) ab radice: floſculi purpurei exeunt, inuenitur circa mare.* Glaux.

Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibuſdam non γλαῦξ, *ſed* γλᾶξ *aut* γάλαξ *pronunciatur: hæc, inquit Dioſcorides, decocta cum farina hordeacea & ſale, & oleo, & in ſorbitione exhibita, extinctũ lac reuocat: eamq́ quæ hauſerit, Plinius ſuperaddit, balneis vti cõuenit. At candidũ trifolium cuius facultatis ſit, aut ad quæ vtile, incompertũ.*

DE LAGOPO. CAP. XCV.

LAGOPVS *caule enaſcitur rotundo, erecto, folijs trifolij minoribus, paucis: paniculas, ſiue ſpicas, in ſummo cauliculorum & ramulorum gerit, molles, lanuginoſas, leporinis pedibus ſimillimas: flores vt plurimùm luteoli: ſemen paruum: In ſegetibus & hortorum areis Iulio & Auguſto menſibus reperitur: & quibuſdam locis maior & altior, alijs minor & humilior: Græcis* λαγώπους, *Latinis leporinus pes, & pes leporis, à ſimilitudine dicitur, Germanis* haſen fuſz/katzen klee: *noſtris* haſen pootkens *&* haſen voetkens: *Gallis* pied de lieure: *nonnullis trifolium humile: quibuſdam Hippocratis* λαγώπυρος *videtur. At* Lagopyrus. *lagopyrus, non trifolio, ſed tritico ſimilis eſt vbi areſcit, & folio paruo velut olea, ſed longiore, vti Hippocrates ſcribit. Adſtringit autẽ lagopus & exſiccat: vim habet, Dioſcorides ait, ſiſtendi aluum, cum vino pota; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.*

DE TRIFOLIO ACETOSO, CAP. XCVI.

HVMILIS *herba trifolium eſt acetoſum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum ſingulis tria inſident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, ſapore acida, quorum ſingula cordis effigiem quadamtenus referunt. Flores in breuibus pediculis inter folia è radice proſiliunt, candidi, quinq; foliolorum, poſt quos capitula ochris minora, pentagona, in quibus ſemen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruffa. Naſcitur locis ſyluoſis, humidioribus, iuxta arborum radices, ac circa aquoſa, & nõ rarò petroſa loca: floret Aprili & Maij initio. Trifolium nominant acetoſum, officinæ & vulgò*

vulgò Alleluya, & panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo veſcatur, aut quia hoc erumpente, ac florente vocem potiſſimùm edat, quo etiam tempore Alleluya in templis cani conſueuit. Alexander Benedictus vulgò alimoniam vocari tradit, Germanis ſaurerklee / buchklee buchampffer / buchbrot / guckgauchklee / gauchklee / *&* haſenklee: *Belgis* coeckcoeckxbroot: *Gallis* pain de cocu *appellatur. Plinio oxys dicta putatur, de qua ſic lib.* XXVII. *cap.* XII. *Oxys folia terna habet, datur ad ſtomachũ diſſolutũ, edunt & qui enterocælem habent. Galeno autem lib.* IIII. *de ſimplicibus, oxys eadem quæ & oxalis. Dicitur Plinio oxys etiam, iunci ſpecies. Porrò temperiem trifolium habet acetoſum, frigidã & ſiccam. Putridis ac fœtidis oris vlceribus medetur: ſitim arcet, & eadem, quæ oxalis poteſt.* Oxys Plinij.

DE TRIFOLIO AVREO.
CAP. XCVII.

AVREVM *trifolium abſque caule herba eſt: folia habet lata, magnitudine foliorum aſari, ſed in tres diuiſa partes, & magno alicui trifolio ſimilia, inter quæ medij ex ipſis radicibus graciles, tereteſq́; ſubhirſuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum ſummo ſinguli floſculi, forma & magnitudine, ranunculi hortenſis floribus ſimiles, colore cæruleo diluto, ex ſenis, ſepteniſq́; foliolis commiſſi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis ſtaminibus candidis circumdatum, in quo ſemen deinde naſcitur paruũ candicanſq́;, quod ſua ſponte maturum exilit. Radices ſubſunt graciles, numeroſæ, nigræ, & in diuerſa tendentes: folia hyeme permanẽt: flores, ſi cælum clemens fuerit, Februario medio erumpunt; ſin rigidius: menſe Martio. Semen Maio matureſcit. Poſt florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auerſa parte nonnihil purpureſcunt, ſed minus quàm cyclaminus minor.*

Naſcitur pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in ſyluis vmbroſis, inter fruteta: in inferiori hac non niſi ſatum prouenit. Herbarij noſtræ ætatis hepaticam appellant, Germanicè **edel leberkraut**/ item & **guldenklee**/ hoc eſt, trifolium aureũ, noſtris **edel leuercruyt** & **gulden leuercruyt**/ Gallis hepatique: Baptiſta Sardus, Trinitatem & Trini-

βάλαρις. tatis herbam nominat. Sunt qui βάλαριν eſſe ſuſpicentur, quam trifoliam herbam eſſe Heſychius ſcribit. Sed Balaris deſcriptione nuſquam extante, nihil definiri poteſt. Refrige-

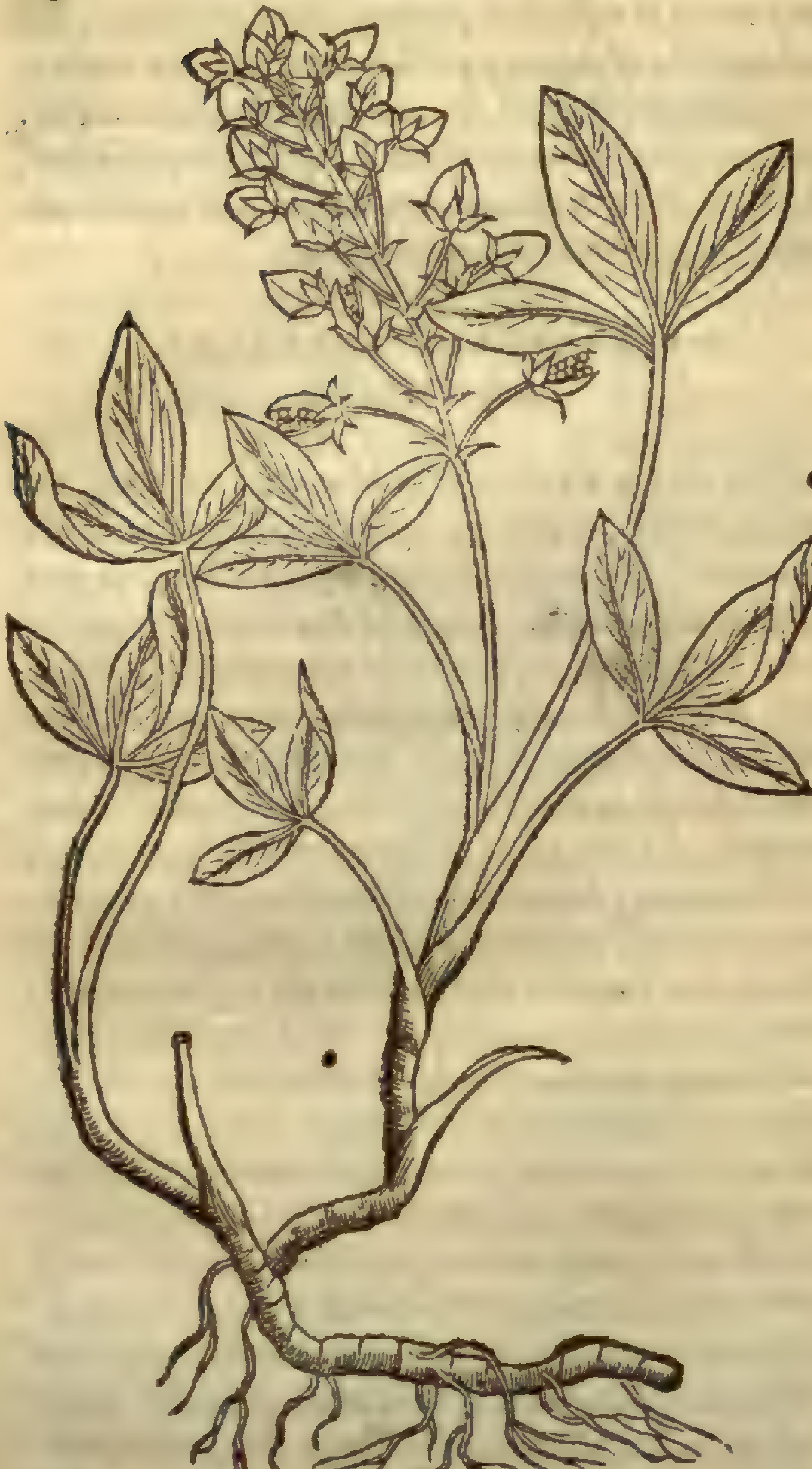
randi

Anemone hepatica. L.
Ord. pen. 579 Hall. helv. n. 1152

randi autem ac reſiccandi potentia cum adſtrictione, hæc herba prædita eſt, hepati per caliditatem debilitato conferre fertur, nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert. Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, ſi reſiccatæ puluis cochlearis menſura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

DE TRIFOLIO PALVSTRI. CAP. XCVIII.

PALVSTRE trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte poroſis: folia ei lata, glabra & carnoſa, faſelorum, ſiue bœnarum folijs ſimilia, niſi quod in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantum vt trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemen ruffum milio ſimile: radicibus ſerpit pluribus, geniculatis, intus candidis, & poroſis, in diuerſa tendentibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promunt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Saporem habet ſemen nonnullæ amaritudinis participem. Naſcitur vliginoſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo. Germani biberklee/ id eſt, Caſtoris trifoliū, ſiue trifolium fibrinum nuncupant: Belgæ autem à ſimilitudine foliorum cum bœna ſiue faſelo, bocrboonen/ hoc eſt, faſelum hircinum aut bonam hircinam: Recentiores trifolium paluſtre nominant. Cum iſopyro autem non exiguam ſimilitudinem habet, nam phaſiolo, ſiue faſelo, folijs ſimillimum eſt, ita vt propter hanc quoque ſimilitudinem, vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, faſelus nūcupetur hircinus. Iſopyron enim & phaſiolum dici, propter eam quam cum phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus

bus ratio: & in illius quidem, τῷ κατ᾽ ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν, id eſt, quod in ſummo folio clauiculas ferat. In huius vero, quoniam folium, quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori, perperam acceßiſſe, ſatis manifeſtũ: nec etenim faſeli, nec faſeoli, ſiue dolichi, foliũ clauiculas habet, & aniſi folium, præter quod clauiculis careat, cum faſeli aut etiam faſeoli folijs, nullam habet ſimilitudinem. Emendandum igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum: Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ καυλοῦ, λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν, hoc eſt, Iſopyron aliqui phaſiolum nominant, à ſimilitudine phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu melanthio ſimilis. Quod verò deinde ſequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, id eſt, foliũ verò aniſo, aut acceſſorium ſimiliter eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſiquidem folium Iſopyri aniſum referre non poteſt, quum phaſioli folijs ſimile ſit: ſed veroſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribaſij enim liber ex Dioſcoride tranſſcriptus, hoc poſtremum non habet. Atque hoc quidem modo, Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, trifoliũ paluſtre ei tam ſimile eſt, vt non aliud quàm verum iſopyrum videatur. Iſopyri autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſsim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incidit humores craſſos, cum hoc, vt corpora contrahat & conſtringat.

Dioſcoridis & Plinij loca emendata.

DE CRISTA GALLI. CAP. XCIX.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis criſtæ galli eſt: folia anguſta per ambitum crenata: flores lutei aut candidi,

didi, inertis vrticæ haud multum abſimiles: ſemen latum, colore nigrum aut ſubluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. Radix tenuis & parua. Naſcitur in aruis & non rarò in pratis, vtrobiq; inutilis & vitioſa: plurima æſtatis parte floret, Belgæ ratelen *&* geele ratelen *nominant, & pleriq;* hanecammekens/ *vulgò Latinè criſtam galli, & gallinaceam criſtam, Germani* geel rodel. *Videtur nonnullis* ἀλεκτωρολόφος *veteribus dicta, aut mimmulus herba. De priore Plinius lib.* XXVII. *cap.* V. *ſic: Alectorolophos, quæ apud nos criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis. Mimmulum autem in pratis peßimam, ſiliquis etiam dirā ferendis tradit, lib.* XVIII. *cap.* XXVIII. *Sed alectorolopho ſimilior, quàm mimmulo, criſta galli noſtra videtur. Quæ autem hac facultate aut potentia prædita, cognoſcere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.* Alectorolophos. Mimmulus.

DE FISTVLARIA. CAP. C.

FOLIA *fiſtularia parua habet, crebris inciſuris criſpa; caules tenues, breues, quoſdam per terram ſerpentes, alios erectos, circa quos flores vt criſtæ gallinaceæ, ſed minores & colore rubentes, ſiliquæ deinde haud abſimiles, paruæ, in quibus ſemen latū, & nigricans: radix tenuis & fibroſa. Naſcitur in vliginoſis pratis: herba non ſolùm parum vtilis, ſed & noxia, ac pratorum ipſorum vitium. Maio ac Iunio menſibus cum flore ac valuulis reperitur. Germanorum plerique* braun rodel/ *alij* leußkraut *&* braun leußkraut/ *Græcè* φθίριον, *Latinè pedicularem ab effectu nominant, quod pecori ac iumentis, quæ in pratis, vbi hæc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat, noſtri* roode ratelen/ *recentiorum nonnulli fiſtulariam, non pauci criſtam etiam*

galli

galli appellant. Cũ mimmulo Plinij plus ſimilitudinis, quàm ſuperior habet. Creditur ad fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes, & aliunde profluentem ſanguinem, in vino auſtero decocta, potaq́ʒ ſiſtere.

DE TRIBVLO TERRESTRI.
CAP. CI.

TERRESTRIS *tribulus, quem nunc deſcribimus, caules promit tenues, folioſos, circa quos folia ex multis vni coſtæ adnatis congeſta, mochi ſiue ſatiui ciceris aut citius lentis folijs ſimilia: fructus ſecundum caules, poſt quinq; foliolorum floſculos, iuxta foliorum exortus, à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac ſpinis horridi, in quibus ſemen; radice nititur fibroſa. Apud Hiſpanos in aruis frequens, frugibus infeſtus, ſed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potius, quàm inter terræ peſtes numerandus: reperitur & plerisque Italiæ ac Galliæ locis: fructus æſtate perficitur.* τρίβολος *Græcè, & Latinè tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis naſcentis* τρίβολος χερσαῖος, *& tribulus terreſtris. Eſt autem terreſtris tribulus Theophraſto duplex, vnus folio exit ciceris: alter ſpinoſo cõſtat, hunc* φυλλάκανθον *appellari ait, ſerius germinare, & ſemen nigricans in lobo ferre: illum verò* πρώϊον *ſiue præcoquũ eſſe. Cum* πρωΐῳ *autem, qui hoc loco deſcriptus, magis conuenit. Quem & terreſtrem Theophraſti tribulum,*

Tribulus terreſtris Dioſcoridis.

non omnino abs re, quis nuncupauerit. Dioſcorides enim, qui vnius terreſtris tantùm meminit, hũc omiſit. Suũ ſiquidem tribulũ, non ciceri, ſed portulacæ, ſimilia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, *ſiue tenuiores teneroſq́ʒ ramulos, per terram ſtrata, in quibus ſpinæ acerbæ & duræ. Qui certè tribulus* φυλλακάνθῳ, *altero videlicet Theophraſti*

tribulo;

tribulo, magis ſimilis eſt, quàm πρωΐῳ ſiue præcoquo. Cæterùm in terreſtri tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adſtringens, auctore Galeno, ſuperat: fructus eius quum tenuiũ ſit partiũ, potus lapides in renibus cõminuit. Terreſtris

tribulus

tribulus, Dioſcorides ait, drachmæ pōdere epotus & impoſitus commorſis à vipera opitulatur; auxiliatur etiam aduerſus venena cum vino potus; decoctum eius reſperſum pulices necat.

DE TRIBVLO AQVATILI. CAP. CII.

AQVATILIS *tribulus caules habet longos, inferiori & ea quæ ſub aquis eſt parte graciliores, adhærentibus quibuſdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis; iuxta verò aquæ ſuperficiem craßiores & folioſi, quorum longitudo lacuum & locorum in quibus gignitur, profunditatem conſequitur, in ipſo enim fundo capillamentis nonnullis figitur, ſumma autem parte aquæ ſuperficiem contingit: folia lata ſunt populeis aut vlmeis quodammodo ſimilia, ſed breuiora & forma quodammodo rhombi, per oras crenata, inter quæ floſculi exeunt, deinde fructus auellanis nucibus maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis, ſpinoſi, in quibus nucleus candidus, guſtu non ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaq; contritus in panem, vt fertur, cogi poteſt.* In Germania *ſuperiori, vt* Cordus *refert, in lutoſis lacubus & vrbium foßis, quibus limoſus ſubeſt fundus, naſcitur: apud* Brabantos *ac alios finitimos* Belgas, *in ſtagnantibus, puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non ſolùm in dulcium aquarum lacubus, ſed & in marinis quibuſdam, iuxta* Venetias *reperiri, memoria prodidit,* τρίβολος ἔνυδρος *Græcis; Latinis tribulus aquatilis ſiue aquaticus, et tribulus lacuſtris; officinis tribulus marinus dicitur;* Germanis **waſſernuſz / weihernuſz / ſeenuſz / ſtachelnuſz / ſpitznuſz:** *Belgis* **waternootē** *&* **minck yſers**: *Gallis* macres. *Exiſtimatur quoque à nonnullis*

Butomon

P

Butomum. *Butomon illud eſſe, quod in Geoponicis Caßiani Baßi, Conſtantino imperatori dedicatis, locis ſcribitur exii e paluſtribus: & quod Ianus Cornarius vertit populneis nigris folia ſimilia habere: Ruellius verò, folia ferre Irinis proxima. Græcè autẽ ſic legitur:* βούτομον γίνεται ἐν τοῖς ἕλεσι, φύλλα δὲ ὅμοια φέρει ἀειρίοις. *Fructus autem huius tribuli, pleriq; caſtaneas aquatiles appellant. Refrigerantis autem tribulus iſte eſt naturæ: ex humida & frigida eſſentia componitur, quæ magis in hoc aquea eſt, quàm in terreſtri, in qua terreũ frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioſcorides tradit, cataplaſmate adiuuat: cum melle aphtas, tonſillas, oris putredines, gingiuasq; perſanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur. Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitãt, folijs tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.*

DE FONTALI SIVE POTAMOGEITONE. CAP. CIII.

CAVLICVLOS *habet fontalis, tenues, viticuloſos, geniculatos, folia oblonga, betæ folijs minora, durioraq; quæ tenuibus ac longiuſculis pediculis inſidentes, ſupra aquas eminent, & ipſius ſuperficiei, vti nymphææ folia incumbũt: flores in ſpicis, ex dilutiore purpura rubent, vt biſtortæ, ſemen durum. Naſcitur in paludibus, lacubus, vrbium foßis, & alijs ſtagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens. Flores Iunio & Iulio menſibus cõſpicui ſunt, interdum etiam Auguſto aut Septembri. Creditur à Græcis* ποταμογείτων *dicta, quæ &* σαχυίτης, *Latinis fontalis & ſpicata, Germani* ʒamkraut / *noſtri* fonteyncruyt/ *Galli* eſpi d'eaue *nominant. Potamogeiton autem*

autem, inquit Galenus, adſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craßior eſt, quàm polygoni: pruriginibus vtile, & contra veterum vlcerum depaſtiones; auctor Dioſcorides. Fluitat & in aquis, ac eius occupat ſuperficiem, ſicuti fontalis, huius veluti altera ſpecies, quem ranæ

morſum plerique nominant: ſunt huic folia breuiora, rotunda, eodem quo fontalis modo, aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei,

Hydrocharis ranae-morsus. L
Hall. helv. n. 1068

lutei, ex tribus foliolis, plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Auguſto conſpicui. Pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorũ exortus, fundum verſus tendunt: à quo etiam tranſuerſæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus, ſeipſum multiplicat. Reperitur ſimilibus & iiſdem crebrò, quibus fontalis locis: noſtri **vorſchen beet**/ *id eſt, ranæ morſum, vti diximus, appellant; pleriq; etiam nymphæam paruam, &* **cleyn plompen**. *Fontalis ſiue potamogetonis ſpecies videtur, eiuſdem cum eo facultatis.*

DE VIOLA AQVATILI. CAP. CIIII.

AQVATILIS *viola caules habet teneros, rectos, ſingulares, folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodãmodo fœniculo, aut vulgari millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraq́ꝫ: flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoiis ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat, ac ſupra aquas eminet. Reperitur in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas plurima: noſtri violam aquatilem, & vulgò* **water vilieren** *appellant,* Gallicè gyrofflees d'eaue. *Petrus And. Matthiolus in commẽtariis ſuis pro Myriophyllo pinxit, quod Latinè etiam millefolium, aliud tamen à millefolio habetur, qui* ςρατιώτης *χιλιόφυλλος nominatur. Deſcribitur autem* μυριόφυλλον *à*

 Dioſco-

Hottonia palustris, ic
… 584

Dioſcoride his verbis: Cauliculus eſt μονοφυὴς, *id eſt, ſingularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa, læuia, fœniculo ſimilia. Caulis ipſe* ὑπόκυῤῥος *ſiue ſubrubẽs,* διαποίκιλος, *verſicolor. Naſcitur paluſtribus locis. Cum qua deſcriptione, viola iſta paluſtris non admodum conuenit, quæ nec caule eſt ſingulari, nec radice vnica: conſtant enim radices multis fibris, & caules promit complures. Facultatem autem viola paluſtris frigidam videtur habere & ſiccam, nullius tamen in medicina vſus.* Myriophyllon.

DE NYMPHÆA. CAP. CV.

AQVARVM *ſoboles & nymphæa vtraque eſt, candida videlicet & lutea: folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intusq́ poroſis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, atque plurima parte ſupernatantia, quæ ſuperiori parte glabra & æqualia ſunt, inferiori verò fibris aliquot diſtincta: flores in ſimilibus cauliculis & in ſingulis ſinguli, candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio ſtamina multa lutea: poſt florem capitulum prodit rotundum, in quo ſemẽ nigricans, ſplendens, milio maius. Radices ſubſunt craſſæ, nodoſæ, foris nigræ, intus candidæ ac fungoſæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret. Luteæ, folia ſimilia candidæ ſunt, paulò tamen oblongiora, foliorum florumq́ pediculi ſimiles, niſi anguloſi eſſent: flores lutei, ex quinque tantùm foliolis breuibus, rotundiuſculis commiſſi, in medio quorum capitulum gignitur rotũdum, turbinatum, compluribus luteis ſtaminibus circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, ſemina quoque ſplendentia, maiora quàm alterius, triticeo grano minora. Radices craſſæ ſunt, longæ, quibuſdam veluti acetabulis aſperæ, intus foriſq́ candidæ, ſubſtantia fungoſa*

& poroſa. Naſcitur vtraque in paludibus, ſtagnantibus aquis, amplioribus foſsis, & pigro lapſu dilabentibus riuulis, ac ſubinde fluminibus: Maio ac Iunio floret. Græcis νυμφαία ac Latinis ſimiliter nymphæa, quòd aquoſa loca amet, dicta, auctore Dioſcoride: officinæ nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrem Herculaniam, algam paluſtrem, papauer paluſtre, clauum Veneris ac digitum Veneris. Marcellus peruetuſtus auctor, Latinè clauam Herculis, & Gallicè baditin nominari refert. Germani waſſer mahem/horwurtz/horſtrang/ſeeblumen/waſſer gilgen; Belgæ plompen appellant; Galli blanc d'eaue. Luteæ flos βλέφαρα, vt Dioſcorides refert, dicitur. Habet autem, Galenus ait, nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi vim citra morſum: itaque ventris profluuia cohibet, ſemenq; ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos. Cæterùm nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem ex vino nigro auſtero bibitur: nonnullam habent & abſtergendi potentiam: itaque & alphos ſanant, & alopecias: ad alphos macerantur aqua: ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea, cuius radix nigra eſt, ſicuti ad alia, cuius alba. Theophraſtus, trita, inquit, & plagæ impoſita, ſanguinem ſiſtere traditur. Noſtra ætas, candidæ nymphææ flores, ad capitis ex cauſa calida affectus commendat: luteæ verò radicem, renum & veſicæ calidis morbis mederi, & aduerſus gonorrhœam efficacem, non temerè exiſtimat.

DE LENTE LACVSTRI. CAP. CVI.

LACVSTRIS lens, veluti muſcus quidam viridis eſt, minimis foliolis, rotundis, lentis magnitudine, è quorum medio,

dio, inferiori parte, tenuiſſimæ fibræ capillorum inſtar deſcendunt, quæ ipſis radicum loco ſunt: caule, flore & fructu caret. In lacubus, vrbium foſſis, & alijs non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè ſæpe ſuperficiem eius occupans reperitur. Græcis φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων dicitur; Latinis lens lacuſtris, lens aquatilis, & lens paluſtris. Pharmacopœi aquæ lenticulam nominãt, Germani **meerlinſen** / Belgæ **waterlinſen**, & frequentius **enden gruen**, hoc eſt, anatum herbam, quòd videlicet eam anates paſcantur, Galli lentille d'eaue. Eſt autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrimque ex ſecundo quodammodo ordine. Prodeſt, Dioſcorides ait, omnibus inflammationibus, eryſipelatis, podagriſq́ue, & per ſe, & cum polenta impoſita: puerorum etiam enterocælas glutinat.

DE RANVNCVLO AQVATILI. CAP. CVII.

RANVNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum ſparſos: folia ſub aquis multifida, chamæmeli folijs ſimilia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi & odorati, forma ranunculi perſimiles, quos, veluti in hortenſi ranunculo, aſpera conſequuntur capitula, ſemen continentia: radices tenues ſunt & capillaceæ: in foſſis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac alijs locis humentibus gignitur. Aprili, Maio & ſubinde Iunio menſibus abundè & latè floret. Ranunculus quidem eſt aquatilis, & polyanthemum aquatile: pharmacopæorum & herbariorum pleriq; hepaticam aquaticam, & hepaticam albam perperam appellant, & cum maiori errore refrigerantis hepaticæ albæ loco, medicamentis admiſcent:

 facul-

facultate ſiquidem hic aquatilis ranunculus calidus eſt, & ranunculo herbæ ſimilis.

DE SAGITTA. CAP. CVIII.

SAGITTA *herba in longis triangularibus leuibus pediculis, folia profert triangularia, ari folijs longiora & anguſtiora, alatæ ſagittæ cuſpidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus ſpongioſus, in quo per interualla terni naſcuntur flores, & ipſi ex tribus foliolis commiſsi, candidi, ſtaminibus quibuſdam in medio puniceis. Floribus ſubnaſcũtur, virentes, rotũdæ & nonnihil aſperæ pilulæ, caſtaneis minores: radices ſubſunt pallidæ & fibroſæ: gignitur in lacubus & aquis reſedibus: radices in fundo hærent: folia & fructus ſuper aquas eminent: floret potiſsimùm Maio: fructus Iulio perficitur menſe. Sagittam & ſagittalem recentiores appellant, nonnulli linguam ſerpentis, & vulgò* ſerpents tonghen. *Sagittam autem, à Græcis* πιςάναν *appellari; Magonem referre Plinius tra-* πιςάνα.
dit; piſtanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas ſagittam appellamus, lib. XXI. *cap.* XVII. *Piſtanæ, quædam etiam ſpecies videtur noſtris anonymos, quæ folia habet lata, rotunda, hederæ quodammodo ſimilia, ſed tamen aſaro ſimiliora, (quod & ipſum hederæ deſcribitur folio) & maiora, in longis pediculis è radicum capite enatis, quæ ſuper aquas vti ſagittæ eminent: florem, aut fructum nullum facere exiſtimatur. Radices fibræ ſunt longæ, ſubnigræ: naſcitur in ſtagnantibus aquis, & iiſdem quibus ſagitta, locis, inuentu tamen rarior. Nomen apud noſtros, vt diximus, non habet, veterum autem epimedium eſſe videtur, de quo Dioſ-*
Epimedium. *corides hæc ſcripta reliquit:* Ἐπιμήδιον καυλὸς *eſt non magnus, hederæ ſimilia folia habens, vt plurimùm decem aut duodecim,*

duodecim: neq; florem neq; fructum fert: radices tenues, nigræ, graueolentes, guſtu fatuo: naſcitur in locis aquoſis: folia cum oleo trita, mammas increſcere nõ ſinunt, impoſita: radix conceptũ adimit: folia trita, & cum vino potata, poſt menſtruas purgationes, drachmarum quinq; pondo, diebus quinque, ſteriles conſeruant.

DE SEDO AQVATILI, SIVE STRATIOTE POTAMIO. CAP. CIX.

AQVATILE ſedum, folia habet aloes herbæ ſimilia, ſed breuiora & minora, per ambitus, duris quibuſdam breuibus aculeis ſpinoſa, inter quæ vaginæ quædam erumpunt, cancrorum forſiculis perſimiles, quibus dehiſcentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, ranæ morſus perſimiles, luteola, exigua ſtamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ ſunt, rotundæ, candidæ, craſſioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis perſimiles, quæ ab ipſo folia promente, breui capite deſcendẽtes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius aſſequuntur. Exeunt ab eodem & aliæ fibræ, quibus vti ranæ morſus multiplicatur. Reperitur in ſtagnantiũ aquarũ lacubus, & foſſis, locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina, complurimis. Maxima foliorũ pars vnà cum floribus aquas ſuperat, reliquæ ipſius ſtirpis, ſub aquis conduntur. Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto floret. Sedum appellari poteſt aquatile, ab aloes videlicet ſimilitudine, quod Latinè quoque ſedum appellatur; à quibuſdam cancri chela, ſiue cancri forſicula dicitur. Videtur autem ϛρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, id eſt, ſtratiotes aquatilis, quem & ϛρατιώτην ποτάμιον nominant, Latinè militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innaſcitur, iiſdemq; ſupernatat, & ſi fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non ſunt, abſq; radice etiam viuit: iam & ſemperuiuo

uiuo orbiculato foliorum ambitu ſimilis eſt, folijsq́ quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturæ, qualem ſtratioten potamium eſſe Dioſcorides memoriæ prodidit. Siſtit autem hic ſtratiotes, eodem auctore, ſanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione aſſeruat: eryſipelatis & œdematis cum aceto impoſitum, prodeſt.

DE SIO AC EIVS GENERIBVS. CAP. CX.

SIVM *longis, tricubitalibus aut amplioribus, craſſis, ſtriatis & inanibus aſſurgit caulibus, qui ſuperius attenuati, in alas quaſdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus alijs commiſſa, quorum ſingularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam ſerræ modo inciſa, particularibus hipposelini folijs minora: flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ ſunt, quæ non modo ſubſunt; ſed & caulium geniculis adnaſcuntur, ijs quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam hipposelino, tota herba odoratior eſt, naphthæ (vulgò petrolei) odore vicina: in perennibus naſcitur riuulis, & ſubinde, ſed rarius, in reſedibus exit aquis. Iulio & Auguſto floret. Germanorum pleriq;* waſſer eppich/ froſch eppich/ waſſer merck *& noſtrate dialecto* water eppe *nominãt. Plinio ac Latinis lauer, Dioſcoridi σίον eſt: quod in vetuſtis eius exemplaribus, anagallis aquatica & iuncus quoq; dici odoratus legitur: vnde occaſionem ſumpſiſſe videntur, qui anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum ſium eſſe exiſtimarunt. Qui ſi diligenter ſij deſcriptionem expendiſſent, vocibus his ſuppoſititijs, aut adulterinis, parum aut nihil tribuendum, facile animaduertiſſent. Nam cum anagallide*

aqua-

Sium latifolium. L

aquatica, aut iũco odorato, ſium, vti à Dioſ. deſcribitur, ſimilitudinis habet nihil. Eſt etenim ſium, vti ſcribit, θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα, id eſt, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, hippoſelino ſimilia, ſed minora & odorata, qualis nec iuncus odoratus, nec anagallis aquatica, quæ neq; fruticis ſpecie adoleſcit, aut odorata, vel hippoſelino aliquo modo ſimilis, ſed plane diſsimilis, à ſio his de cauſis multum differens. Porrò ſium, vti Galenus ait, quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalefacientis facultatis eſt particeps. Crudum coctumq; eſu calculos, Dioſcorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & mẽſes euocat, comeſtum dyſentericis vtile. Sio autem ſiue laueri odore & 2
facultate proximum eſt, alterum quoddam veluti ſij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic ſunt tenues, rotundi, læues, obſcurè geniculati, inanes, iuncis quodãmodo ſimiles: pro folijs pauci, tenues ſunt & inanes quoq; pediculi, ſiue ῥάχεις aut coſtæ, à quibus parua aliquot & anguſta promuntur foliola: flores in exiguis vmbellis, ſcabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſsi exeunt: ſemen aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiori parte latius. Radices tenuiſsimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferius adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras oblique ſerpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt, ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamen & ſemine ſeri poteſt. Reperitur in perennantibus riuulis, aut alijs aquis frequentius, ac ſæpiſsimè vbi ſium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos ac foſſas: adoleſcit etiam in hortis aut alibi, locis nõ perinde humidis, ſatũ, quod tamẽ minus attollitur & breuius eſt: foliaq; habet terræ proxima, cærefolio ſimilia, ſed tenuiora; reliqua verò, vti eius quod in aquis exit; radices

Oenanthe prolifera, &
Dod. pempt. 590

Lam. 4.52)

dices autem craſſas, paruis ſylueſtribus rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, quibus ſeipſum multiplicat. Ita non rarò in alium locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemq́ aliqua parte commutant: floret æſtiuis menſibus: Auguſto ſemen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit. Anonymos & abſque nomine eſt, niſi ſium illud ſit, cui σχοίνου ἀρωματίκου, *id eſt, iunci odorati nomen tribui poteſt: quod ſio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſitiæ habentur: quo nomine iſtud ſij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt iuncis ſimiles & odorati, tametſi non ille ſit odoratus iuncus, qui propriè ac verè talis nominatur.* Iuncus odoratus.

Eſt verò & tertium, ſio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatū, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſtea verò, quum ſemen maturum eſſe ceperit, in luteum langueſcentem: folia hortenſis apij (vulgò petroſelini) tenuiora: flores in non magnis vmbellis, parui ſunt & candidi: ſemen odoratum, ſubruffum, aniſo maius. Radices *fibræ ſunt, veluti ſij nigræ, ad inferiorem caulis partem ipſis geniculis adhærentes. Exit ijſdem ac ſimilibus quibus ſium locis, & ſimul cum eo ſæpe reperitur: æſtate floris productio: Auguſto ſemen maturum eſt. Apud noſtros, quod ſciam, nomen nō habet, officinis etiam incognitum, ſicuti & ſium: à Plinio phellandrium nominatum videtur, quod lib.* XXVII. *cap.* XII. *ſcribit in paluſtribus naſci, folio apij: poteſt autem & iſtud genus ſium illud eſſe, quod Pſeuſippus, apud Athenæum in aqua naſci affirmat, ſoliumq́ habere paluſtri apio ſimile, de quo Homerus:* 3 Phellandriū.

Αμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠ δὲ σελίνου, *id eſt,*

Sunt apio atque ſio circum molliſſima prata.

Si modò hoc Pſeuſippi ſium non idem eſt, cum priori loco

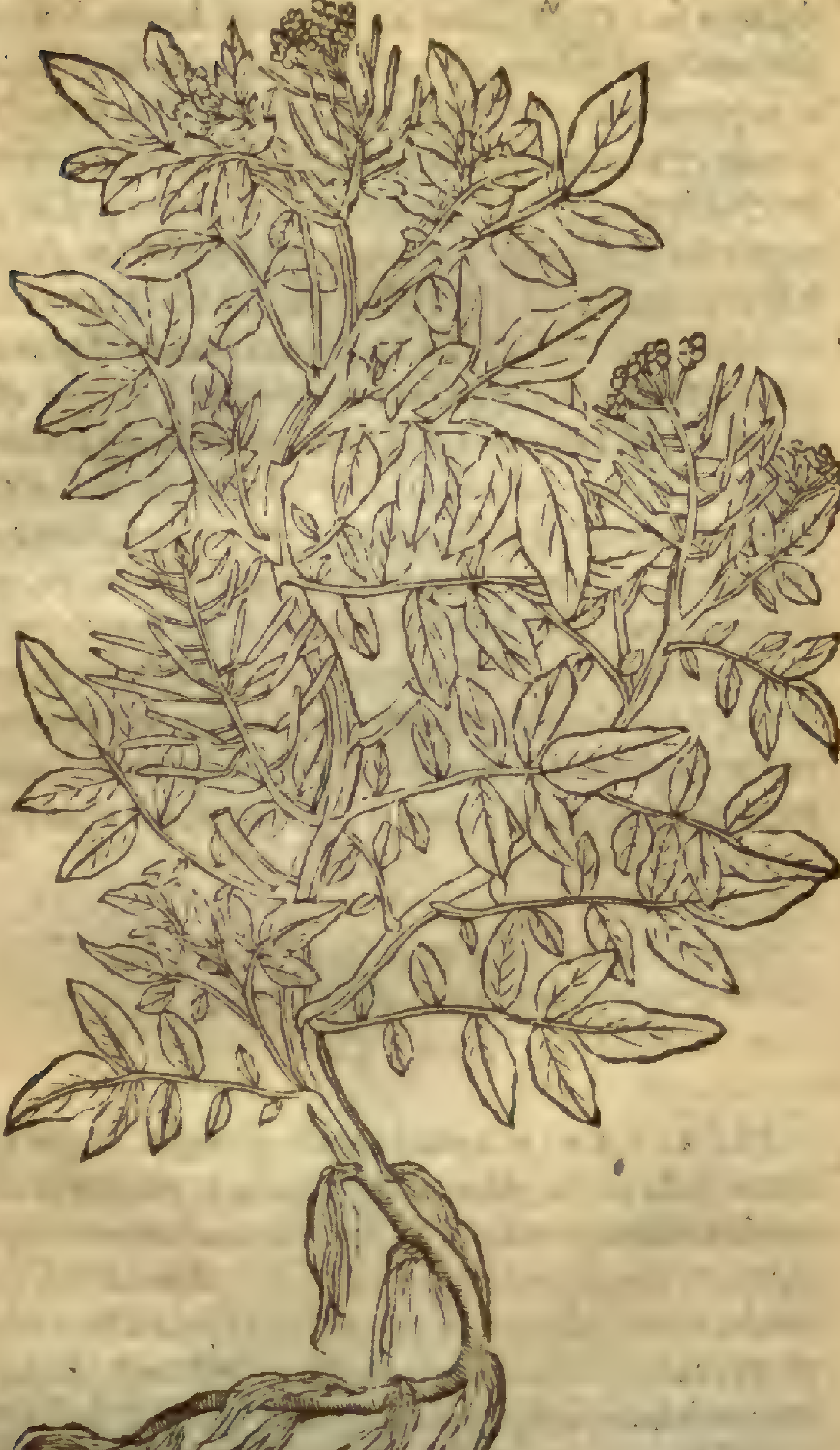
 deſcri-

deſcripto ſio. Quòd autem ad facultates harum duarum ſtirpium, haud dubium eſt, quin vtraque calida ſit & ſicca, ac ſio potentia ac temperamento ſimillima. Qua de cauſa, vrinam & menſes prouocant; ad veſicæ frigidos affectus vtiles, & ad calculũ: quem comminuere ac expellere poſſunt, ſi natura ſua friabilis fuerit. Plinius, phellandrij, inquit, ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda. Præter has, 4 & aliam quandam pro ſio Matthiolus herbam depinxit, quam à Senenſibus Gorgoleſtro vocari refert. Pinguis eſt, Gorgoleſtrũ inquit, planta, caule recto, folijs latis, in ambitum ſerratis, oluſatro ſimilibus, ſed minoribus & odoratis: floribus candidis: ſemine corniculis incluſo: exit iiſdem quibus naſturtium aquaticum, locis: rari admodum ſunt, addit, fontium riuuli, quibus aquaticum ſiſymbrium innatet, qui gorgoleſtrum etiam non habeant. Eſſe autem hoc gorgoleſtrum verum ſium ac lauer, ſcriptum reliquit, nobis tamen non aliud verum ac Dioſcoridis legitimum eſſe videtur, quàm hoc capite primo loco deſcriptum, quod ſij deſcriptioni, per omnia reſpondet.

DE NASTVRTIO AQVATICO, SIVE SIO CRATEVE.
CAP. CXI.

NASTVRTIO aquatico caulis eſt craſſus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotunditate oblongis compoſita: flores iuxta alarum & caulis ſuperiores partes particulatim prodeunt: ſiliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus ſemen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæq; ſunt, cauli qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhæreſcentes. In fontiũ limpidiſſimorum riuulis, & alijs locis puras aquas habentibus,

*bus, gignitur: floret æſtate, ſemē intereà maturatur: hyber-
nis menſibus ad epulas infertur, & acetariorum locum ex-
plet. Tota herba odorem, ſed ſaporem magis naſturtij refert,
vnde & illi nomen. Appellatur autē noſtris* waterkerſſe/
Germanis brunkreſz, *Italis* creſſione, *Gallis* creſſon
d'eaue. *Latinè recentiores naſturtium nominãt aquaticū:
plerique etiam naſturtiariam. Dioſcoridis autē* σισύμβριον
ἕτερον *ſiue ſiſymbrium alterum eſt, quod à nonnullis, quia
guſtu* κάρδαμον, *hoc eſt, naſturtium repræſentet,* καρδαμίνη
*nominatur; ab alijs verò ſium. Appellatur autem ſium, à
Crateua, ac Plinio. Crateuas ſiquidem* σίον, *ait,* πόα θαμνο-
ειδὴς, ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, περιφερῆ, μείζονα ἢ δυόσ-
μου, μέλανα, παρεγγύζοντα ἐυζώμῳ, *id eſt, Sium herba eſt
fruticoſa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm
mentha, nigra & ad erucam accedentia. Plinius verò, libr.*
XXII. *ca.* XXII. *Sium, inquit, latius apio in aqua naſcens,
pinguius nigriusq́, copioſum ſemine, ſapore naſturtij. Qua-
rum deſcriptionum vtraque naſturtio aquatico conuenit,
quod non modò diuiſura foliorum, aut flore & ſemine ad
erucam accedit: verumetiam odore ac ſapore hortēſi naſtur-
tio, ac erucæ ſimile eſt. Facultatem autem iſtud naſturtium
euidenter habet calidam & ſiccam: ad ſtomacacen, quam
Germani* ſcorbuck & ſcoorbuyck *nuncupant, in vi-
no aut lacte decocta, & aliquot continuis diebus epota, mul-
tum prodeſt. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conte-
rit ac expellit; renibus & veſicæ vtile. Sunt qui referant
maligna, & antiqua vlcera, vtiliter decocto eius foueri, ac
lauari, herbamq́ ipſam deinde imponi. Galenus ſiſymbrium
alterum, calidam habere & ſiccam temperiem, ait, & vi-
res quidem ſecundi, ſiccum verò tertij ordinis. Eſtur, in-
quit Dioſ. crudum: vrinas mouet: purgat lentiginē & ephe-
lim, tota nocte impoſitum, matutinoq́ tempore detractum.*

Sium Crateuæ.

Sium Plinij.

DE FLORE CVCVLI.
CAP. CXII.

Flori, *vti vulgò nuncupant, cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis ſunt rotũdiuſcula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine, circa quem folia tenuia, erucæ hortenſis foliorum diuiſura: flores in ſummo candidi, aut modicè purpuraſcẽtes, paruis leucoijs quodammodo ſimiles: ſemen in exiguis valuulis minutum: radix fibroſa eſt.* Naſcitur non tam in aquis, quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cæleſti ac pluuia, ſed & riuulorum, ac redundantium ſtagnorum aquis irrigantur: florem plurima æſtatis parte edit. Vulgò, vti ſcripſimus, cuculi florem appellant: pleriq; naſturtium aquaticum minus, vel naſturtium aquatile alterum: Germanicè gauchblum/wilderkreſz & wiſen kreſz *dicitur*, Brabanticè coeckcoecx bloeme/ cleyn waterkerſſe: Gallicè paſſerage ſauuage. *Siſymbrij alterius ſpecies quædam eſſe videtur, ei facultate ac temperamento ſimilis.*

DE ANAGALLIDE AQVATILI.
CAP. CXIII.

Cavles *anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nonnullas alas diuiſos: folia craſſa, læuia, lata, ſubnigra: flores circa cauliculorum & alarum ſumma, cæruleos, anagallidis fœminæ floribus ſimiles, ſed minores. Radix ſubeſt candida, longa, ſerpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.* Et in reſedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines. Iunio, Iulio ac Auguſto flores, ſemenq; profert. Noſtra ætas anagallidem aquaticam nominat, plerique becabungam, à Germanica

Veronica beccabunga. Dod. pempt. 583

nica appellatione voce mutuata, Germani bachpunghen *&* punghē/ *Belgæ* waterpunghen *&* beeckpunghē/ *Galli* berle *nominant, vnde & berula Latinè dicitur. Marcellus tamen berulam dici refert, quam Græci* καρδαμίνην *vocant. Putatur autem anagallis hæc, cepæa eſſe, quam Dioſcorides portulacæ ſimilem ſcribit, ſed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua anagallis iſta aquatica conuenire poteſt, ſi per* ἀντίφρασιν, κηπαία, *id eſt, hortenſis dicatur. Quod ſi verò idcirco* κηπαία, *quòd vel ſolùm, vel vt plurimùm in hortis naſcatur, nominata ſit; parū ei anagallis hæc reſpondebit, quæ nuſquam minus quàm in hortis naſcitur: natura ſua in totum ſylueſtris, aquoſa requirens loca, perenniterq́ rigari poſtulans. Qualitatem autem ac temperiem anagallis aquatica calidam habet ac ſiccam, naſturtio aquatico ſimilem, remiſsiorem tamen: editur etiam vt illud, & ad Germaniæ maritimæ* ἐπιχώριον *malum, quod* ſcuerbuyck *appellāt, vtilis quoque, eodem quo naſturtium aquatile ſumptum modo. Dioſcorides, cepæam, ait, in vino potam, vrinæ ſtillicidio, ac veſicæ ſcabie laborantibus opitulari, præſertim addito radicum aſparagi, quem myacanthum vocant, decocto.* Cepæa.

DE COCHLEARIA. CAP. CXIIII.

HVMILIS *herba cochlearia eſt: folia fert in mediocris lōgitudinis pediculis à radice exeuntibus, cōplura, ſplendentia, lata, craſſa, modicè caua, inſtar parui & non valde profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa: inter folia caules prodeunt dodrantales: flores in coliculis candidi, ſecundum longitudinem eorum naſcuntur: ſemen paruum, ruffum, in exiguis valuulis, vti naſturtij: radices tenues ſunt &*

& albæ fibræ. In Friſia, Hollandia, ac alijs maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis paluſtribus, & circa aggeres ſponte naſcitur: apud Brabantos & alibi quoq;, in hortis ſata, feliciter prouenit. Amat auten non aquas vel aquoſa, ſed paluſtria loca & rigua: floret Aprili & Maio menſibus, altero à ſatione anno, ſemẽ Maio & Iunio particulatim matureſcit. Nominant eam Hollandi, Friſij, ac aliæ finitimæ nationes **loffelkraut** *&* **lepelcruyt**, *Latinè cochleariam: veteribus, ni ſallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando ſuſpicati fuimus) non conuenit. Caule enim & folijs portulacam non refert, vti telephium: nec adſtringens aut lapathis facultate aſsimilis, veluti Britannica eſt, Dioſcoride & Galeno auctoribus. Facultatem autem cochlearia calidam euidenter habet, & ſiccam, virenti naſturtio ſapore, & qualitate perſimilem. Malo, quod*

Scorbuck. **ſcorbuck** *Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Eſt autem malum iſtud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abſcedunt, tument, exulceranturq́; gingiuæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multum diſsimiles ijs, qui parte quapiam ſuggillata excitantur, creberrimè cõcomitantur: facies reliquumq́; corpus ſæpenumerò pallet; pedesq́; œdematoſi, veluti in leucophlegmatia. Caſtrenſis; Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium hiſtoria; eſt morbus, qui vexat obſeſſos & incluſos, ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri. Nominant hoc malum Germani, vt diximus,* **ſcorbuck** *&* **ſcoorbuyck**: *à Plinio huius mali ſymptoma, os infeſtans* στομακακὴ; *crura verò afficiens,* σκελοτύρβη *appellatur: Marcellus vetus ſcriptor, oris malum oſcedinem nuncupat. Hippocrates lib. de internis affectionibus, huic malo ſimile (ſi modo nõ idem eſt) deſcribit, quod* εἰλεὸν αἱματίτην

nomi-

nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingiuæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia ſaneſcũt, alia emergũt, & color fit niger, & cutis tenuis. Ex craſſo autẽ, frigido, lentoq́; ſanguine, qualis eſt, non ex aduſtione, ſed qui veluti limus ſanguinis, melancholicus ſuccus, originem ſumit: qui ex praua viuendi victusq́; ratione, vt diximus, in corporibus colligitur. Afficiuntur autem per hoc malum, non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parum læduntur: nam iecur quidem non raró, creberrimè autem lien, craſſo huiuſcemodi, frigido lentoq́; ſucco repletur, tumidumq́; efficitur, vtpote cuius ſubſtantia rara laxaq́; ſit, & promptiſsima ad recipiendos huius generis craſsiores frigidioresq́; humores. Quod & Hippocrates, prorhetici lib. II. ſcriptum reliquit. Gingiuæ, ait, viciatæ, & ora graueolentia his ſunt, quibus ſplenes magni. Quicunq; verò habẽt ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Aegineta lib. II. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum eſt videre. Sed de hoc morbo hactenus, & præter inſtitutum: nunc ad ſtirpes herbasq́; reuertimur.

DE GLADIOLO AQVATILI. CAP. CXV.

FOLIA à radice gladiolus aquatilis multa emittit, iridis luteæ folijs anguſtiora, longioraq́;, inter quæ caulis medius exit, duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodijs interceptus, in cuius ſummo complures erumpũt floſculi, longioribus pediculis inſidentes, in purpura diluti, in quibus ſtamina exigua crocei coloris: ſequuntur inde capitula

Butomus umbellatus, a Dod. pempt. 601

pit ula purpurea, quaſi rotũda, paruarum pilularum inſtar, & in his ſemen minutum. Radix craſſa, candida, geniculis conſtat, & adhærentes fibras complures habet. Naſcitur locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, aut lentè pigreq́; fluentibus riuulis. A Maio ad Auguſtum vſque floret. Noſtri **water liſch** appellant, Latinè gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem, plerique etiam ſcirpum. Videtur Dioſcoridis eſſe σπαργάνιον, quod folia gladioli ſed anguſtiora, & magis inclinata habere, & in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur. Facultatem autem gladiolus iſte paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides ſparganij radicem & ſemen, cum vino dari ait, à ſerpentibus ictis. Sparganion.

DE PLATANARIA, SIVE BVTOMO THEOPHRASTI. CAP. CXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia, aſpera, dorſo eminentiori quodammodo triangula: caules læues, rotũdos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, aſperi, platani pilulis quadamtenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ. Locis paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamq́; fluuiorum margines: pilulas Auguſto menſe profert. Platanaria à fructuũ cum platani pilulis ſimilitudine nuncupari poteſt. Ex noſtris plerique **rietgras** nominant, id eſt, gramen arundinaceum, ac Græcè καλαμάγρωστιν: non videtur tamen gramen arundinaceum eſſe, quod Dioſcorides ait, in Babylone iuxta vias naſci & iumenta necare, tradi. Matthiolus hanc Gramen arũdinaceum.

vel

Sparganium ramosum, Haller. hort. peing. 601

Sparganium erectū, L.
Hall. helv. n. 1303

vel huic omnino ſimilē pro ſparganio depingit, verùm quantum ab eius deſcriptione abſit, vel ſolus pilularum ſitus oſtendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ſiue in ſummo caulis modò, ſed & multò infra eius ſummum & alibi quoq;, exoriūtur. Plus ſimilitudinis platanaria cum βουτόμῳ habet, cuius Theophraſtus lib. IIII. *de ſtirpium hiſtoria ſæpius meminit, quodq́; ait, locis paluſtribus exire, folijs multis angularibus harundini ſimilibus: caule, qui æqualitatem peculiarem ſortitus ſit; & fructu nigro, ſidæ magnitudine proximo. Sida autem lacuſtris eſt planta, quæ caput gerit vti papaueris, eodem Theophraſto teſte, lib.* IIII. *Meminit butomi & Democritus in Geoponicis Conſt. Imp. dicatis: id autem, ſi folia fert αἰγείρῳ, ſiue populo nigræ, ſimilia, ab iſto diuerſum eſt. Porrò facultas platanariæ, quum ea nullius vſus noſtris ſit, incomperta eſt.*

Butomon Theophraſti.

Sida.

DE HARVNDINE VVLGARI.
CAP. CXVII.

HARVNDO *Belgio vulgaris, multos profert culmos, craſſiores quidem quàm vllius vulgaris frumenti, ſed tenuiores quàm multarum aliarum harundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui ſubcinctos: folia longa, lata, aſpera. In ſummo caulis effuſa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginoſa. Radices ſubſunt longæ, numeroſæ, geniculatæ, latè ſerpentes. Naſcitur in aquis reſedibus, veluti in vrbium foſſis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iubæ ſub finem æſtatis exeunt. Harundinem Græci κάλαμον nuncupant, noſtri* riet/ *Germani* roꝛh/ *Galli* canne ou roſeau. *Tradunt autem veteres calamorum ſiue harundinum complura genera. Theophraſtus omnes in duo prima genera primùm diſtinxit, inde in plures ſpecies ſubdiuiſit: Calami,*

 ait:

ait, duo genera tradunt, τόν τε αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, hoc eſt, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum ſiue alterum. αὐλητικὸν, ſiue tibialem, Plinius foraminibus multis peruiũ eſſe ſcribit, ac tibijs vtilem, eumq́; & orchomenium nominat: reliquos autem calamos inter ſe differre, Theophraſtus affirmat, firmitate, craßitudine, tenuitate, exilitate. Craſſam & validam χαρακίαν nominãt, Gaza harundinem vallatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius plotiam, ſi modò non vitioſum exemplar: hanc naſci, Theophraſtus refert, ἐπὶ τῶν πλοάδων, id eſt, in inſulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò, ἐπὶ τοῖς κώμυσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius. κώμυθας autem appellant, vbi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu eſt. κώμυθαι.
Feruntur auleticæ, ſiue tibiales harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione craſſari, & vt Plinius ait, quum anno vno, inundatio permãſerit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc ζευγίτην ille, hic armamentariam appellat: quum verò aqua non permanſerit, & maturius reciproca fuerit, graciles βομβυκίας, ſiue bombycinas naſci. Eſt autem ζευγίτης plenior, carnoſior, folium eius amplius candidiusq́;, & minus lanuginis habet quàm cæteræ: quædam etiam omnino nihil habẽt, quas εὐνούχιας, & ſpadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζεύγη, Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad incluſos cãtus, vertit. Genera autem non hæc ſolùm, ſed plura etiam intelliguntur, Theophraſtus deinde ſcribit: Quædam enim denſa, tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quam σύριγγα ſiue συρίγγιαν & fiſtularem nominant, fiſtulis vtilißimam: alia ſolida & penè tota intus repleta. Item alia breuis: alia procera, excelſa craſſaq́;: & alia gracilis & folioſa: alijs paucis omnino folijs, ſiue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq́; intelliguntur, ſingulæ autem ad

 ſingula

ſingula vtiles, nominibus autem varijs appellãtur, ſed δόναξ *communiſſima, quam denſiſſimam maximè omnium referunt, & apud flumina lacuſq; potiſſimum naſci,* τοξικὴ *quoque, quam creticam quidam appellant, Plinius ſagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior omnibus, flexumq; maximè recipiens, obſequensq; quò libeat flecti, calefacta. Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum nõ multitudine, aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quæ Laconica cognominatur, verſicolor eſt; item & ab ipſo ſitu, quædam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit. Genus etiam quoddam* ἐπίγειον *naſcitur, quod non erigit caulem, ſed iuxta terram graminis modo ſe ſpargit, vocatur à quibuſdam elegia: Plinius inquit, huius maſcula ſolida eſt, fœmina verò caua & inanis. Dioſcorides harundines in quinq; contraxit genera, verùm an bene, vel ſecus expendendũ lectori relinquimus. Primam in harundinum genere,* ναστόν, *id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ fiunt,* τοξικὸν κάλαμον *hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittariam harundinem nominat. Proxima fœmina eſt, ex qua ligulæ tibiarum, hæc* ζευγίτης καὶ αὐλητικὸς *dicitur. Tertia ſyringias, quam* πολυσάρκην, *hoc eſt, multum carnoſam, ſiue multum carnis habentem,* πυκνογονάτην *ſiue frequentibus geniculis, & ad librorum conſcriptionem vtilem, ait. Theophraſtus hãc* κοίλην *cauam & inanem eſſe tradit, quod & ſyringiæ nomen ſatis oſtendit. Quarta* δόναξ, *craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria. Quinta phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgo cognita: Ruellius hanc vallatoriam interpretatur, at Gaza vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus* χαρακίαν *vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facilè vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe, ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet,*

ret, tali omnino exiſtente ſepiculari, qualem eam Dioſcorides perhibet. Si quidem, vt exiſtimamus, phragmites ſit paßim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis harundo: quæ certè non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea eſt. Inanem verò & φραγμίτην eſſe, ipſe etiam Hippocrates, lib. de Hæmorrhoidibus, oſtendit, vbi καυστῆρα, ſiue κλυστῆρα efformare docet, ad modum calami phragmitis, inſtrumentum per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris harundo & Theophraſti συριγγίας, ſiue fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt. Cæterùm quod ad facultates attinet, calami phragmitis, inquit Galenus, radicem cū bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum guſtu liceat conijcere, abſtergentem facultatem poßidet non paucam, minimeq́ acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: cortex verò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exſiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen deſiccet quàm excalefaciat. Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλην vocāt: nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non poßit, auditumq́ vitiat: quamobrem ſæpißimè exurdat.

DE TYPHA PALVSTRI.
CAP. CXVIII.

PALVSTRI *typhæ oblonga ſunt folia, anguſta, dorſo eminentiori triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, læuisq́ & enodis, non inanis, cui ſummo cacumine panicula quædam veluti ſpica gignitur, denſa compactaq́ la-*

nugine ſtipata, pollicis craßitudine, palmo non raro longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens; quæ florum eſt loco, radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces. Locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit: Iulio & Auguſto menſibus ſpicæ reperiuntur. A Dioſcoride τύφη *ſiue typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem typham hanc nominant: appellatur ab iiſdem Ceſtum morionis, necnon typha aquatica. Theophraſtus typhæ ſiue tiphæ etiam cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quæ abſque folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliqua radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de cauſa parū ſimilis. Plus certè ſimilitudinis noſtra cum*

φλεώς. *φλεῷ Theophraſti habet, eo videlicet qui in lacubus naſcitur. Reperitur enim & alter phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & ſοίβη.*

ἀνθήλη. *Lacuſtris phlei flos* ἀνθήνη *ſiue* ἀνθήλη, *id eſt, panicula dicitur: id* πλακανθῶδες, *Theophraſtus ait, quoddā molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur* πρὸς τὰς κόνιας, *hoc eſt, ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veroſimile eſt) pappos ſiue lanuginem luto aut calci, ſicuti nunc iiſdem, pilus aliquis, aut conſimile quippiam, ab his qui in operibus verſantur tectoriis, adiicitur admiſceturq́ue, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minus findantur diſrumpanturúue, ex luto illiniti, cratitii parietes. Huius generis fœminam, ait quoque, ſterilem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & noſtri de typha paluſtri referunt, aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia. Dioſcorides typhæ paluſtris florem* ἀνθήλην *quoque à nonnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc ſtirpem*

Scirpus. *ſcirpum videtur nominare, ex ea etenim ſtoreas ſcirpeas mattas nominat, vt Faſtorum* VI.

At

At dominus diſcedite, ait, plauſtroq́ morantes
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

Germani caulem cum ſpica narrenkolben *et* lieſzknoſpen *noſtri* liſchdodden *&* donſen, *Galli* maſſes *appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius, Galliæ rura maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur.* Hetruſcis, *Matthiolo auctore,* mazza ſorda *dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat. Cibo idonea, Theophraſtus ait, phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimum mandunt. Dioſcorides typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi, refert. Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitãt, veſtem ferre ſcribit* φλοΐνην, *id eſt, ex* φλεῶ, *quem ipſe* φλοῦν *nominat. Noſtri ex folijs ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.*

DE IVNCO. CAP. CXIX.

IVNCORVM *non vnum genus eſt, omnes autem abſq; folijs, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe iunco edunt, in paruis breuibusq́ pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie. Radices tenues & fibroſæ. Plinius & eo prior Theophraſtus, iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit. Horum vnum genus magnitudine & craßitudine reliquos ſuperat, quod*

 læue,

J. effusus. L. β. Bot. prosp. 601

J. tenuis? Sw. Bot. prosp. 601

Juncus effusus. L. β

Hall. helv. n. 1311

leue plenumq́; medulla eſt fungoſa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. iuncus etiam ipſe ad tegetes & vitilia omnia vtiliſsimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus. Proximus huic læuore ſimilis alter eſt, ſed mi- 2
nor, breuior, tenuiorq́;, qui & ad nexus ſimiliter vtilis, & medulla candida fungoſaq́; refertus: exit locis haud diſsimilibus, ſed non perinde humidis. Tertius ſecundò 3
magnitudine ſimilis eſt, ſed aſperior, & medullam habet candidam quidem, ſed omnino exiguam, plurima parte inanis, ad vinciendum quoque idoneus, & præſertim reſiccatus & aridus: huius iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nonnulli ex aliorum ſinubus oriuntur, ſicuti iridis & ferulaceorum multorum folia ab alijs ante caulis productionem exeunt: reperitur ijſdem, quibus priores, locis. Appellatur autem iuncus Græcis quidem σχοῖνος, Germanis **bintzen**/ Belgis **biesen**/ Gallis ionc. Et primum quidem à nobis de- 1
ſcripti genus ὁλοσχοίνῳ à Græcis nuncupato ſimile eſt: pleríque ex noſtris vulgò **mattenbiesen** nominant. Proxi- 2
mus læuis iuncus, ſiue σχοῖνος λεία Dioſcoridis eſſe videtur. Tertius acutus iuncus, & ὀξυσχοῖνος appellari 3
poteſt: à noſtris **ysceren biesen** nuncupatur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt. Tria enim iunci genera ſunt, inquit Theophraſtus, vt nonnulli diſtinguunt, ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & ſterilis, quem marem appellant: κάρπιμος frugifer, quem μελαγκρανὶν (atriferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam ſemen nigrum ferat, craſsior hic iuncus & carnoſior: tertius magnitudine, craſſitudine, carnoſitate inſignis, qui ὁλοσχοῖνος vocatus eſt, Gaza mariſcum interpretatur: Plinius tamen holoſchenum, à mariſco differentem facit. Dioſcorides tria quoq;

iunci aſsignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus *ea diſtinguens, vnum læuem iuncum, ſiue* σχοῖνον λείαν *nuncupat: alterum* ὀξυσχοῖνον *& acutum; tertium cum* Theophraſto ὁλοσχοῖνον: *& acuti quidem vnum ait,* ἄκαρ-πον *ſiue ſterilem: alterum fructiferum, ſemen nigrum ferentem: hanc* μελαγκρανὶν, *illum marem* Theophraſtus *nuncupat.* Holoſchœni *autem, vt* Galenus *inquit, fructus ſomnum adfert, conciliat & oxyſchœni eius, quæ ſemen fert, ſomnum, ſed minus quàm holoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre rubrum profluuium ſiſtit.* Ex quibus clarum eſt, quod compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſent, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant. Dioſcorides, *quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter ait, imponuntur à phalangijs demorſis.*

DE PLANTAGINE, VVLGO DICTA, AQVATICA.

CAP. CXX.

PLANTAGO *aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, craſsis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, plantaginis maioris folijs longiora & acuminatiora.* Caules inter ea exeunt longi, *triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes.* Radices ſubſunt fibroſæ. *Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in foſsis, iuxta lacuum & riuulorum margines.*

Floret

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus. Noſtræ ætatis ſtudioſi plantaginem appellant aquaticam, & Germanicè waſſer wegerich/ *id eſt, noſtrate lingua,* water wechbree/ *& Gallicè* plantain d'eaue, *plantagini tamen non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet plantaginis, quod tamẽ & ipſum plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum & minus neruoſum eſt. Sunt qui velint aliſma eſſe, cui quoque non videtur ſimile: aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem. ſed hæc herba, plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, & caulem plurimis alis ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum aliſmate differentiam oſtendunt. Facultatem autem hæc plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quod ſciatur, vſus.*

Aliſma.

DE HYDROPIPERE.

CAP. CXXI.

HYDROPIPER *caules edit cubitales, rotundos, læues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali perſicæ aut ſalicis folijs ſimilia: flores ex alarum foliorumq́ue ſinubus, tum & in ſummis cauliculis, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum folijs, floribus & ſemine, acris eſt, & piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam. Naſcitur locis paluſtribus, in foſsis & ſcrobibus hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas. Iulio & Auguſto potiſsimùm floret. Græcis* ὑδροπέπερι, *Latinis hydropiper, ſiue piper aquaticum, aut aquatile dicitur, Germanis* waſſer pfeffer

pfeffer oder muncken kraut / *noſtris* water peper/ *Gallis* curaige. *Facultatem autem habet euidenter calidam & ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſugillata delent.*

DE PERSICARIA. CAP. CXXII.

PERSICARIA *caulibus, folijs, floribus, ſemine, hydropiperi ſimillima eſt, caules habet rotundos, geniculatos, folia quoque perſicæ aut ſalicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm hydropiperis, macula ſiue litura in medio nigra, plũbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab hydropipere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentius purpuraſcentes, ſemen nigrũ, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quippiam reſipit.* Reperitur *ſimilibus, & ſæpè ijſdem quibus hydropiperi locis, floretq́ eodem tempore. Perſicaria à foliorum perſicæ ſimilitudine, nuncupatur.* Germani perſichkraut vnd flochkraut/ *Belgæ* perſencruyt *nominãt. Sunt qui velint Plinij plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in folijs conſpiciũtur plumbei coloris, notas. Sed plumbaginem Plinius nõ à colore, ſed magis ab effectu nomẽ habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectu medeatur.* Naſcitur, Plinius *lib.* XXV. *cap.* XIII. *ait, vulgò molybdæna, id eſt, plumbago etiam in arLiuo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducata ſi oculus ſubinde linatur plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur. Temperiem autem perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.*

Molybdæna Plumbago.

FINIS.

Polygonum persicaria L.
Hall. helv. n. 1557

INDEX HVIVS LIBRI.

A.

ADor. 31
Adoreum. 31
Aegilops. 142
Aegyptia faba. 85.96
Alectorolophos. 221
Alga paluſtris. 232.
Alica. 41.42
Alimonia. 215
Aliſma. 268
Alleluya. 215
Alopecuros. 148.149
Amblatum, 172
Amydum. 46
Amylum. 45
Amyleum frumentum. 35
Anagallis aquatica. 248
Anatum herba. 233
Androſace. 176
Aphace. 156. 157
Aphace, legumen. 127
Aphacæ olus. 158
Aquæ lenticula 233
Aracus 109
Arachus 151
Arietinum cicer 113
Arinca 37
Aſphaltion 189
Aſtragalus 170
Athera 46
Auena 77
Aureum trifolium 215
Azymus panis 29

B.

Bactrianum triticum 75
Bera 60
Berula 250
Biſcoctus panis 29
Bona, ſiue faſelus maior 82
Bona minor 88
Bona ſylueſtris 91
Briza 34.50
Bromus herba. 146
Butomum. 226
Butomon. 255.256.& 257
Byne. 59

C.

Caditas. 176
Calamus. 257.& 8
Camelina. 129
Canarienſe ſemen, 77
Cancri chela, ſiue forficula. 237
Candidum trifolium. 211
Canicæ. 28
Cannabis. 134
Cantherinum hordeum. 53
Caſſutha. 174
Caſtoris trifolium. 217
Catanance prima & altera. 120
Cepæa. 250
Ceruiſia. 60
Ceſtum morionis. 252
Chondrus. 41.42
Cibarius panis. 28
Cicera. 109
Cicercula. 107
Cicer arietinum. 113
Cicer ſatiuum. 110
Cicer ſylueſtre. 115
Claua Herculis. 232
Clauus Veneris. 232
Cochlearia. 250.251
Cracca. 151
Cratæogonon. 184
Criſta galli. 217
Cuſcuta. 174
Cytiſus. 194.195.& 211

D.

Digitus Veneris. 232
Dolichus ſiue phaſeolus. 98

E.

Epimedium. 234
Epithymum. 176.& 178
Eruilia. 103.105
Eruilia ſylueſtris. 107
Eruum. 110.112.& 117
Eruum ſylueſtre. 120
Eryſimon. 129

S Eſcha-

Eſcharites. 29
Eugalacton. 212
F.
Faba. 84.91.93
Faba Aegyptia. 85.96.& 97
Faba Græca. 94
Fænumgræcum. 137
Fænumgræcum ſylueſtre. 162
Fagotriticum. 81
Far. 31
Farris genera. 31
Far Cluſinum. 36.41
Far factitium. 39
Far halicaſtrum. 35
Far venniculum rutilum. 34
Farina confuſanea. 28
Farrago. 49
Faſelus, ſeu faba maior. 82
Faſelus minor. 88
Faſelus, & Faſeolus. 100
Faſelus hircinus. 217
Fegopyrum. 79.81
Fermentatus panis. 29
Ferrum equinum. 161
Feſtuca. 142
Feſtuca altera. 144
Fiſtularia. 221
Flos cuculi. 248
Flos tritici. 26.27
Fontalis. 226
Frumentum loculare. 34
Frumentum monococcum. 32
Frumentum Turcicum. 73
Furfuraceus panis. 29
Furnaceus panis. 29
G.
Galega. 163
Gallinacea criſta. 221
Geniſta. 86
Gladiolus aquatilis. 253
Glaux. 211
Gorgoleſtrum. 245
Gramen. 178.179
Gramen arundinaceum. 255
Gramen leucanthemum. 182
Gramen marinum. 184
Gramen nodoſum. 180
H.
Halica. 40.41
Halicaſtrum. 31.35
Harundo vulgaris. 257
Hedyſarum. 158
Hepatica. 216
Hepatica alba. 233
Hepatica aquatica. 233
Holoſchœnus. 266
Hordeum. 51
Hydropiper. 268
I.
Irion. 131
Iſopyron. 217
Iuncus, & eius genera. 263
Iuncus odoratus. 242
L.
Lachryma Iobi. 66
Lagopus. 212
Lagopyrus. 212
Lathyrus ſylueſtris. 107.& 110
Lauer. 239
Lecythus. 103
Lens. 115
Lens aquatilis, ſiue paluſtris. 233
Lens lacuſtris. 232
Lenticula. 115
Leporinus pes. 212
Leucanthemum gramen. 182
Limodorum. 171
Lingua ſerpentis. 234
Linum. 232
Lolium. 140
Lomentum. 94
Lotus ſatiua. 199
Lotus vrbana. 201
Lotus ſylueſtris. 202
Lupinus ſatiuus. 122
Lupinus ſylueſtris. 125
M.
Maltum. 59
Marinum gramen. 186
Mariſcum. 265
Maſſepanes. 58
Mater Herculania. 232
Maza. 57.58
Medica. 208
Mel frugum. 68
Melampyrum. 149
Melica. 70.71
Melilotus. 190.192.& 204

Milium. 64
Mimmulus herba. 221
Mochus 110.112
Molybdæna 270
Morſus ranæ. 229
Myagrion. 129
Myriophyllon. 231

N.

Naſturtium aquaticum. 245
Naſturtium aquaticũ minus. 248
Nenuphar. 232
Neottia. 172
Nymphæa. 231
Nymphæa parua. 229

O.

Ochrus. 103
Ochrus ſylueſtris. 107
Ocymum. 81
Olyra. 36.37. & 50
Onobrychis. 165
Onopordon. 167
Oriza. 72
Oriza Germanica. 35
Ornithopodion. 155
Orobanche. 171. & 177
Oxys. 215
Oxytriphyllon. 211

P.

Paluſtre trifolium. 217
Panicum 68
Panicum peregrinũ ſeu Indicũ. 72
Panis genera. 28.29
Panis cuculi. 215
Panis ex tritico. 26
Panes hordeacei. 54
Papauer paluſtre. 232
Paſpale. 66
Paſſulæ Corinthiacæ. 84
Pedicularis. 221
Perſicaria. 270
Pes leporis. 212
Phœnix. 145
Phalaris. 77
Phaſiolus. 217
Phaſioli. 87
Phellandrium. 241
Phleus. 262
Phragmites calamus. 261
Piper aquaticum. 268
Piſtana. 234
Piſum maius. 101
Piſum minus. 103
Piſum Romanum. 101
Plantago aquatica. 266
Platanaria. 255
Plumbago. 270
Polemonium. 198.199
Polenta. 57
Pollen. 27
Polyanthemum aquatile. 233
Polygalum. 156
Potamogeiton. 226
Pratenſe trifolium. 186
Ptiſana. 55
Puls. 46

R.

Ranæ morſus. 228
Ranunculus aquatilis. 233
Robigo. 251
Robus. 22
Rogga. 47

S.

Sagitta. 234
Sagittalis. 234
Sanguinalis. 180
Santalum Plinij. 36
Scirpus. 262
Secale. 47.50
Securidaca. 161
Sedum aquatile. 237
Semen. 31
Serta Campana. 193
Sertula Campana. 193
Seſamum. 128
Setanium. 22
Sida. 257
Siligo. 22.26.28.50
Siligineus panis. 28
Siliqua. 98
Simila. 28
Similago. 28
Similagineus panis. 28
Siſymbrium alterum. 247
Sium. 239
Sium Plinij. 247
Sium Crateuæ. 245. & 247
Smilax hortenſis. 100
Sorghum. 70.71

Sparganion. 255
Spartum frutex. 86
Spartum herba. 86.& 181
Spelta. 30.31
Spergula. 138
Spica. 226
Stratiotes aquatilis. 237
Stratiotes potamius. 237
Subcineritius. 29
Syluestris bona ſiue faſelus. 91
Syluestris eruilia. 107
Syluestris lotus. 202
Syluestris cicer. 115
Syluestre ſænumgræcum. 162

T.

Terræ glandes. 168
Teſtuaceus panis. 29
Tragus. 36.44
Tribulus aquatilis. 214
Tribulus marinus. 214
Tribulus terreſtris. 212
Trifolium acetoſum. 214
Trifolium acutum,ſeu odoratũ. 189
Trifolium agrarium. 210
Trifolium aureum. 215
Trifolium bituminoſum. 187
Trifolium candidum. 211
Trifolium cochleatum. 205.206
Trifolia corniculata. 201
Trifolium equinum. 192
Trifolium fibrinum. 217
Trifolium fruticans. 196
Trifolium humile. 212
Trifolium odoratum. 190
Trifolium odoratum alterum. 199
Trifolium paluſtre. 217
Trifolium pratenſe. 186
Trimenon ſeu trimeſtre triticũ. 21
Trinitatis herba. 216
Triticum. 21.22
Triticum Bactrianum. 75
Triticum Italicum. 26
Triticum murinum. 145
Triticum Romanum. 26
Triticum typhinum. 24
Triticum vaccinum. 149
Turcicum frumentum. 73
Typha. 24.37.38
Typha cerealis. 38
Typha paluſtris. 261
Typhinum triticum. 24

V.

Vicia. 127
Vicia ſyluestris. 165
Viola aquatilis. 229
Vitis Idæa. 84
Vniola. 180

Z.

Zea ſiue ſpelta. 30
Zea Mneſithei. 32
Zeopyron. 36
Zizania. 141
Zythum. 61

FINIS.

Animaduertenda.

Pagina 32. linea 29. Typham nimirum. 38.13. μαλίφρονα. 44.5. ægrotum. 50.14. at. 20. ſecale. 52.20 ἐπιόχεδος. 56.19. aliquot. 63.2. nonnulla. 84.19. epinyctidas. 107.30. foris. 112. ἤμαρον. 119.13. farinam. 134.31. diem IX.& 140. 24. quarum. 145.31. inutile. 162.32. ſingulis. 176.18. radice. 182.24. agroſteos. 186.5. ſinguli. 187.12. roſiones. 189.27. aſphaltion. 195.19. commodè ramis. 22 χυλισμὸν. 201. 16. ἥμαρος. 215.10. enterocœlen. 211.20. gratus. 231. 14. aquæ plurima.

INDEX GRÆCARVM

VOCVM.

A.

ἄγρωστις 178.180
ἄζυμος 29
αἰγικὸν 180
αἰγίλωψ 142
αἰγόκερως 137
αἶρα 140
ἀλεκτορολόφος 221
ἄλευρον 28
ἄλευρος 59
ἄλιξ 41.42
ἄλφιτον 57
ἁμαξίτης 180
ἀνθήλη 262
ἄπιος 168
ἄρακος 109
ἄραχος 151
ἀστέριον 134
ἀσφάλτιον 189
αὐτόπυρος 28
ἀφάκη 158

B.

βάλαρις 216
βλέφαρα 232
βούκερως 137
βούτομον 226. & 257
βρῶμος 77. & 146
βρύτον 61
βρῶμος πόα 146
βύνη 59
βόσμορος 75

Γ.

γράστις 49
γυμνόκριθον 53

Δ.

δίεφτος 29
διπυρίτης 29
δόλιχος 98

E.

ἐγκρυφίας 29
ἔλυμος 68
ἐπανθρακὶς 29
ἐπίθυμον 176
ἐπιμήδιον 234
ἐπιστοίβη 176
ἐρέβινθος 113
ἔρεγμος 94.95
ἐρυσίβη 151
ἐρύσιμον 131
ἐσχαρίτης 29
ἔτνος 103
εὐγάλακτον 211

Z.

ζέα, ζεία 31
ζεόπυρον 37
ζῆθος 63
ζύθον 61
ζυμίτης 29

H.

ἡδύσαρον 161

Θ.

θαμνισκὸς 118

K.

κάλαμος 257
καλαμάγρωστις 255
κάνναβις 134
καρδαμίνη 247. & 250
κέγχρος 66
κηπαία 250
κνίκιον 189
κόλλα 46
κραταίονον 182
κραταιόγονον 182.184

κριθαῖος 182. & 184
κριθὴ 53
κρίμνον 59
κύαμος 84.91
κύαμος ἑλληνικὸς 94
κυνομόρον 171
κυρίβια 28
κυπλὸς 195
κυπσὸς 195
κωμύθαι 259

Λ

λαγώπους 212
λαγώπυρος 212
λάθυρος 109
λέκυθος 103
λιμόδωρον 171
λίνον 132
λωτὸς ὁ ἐν χορτοκοπείοις 187
λωτὸς ἥμερος 201

M.

μάζα 58
μελάμπυρον 149
μελίλωτος 193
μελίνη 68
μηδικὴ 208.209
μινυανθὲς 189
μυριόφυλλον 229

N.

νυμφαία 232

O.

οἶνον κρίθινον 61
ὁλοσχοῖνος 265
ὀνοβρυχὶς 167
ὀξυτρίφυλλον 189
ὀρνιθοπόδιον 156
ὀροβάγχη 172
ὄροβος 112.117
ὀρόβινον ἄλευρον 119
ὄρυζα 73
ὀσπρολέων 171

Π.

παιπάλη 27
πελεκῖνον 161
πίσον 103
πισάνα 234
πίτυρα 28
πολτος 46
πολύγαλον 156
ποταμογείτων 226
πυρὸς 22
πυπρίας 29

Ρ.

ῥύπαρος 28

Σ.

σεμιδαλὶς 26.28
σήσαμον 128
σητάνιας 22
σιλίγνις 26.27
σίον 239. & 247
σισύμβριον ἕτερον 247
σμίλαξ κηπαία 98. & 100
σπαργάνιον 255
σταχυίτης 226
στρατιώτης ποτάμιος 237
σχοῖνος 265
σχοινόστροφον 134

T.

τῆλις 137
τηλὶς 195
τραγήματα 136
τραγόπυρον 81
τρίβολος 222
τρίμηνος πυρὸς 22
τριπέτηλον 189
τριπόδιον 201
τρίφυλλον 189. & 201
τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γι-
νόμενον 187
τύφη 262

Υ.
ὑδροπέπερι 268
Φ.
φαγόπυρον 81
φακὸς 115
φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων 233
φαλαρὶς 77
φασέολος 86.98
φασήλος 86.87
φασίολος 86.87
φθίριον 221
φιλεταίριον 199
φλεὼς 262
φυλλάκανθος 222
Χ.
χαμαιβάλανος 168
χιλιοδύναμις 199
χόνδρος 42
χονδροπτισάνη 44
Ω.
ὠμὴ λύσις 55
ὦχρος 103

SVMMA PRIVILEGIORVM.

NE quis hanc *Remb. Dodonæi frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum, ac eorum quæ eò pertinent, hiſtoriam,* intra proximos quinque annos imprimat, præter Chriſtophorum Plantinum, cui hoc Dodonæus permiſit; aut alibi impreſſam diſtrahat, Regijs priuilegijs cautum eſt, Datis Bruxellæ, An. cIↃ IↃ LXV.

Iulij quarta *Signat. Bourgeois.*
& Iulij ſexta *Signat. de VVitte.*